

მადონა შელია

კოგნიტიური ლინგვისტიკა და  
ჰეტეროგენულ გამონათქვამთა  
სემანტიკური ექვივალენტობის  
პრობლემა

თბილისი, 2004

უპ (UDC) 800-801

8447

წიგნი ეძღვნება ტოლმინიშენელოვნობის (ანუ სემანტიკური ექვივალენტობის) შესწავლის საკითხებს. ეს არის შეპირისპირების მეთოდისა და მეთოდოლოგიის გადატანის პირველი მცდელობა "სამეტყველო მასივების" ანალიზის დონეზე ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებში. ნაშრომში დიდი ყურადღება ექცევა ენისა და მეტყველების დიალექტიკურ ერთიანობას და ამასთანავე ფუნქციური სტილების გამიჯვნის საკითხებს.

რედაქტორი: პროფესორი ნ. დოდონაძე  
რეცენზენტი: პროფესორი ნ. ბასილაია

- გამომცემლობა „ენა და კულტურა“, 2004
- მ. შელია

ISBN 99940-23-07-1

## მ ე ს ა ვ ა დ ი

წინამდებარე გამოკვლევა ეძღვნება ტოლწინაშენელოვნობის შესწავლას, როგორც ფილოლოგიური კერძოენეგტიკის არსებით ნაწილს, რომელიც უნდა ტარდებოდეს არა თავისთავში ჩატეხილი ემიური სისტემის ფარგლებში, არა როგორც ცალკეულ ერთეულთა (ანდა მათი რთული ექვივალენტებისა მოცემული ენის სემიოლოგიური სისტემის ფარგლებში) განყენებული სემანტიკური დაპირისპირება, არამედ თანამედროვე ფუნქციურ-კომუნიკაციური მეთოდის საფუძველზე, მეტყველების რეალური ნაწარმოებების სხვადასხვა ფუნქციურ სტილებში. განსაკუთრებით აუცილებელია ტოლწინაშენელოვნობის ფუნქციონირების გამოვლენა ინტელექტური ურთიერთობისას, განსხვავებით იმისაგან, რაც ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც კვლევის საგანს მხატვრული ღიჭრატურა წარმოადგენს.

თანამედროვე სამეცნიერო ღიჭრატურაში ხშირად გვხვდება ტერმინი "კოგნიტიური" ("კოგნიტიური ფილოლოგია"; "კოგნიტიური სემანტიკა"; "კოგნიტიური სინტაქსისი" და ა.შ.). ეს ტერმინი უდაოდ იმსახურებს მეტად სერიოზულ ყურადღებას, ვინაიდან ენათმეცნიერების საგანი არაერთგზის განიცდიდა სხვადასხვაგვარ მეტამორფოზას. "კოგნიტიური" - ესაა ფილოსოფიური ტერმინი და ფილოსოფიურ ლექსიკონში იგი განმარტებულია როგორც "შეშეცნებადი, შეშეცნების შესაბამისი".<sup>1</sup>

რა იმდება ჩვენი მეცნიერების იმ ახალი მიმართულების მიღმა, რომელიც ამ კარგად ცნობილ ფილოსოფიურ ტერმინს ეყრდნობა? თუკი შევეცდებით თუნდაც მოკლედ ავხსნათ ეს გარემოება, უნდა ერთხელ და სამუდამოდ უარვყოთ ენათმეცნიერება და, შესაბამისად, ფილოლოგია როგორც მეცნიერება, რომელიც არსებობს "თავისთავში" და "თავისთვის".<sup>2</sup> კონკრეტულად ეს ნიშნავს, რომ ახლა უკვე არ შეიძლება ენობრივი სტრუქტურებით, მით უფრო, მათი ფორმალური გამო-

სახელგამომავალი შემოგვარდება?

ამიტომ ჩვენთვის საინტერესო სემინოლოგიური სისტემა, ე.ი. ბუნებრივი ადამიანური ენა შეისწავლება პირველყოფილ სინამდვილის იმ საგნების შემეცნების მექანიზმების, რომლებიც მთელი მსჯელობის საფუძველის წარმოადგენენ. თუკი შევეცდებით ამ ფილოსოფიური ტერმინოლოგიის გამოთქმას შედარებით უფრო ჩვეულ საენათმეცნიერო ენაზე, ცხადი გახდება, რომ აქ დაპარაკია იმაზე, რომ ყველა დაკვირვება, რომელიც შეიძლება ჩავატაროთ, ყველა დასკვნაა, რომელიც შეიძლება გამოვიტანოთ, აუცილებლად უნდა განვიხილოთ მეცნიერების გამოყენების სხვადასხვა რეგისტრების, სხვადასხვა ხერხებისა და სახესხვაობების სრულიად პირდაპირ და უშუალოდ შემეცნებად გარკვეულ ემპირიულ ფაქტებთან ერთობლიობაში, როგორც მოკლე, ისე ვრცელ მეცნიერებით ნაწარმოებებში მთელი მათი რეალური სინამდვილი, მთელი მათი ფაქტობრივი მიმართულებით, მკვლევარის ყურადღების ცენტრში ამ შემთხვევაში აღმოჩნდება სრულიადაც არა საგნის წინასწარგანზრახული შეზღუდვა "სტრუქტურებით", რომლებიც წარმოადგენენ გამოხატვის რომელიმე ყველაზე უფრო ერთმნიშვნელოვან ხერხებს, არამედ მკითხველს სამეცნიერო სინამდვილე, ე.ი. ის, თუ როგორ ხდება, რომ რეალურ მეცნიერებაში, მეცნიერების ნაწარმოებთან მთელ უსასრულო მრავალგვარობაში ერთნაირი და განსხვავებული, მანამარმნიშვნელოვანი და მნიშვნელოვანი განსხვავებული ფაქტობრივად არა მარტო შევფარდება ერთმანეთს, არამედ უმსახურება ურთიერთობის სრულიად რეალურ და კონკრეტულ მიზნებს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჩვენ ამოვდივართ იქიდან, რომ ურთიერთობის გარემოებანი და მიზნები შეიძლება სრულიად განსხვავებული, ლოგიკურად გაუთვალისწინებელი იყოს.

ამასთან დაკავშირებით აუცილებელია მეტალოგიური ხასიათის მცირე ექსკურსია.

ასე რომ, პირველყოველისა, წამოიჭრება ენობრივი მნიშვნელობის, ანუ მნიშვნელობის როგორც ენობრივი კატეგორიის ზოგადი პრეზენტაცია?

ერთ-ერთ მიზეზს იმისა, აუ რატომ აღიქმება ენობრივი მნიშვნელობა ხშირად როგორც რაღაც იდუმალი და ენიშ გამოუთქმელი რამ, წარმოადგენს საკითხის გათვალისწინება ამ ტერმინის ურთიერთგამომრიცხავი განსაზღვრებების სიჭარბით.<sup>4</sup> განსაკუთრებით საზიანოა ის გარემოება, რომ ხშირად "მნიშვნელობის" "მექანიკურად" დაგროვილი, სხვადასხვაგვარად ჩამოყალიბებული განსაზღვრებანი გამომდინარეობენ მცენიერებისათვის მიუღებელი ფილოსოფიური და ფსიქოლოგიური მსჯელობებიდან. სიტყვათა ძალაუფლება და მავნეტიზმი კვლავინდებურად ხშირად რჩებიან ძალაში. "მნიშვნელობა" – აი, რის ახსნასა და განსაზღვრას ცდილობს ყველა, როგორც ტერმინისას, და სრულიად ივიწყებს "თვით მნიშვნელობის მნიშვნელობას".<sup>5</sup> შუასაუკუნეობრივი ნომინალისტური მიდგომა კვლავინდებურად რჩება ყველაზე სახიფათო "უკან გადადგმულ ნაბიჯად". ნაცვლად იმისა, რომ შეეცადონ ახსნან, აუ რას წარმოადგენს ის რეალური "საყვანი"; ის ფაქტობრივ ობიექტი ექსტრადინგვიანტური და ექსტრატერმინოლოგიური რეალობისა, რომლის აღსანიშნავადაც იქნა შემოტანილი ესა აუ ის არც აუ სრულყოფილი და არც აუ იშვიათად მცდარი ტერმინი, ჩვეულებრივ იწყებენ ტერმინიდან როგორც ეპისტემოლოგიური "პირველადობა"დან?

როდესაც ადამიანები საუბრობენ, ისინი გადასცემენ და იღებენ გარკვეულ შინაარსებს; ამრებს, ბევრები, რომლებსაც ისინი წარმოუშინან განმეორებულ სიტყვაციებში, – ძირითადად (მათი სემიოლოგიური რეგულაციურობის შევალსაზრისით) განსაზღვრულ პრეოპერატორ მოდულებს წარმოადგენენ, მაგრამ ბევრები მნიშვნელობას იძენენ იმისა და მიხედვით, აუ როგორ იქცევა "მნიშვნელობა" ენობრივ ფაქტად

განსხვავება სიტყვის მნიშვნელობასა და წინადადების "შინაარს - განმარტებას" შორის მდგომარეობს იმაში; რომ მაშინ, როდესაც წინადადების "შინაარს-განმარტების" ზუსტი გაგებისათვის საჭიროა სხვადასხვაგვარი პრესოპოზიტი მოდოლიკაციების გამოხატვა სხვადასხვაგვარ სიტუაციურ კონტექსტებში, ცალკეულ სიტყვას "ემიურად" გააჩნია ნომინატიური მნიშვნელობა.<sup>1</sup> რაიმე საუცხოველური კონტექსტის გარეშე შეიძლება განისაზღვროს, სიმბოლოებში გამოიხატოს ის, რასაც სიტყვის ძირითადი ნომინატიუმი მნიშვნელობა ეწოდება.<sup>2</sup> თუმცა ისეა სიტყვებში; როგორებიცაა "ნივთი" ან "წებადართულობა", ანუ ფართო მნიშვნელობის სიტყვები; თითქმისა და დაკარგულ თავიანთი ინდივიდუალური მიმართება სინამდვილის საგნებისადმი; ჩვენ აღვიღად შეგვიძლია განვასხვავოთ ისინი ურთიანეშისაგან; რომ არაფერი ვთქვათ უკვე უამრავ "სრულმნიშვნელოვან" სიტყვაზე.

ასე რომ კონცეპტუალური მასალის მოცემული მონაცემები უნის ჟაქტად იქცევა მხოლოდ მაშინ; როდესაც ვვაქვს მუდმივი ზუსტად დადგენილი კავშირი შინაარსის მოცემულ მონაცემებსა და მოცემულ გამოთქმას შორის.<sup>3</sup> უნებრივი მნიშვნელობა წარმოუდგენელია მისი შესაბამისი უნებრივი გამოხატულების გარეშე და განუყოფლად დაკავშირებული ამ უკანასკნელთან.<sup>4</sup> ამიტომ უნებრივი მნიშვნელობა არ უნდა ავთოოთ "ცნებასთან".<sup>5</sup> ცნება - ესაა ლოგიკის კატეგორია და იგი უნდა გაიამრებოდეს, როგორც აბსტრაქტული არსი; მაშინ როდესაც უნებრივი მნიშვნელობა კონკრეტულია იმ აზრით; რომ იგი წარმოუდგენელია მოცემული კონკრეტული უნებრივი გამოხატულების გარეშე.<sup>6</sup>

ჩვენ უფლება მივაყენებთ თავს ასე დაწვრილებით შევიკრებუდოყავით ღინგვისტური მნიშვნელობის ჩვენზე გაგებაზე; ვინაიდან ეს საკითხი ფუძემდებურს წარმოადგენს წინამდებარე გამოკვლევის ცენტრალური პრბლების - ღოღმნიშვნელოვნობის პრბლების სწორად დასაყენებაზე.<sup>7</sup> კერძოდ, მუტად სანტერესი და არსებობის იმის გარკვევა;

«თუ რეგორია ურთიერების სხვადასხვა ტიპები "სინამდვილის ცალკეულ ფრაგმენტებს" და რომ ურთიერება გარსებას შორის, რომელიმეა ეს "ფრაგმენტები" ფიქსირებულია უნაშინო." განსაკუთრებით არსებითი ეს ამ ნაშრომის ფარგლებში შემდეგნაირად საკითხია: როდის და რატომ ჩნდება განსხვავება შინაარსობრივად ერთნაირ "სინამდვილის მონაცემებს" შორის, ანუ, უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, საიდან და რატომ ჩნდება ეგრეთ წოდებული "სინონიმია".

მეტი შევადარებთ ცალკეულ ("მონოლექსურ") სიტყვებს და შევეცდებით შევისწავლოთ მათი ტოლმნიშვნელოვნობის ხარისხი (და მხოლოდ ამის შემდეგ ის მივხვდებით, რომელიც მოთხოვნა მათ განსხვავებათა გამოვლენას), აღმოჩნდება, რომ ისეთი სინონიმები, რომლებიც ამოუტყუარად ტოლმნიშვნელოვნად შეიძლება ჩაითვალოს, თითქმის არ არის, ხოლო თუ გვინდა ავხსნათ ტოლმნიშვნელოვნობა უკვე არა მონოლექსურად ერთეულების ფარგლებში; აქამდე მუდმივადების უფრო ვრცელი მონაცემების მიმართ; ჩვენ ლექსიკოლოგიიდან ჯერ სინტაქსიკაში გადავად, ხოლო შემდეგ "დიდი სინტაქსი"; აქ ჩვენ საჭირო გვაქვს ისეთ განსხვავებათა ახსნასთან; რომლებიც გამოდის რა საკუთრივ ლექსიკური მნიშვნელობიდან, უკვე მუდმივადების მთელი გლობალური ნაწარმოებების "შინაარს-განმარტების" (purpose) სფეროში არიან მოქცეულნი.

რეგორც უკვე აღვნიშნეთ, ჩვენი მუცნიერების ძირითადი დიქტომიას წარმოადგენს დიქტომია უნა-მუდმივადობა. გამოწვევები მათი ინდივიდუალური შინაარს-განმარტებით წარმოადგენენ მუდმივადების ფაქტს; ისინი შესაბამისად შეიძლება იქნენ ახსნილი მხოლოდ კონკრეტულ მუდმივადებით სიტუაციებში ანდა საკმაოდ გავრცობილ ურთიერება კონტექსტებში, გამოწვევითა საპირისპიროდ სიტყვებს გააჩნიათ მნიშვნელობა რეგორც უნის ერთეულებს; უ.ი. ემიურად.

კონკრეტულ სამეცხველო სიტუაციაში ისინი გამოიყენებიან ამი თუ იმ აზრით, ისინი თავისებურად ფუნქციონირებენ კომუნიკაციის მოცუ-  
ბული აქტის ფარგლებში და მონაწილეობენ მეცხველების ისეთ ნაწარ-  
მებშია, შექმნაში, რომელსაც თავიანთი შინაარსი – განზრახვა გა-  
აჩნია; ისინი ინდივიდუალური არიან და სიტყვიერ – მხატვრულ  
შემოქმედებაში შეუძლიათ "განუმეორებლობის" ხარისხის შექმნა.<sup>1</sup>

ნათქვამიდან გამომდინარეობს, რომ განსხვავება ლექსიკურ მნიშ-  
ვნელობასა (უმეორი ერთულებების მნიშვნელობასა) და შინაარს-განზ-  
რახვას (გამონათქვამთა შინაარსსა და "აზრს", ანუ უმოკლე ერთუ-  
ლებს) შორის იმაში მდგომარეობს, რომ ეს უკანასკნელი თავისი ბუნ-  
ებით მოითხოვს "განმარტებას" – იმ აზრის ახსნას; რომელსაც იგი  
გამოხატავს მოცემულ მეცხველების კონტექსტსა და სიტუაციაშია. ეს  
აიხსნება აგრეთვე იმიტად, რომ გამონათქვამები არ დაიყვანება მი-  
ნიმალურ ერთმანთისაგან შორმალურად დაყრდნულ (განსაკუთრებულ  
წერით მეცხველებაში) "წინადადებებში"; ვინაიდან ეს უკანასკნ-  
ელნი აზრს იძენენ მხოლოდ უფრო გავრცელებულ სამეცხველო ერთულებ-  
ში, ცალკეული იზოლირებული წინადადებების ახსნა მეტად რთულია.<sup>2</sup>  
ეს შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ისინი მჭიდროდ არიან  
დაკავშირებული სიტუაციის კონტექსტთან ანდა მეცხველების მთელი  
ნაწარმოების საერთო შინაარსთან.<sup>3</sup>

მაგრამ რატომ ვლამარკობთ ჩვენ "განმარტებაზე" და არა "გან-  
საზღვრებაზე"? რაშია განსხვავება ამ ორ ცნებას შორის? საჭმე ისაა,  
რომ ტექსტის მონაკვეთის ან "გამონათქვამის შინაარსს" (როგორც  
ბეროლ აღინიშნა) არ გააჩნია წინასწარ განსაზღვრული; მასზე მი-  
მაგრებული ენობრივი (უმეორად გლობალური) მნიშვნელობა, იგი გამო-  
ხატავს ერთგვარ "შინაარს-განზრახვას" ( *purpose* ), რომელიც შე-  
იძლება აიხსნას მხოლოდ კონტექსტში. პირიქით, "განსაზღვრება"

(მიუხედავად იმისა, რომ იგი წარმოადგენს სიტყვათა შეთანხმებას და შეიძლება: მთელ წინადადებასაც შეადგენდეს) გამოიყენება იმისათვის; რომ აიხსნას სიტყვის სწორედ ენიური; ენობრივი მნიშვნელობა: იგი ყოველთვის აბსტრაქტულია და წარმოადგენს გარკვეული იდეის, იმ განყენებული შინაარსის გამოხატვის ცდას, რომელიც შეიძლება აღმოვაჩინოთ ბუნებრივი ადამიანური ენის მოცულობითი ღეჭვების შემადგენლობაში, ამასთან სიტყვა შეიძლება პოლისემანტური იყოს და ამიტომ ღეჭსიკონში მას შეიძლება ახდეს რამდენიმე განსაზღვრება, რომელთაგან თითოეული საკონკრეტოა შედგენილი იმისათვის, რათა ყოველმხრივ იქნას გამოვლენილი მისი მნიშვნელობა და ახსნილი მისი მრავალფეროვანი ინდივიდუალური მიმართულებანი გარე სამყაროს მოცუბულ "მონაცვეთთან".<sup>4</sup>

გარდა ამისა, განსაზღვრებანი უფრო გრძელია და უფრო რაციონალურად აგებული, ვიდრე ცალკეული სიტყვები.<sup>5</sup> ამიტომ ისინი წარმოადგენენ სიტყვის სემანტიკური შინაარსის არსში წვდომის, იმის გამოთქვარავეების ყველაზე უფრო ბუნებრივ საშუალებას, თუ რას ფიქსაცს სინამდვილეში რეალურად ესა თუ ის სიტყვა.<sup>6</sup> მაგრამ, ცხადია, განსაზღვრებების გარდა, ჩვენ ხშირად ვხვდებით სიტყვებს, რომლებიც გამოიყენებიან არა როგორც მარტინომიური სრულუფლებიანი ურთულები საკუთარი ამრით, არა სახედობრ სინამდვილის საგნების აღსანიშნავად, არამედ სხვა სიტყვათა მნიშვნელობების ასახვად.<sup>7</sup>

წარმოდგენილი უბულებების შეჯამებისას უნდა გავიმეოროთ, რომ გამოთქვამი გამოხატავს გარკვეულ შინაარს-განზრახვას; მაშინ, როდესაც კატეგორიული (ღეჭსიკური) მნიშვნელობები გამოთქვამიან ცალკეული სიტყვებით.<sup>8</sup> ამიტომ მთელი მომდევნო მსჯელობის ამოსავალ წერტილს წარმოადგენს ის, რომ სიტყვებს, როგორც ენიურ კრმხრივ ურთულებს აქვთ შავისი საკუთარი ინვარიანტული ნომინატური მნიშვნელობები.<sup>9</sup> ეს ასე რომ არ ყოფილიყო, მნიშვნე-

ლობათა განსაზღვრა და, საერთოდაც, უნიტ სარგებლობა, როგორც ადამიანური ურთიერთობის უმნიშვნელოვანესი საშუალებით, შეუძლებელი იქნებოდა.<sup>1</sup>

წინამდებარე ნაშრომი პირველყოვლისა ამოღის ტოლმნიშვნელოვნობის შესწავლის მეთოდოლოგიური საფუძვლების გამოწველიდან დასაბუთების აუცილებლობიდან, ვინაიდან ამჟამად განსაკუთრებით ცხადი და საყოველთაოდ მიღებული გახდა ის გარემოება, რომ ბუნებრივი ადამიანური ენა უკვე აღარ შეიძლება შეისწავლებოდეს თავისთავად, ანუ მხოლოდდამხოლოდ უმიჯნო ღონეზე.<sup>2</sup> ჩვენს სფეროში წარმოებულ ყველა ძიებაში ჩვენ განუხრედად ამოვდივართ ენისა და მეტყველების ურთიანობიდან, დიადექტიკიდან და ჩვენთვის პირველადი სწორედ ენაა, ე.ი.<sup>3</sup> ის, რაც ობიექტურად არსებობს სინამდვილეში.<sup>4</sup>

ამასთან ენისა და მეტყველების დიადექტიკას ვიკვლევთ როგორც მოცემული სემიოლოგიური სისტემის შარბო გამოყენებას,<sup>5</sup> რომელიც არ არის შეზღუდული რომელიმე ურთი ფუნქციური სტილით ან ადამიანური ურთიერთობის ურთი სფეროთი.<sup>6</sup> სხვანაირად რომ ვთქვათ, ყურადღების ცენტრში მოქცეულია "კოგნიტოული დინამიკისტიკა", ანუ ადამიანური მეტყველების ფაქტებისა და მოვლენების შესწავლის ისეთი ხერხი, რომელიც გამომდინარეობს მოცემული მსჯელობის საფუძვლად აღებული გარემომცველი სინამდვილის საგანდა შეცნობადობიდან.<sup>7</sup> ჩვენ გვადინტერესებს არა საგნის წინასწარ განზრახული შემოქმედება სტრუქტურებით, რომლებიც გამოხატვის ყველაზე უფრო ურთგვაროვან ხერხებს გამოსახადვენ; არამედ ზვით მეტყველებითი სინამდვილე: როგორ ხდება, რომ რეალურ მეტყველებამ ხმარებაში, მეტყველების ნაწარმოებმა ყველა ურსასრულო მრავალსახეობაში ურთნაირი და განსხვავებული, ტოლმნიშვნელოვანი და სემანტიკურად არაურთგვაროვანი ფაქტურიად არა მარტო შეუქმარებელიან ურთმანეთს,<sup>8</sup> არამედ ურთიერთობის სრულიად

რეაღურ. და კონკრეტულ მიზნებს უმსახურებოან.<sup>7</sup>

გასაგებია, რომ ურთიერთობის მიზნები შეიძლება სრულიად განსხვავებული, ღოგოკურად გაუთვადინსწინებელი იყოს, მაშინ როდესაც როგორც სამეცნიერო მეცყველების ნაწარმოებებში, ისე მხატვრულ ღიჭერატურაშიც წნდებოან არა მარტო განსხვავებული, არამედ არც-  
 თუ იშვიადად ერთი და იგივე შინაარსის გამოხატვის ერთმანეთის საწინააღმდეგო ხერხები.<sup>8</sup> ამასთან, აღსანიშნავია ისიც, რომ არაგ-  
 მასტიდინტიკის, როგორც პრავმადინგვისტიკის ნაწილის<sup>10</sup> განვიშარე-  
 ზასთან, ღინგვოპოეტიკის<sup>11</sup> პრბდემასთან დაკავშირებული პრინცი-  
 პულად ახადი ცნებების მთელი რიგის შემოჭანასთან ერთად მასადის მოცულობა და მრავალფეროვნება სულ უფრო მინიშვნელოვანი ხდება.<sup>9</sup>

# მ ა ვ ი

## სინონიმია და სინონიმები

გემოთ უკვე იმეტვა, რომ უნის სადუქსიკონო შედგენილობაში აუცილებლად გამოიჩინეს სიტყვათა ვიწრო ურთოდებები (ან "ქვეჯგუშები", "ქვესიტყვები"), ამასთან ყველაზე უარყოფით შესწავლილი და საყოველთაოდ გავრცელებულია უკრთ ნოდებში "ს ი ნ ნ ი მ ე ბი".

ისევე, როგორც სემანტიკის ყველა სხვა სფეროში, ჩვენ აქაც ვხვდებით სხვადასხვაგვარ მიდგომებსა და გაურკვევლობას თვით საგნის განსაზღვრაში. ამიტომ ჩვენ, ასე ვთქვათ, "შორიდან" უნდა დავიწყოთ. კონკრეტულად საუბარი უნდა შევხებოდეს საკითხის დასმას ე.წ. "თემატური ჯგუფის"<sup>12</sup> შესახებ, ამის გარეშე შეუძლებელია "სიტყვიერი თანაბარგომიერების" ახსნა, იმის გარკვევა, თუ საიდან და რატომ შეიძლება წარმოიშვას საერთოდ "სინონიმია".

ყველაფერი გემოლოგიის შესახებ, აღბათ, აღარ არის საჭირო იმის მტკიცება, რომ სიტყვათა სემიოლოგიური (სამოზრდი, შინაარსოზრდი) ურთიერთმომართების უპირველეს საფუძველს წარმოადგენენ უნიკალური სინამდვილის შესაბამისი მონაცემები. ენაში ეს უკანასკნელი, როგორც წესი, არ იფარგლებიან უზრალო შეფარებებით ურთულად აღებული დეტალებთან (ანდა სადუქსიკონო ღონის "უმიურ ურთულად"). ჩვეულებრივ ჩვენ საქმი გვაქვს სემანტიკურად მონათესავე ურთულად მთელ რიგთან, რომელსაც "თემატური ჯგუფის" უწოდებენ. (ეს ტერმინი შემოღებულია თავისი ძირითადი (დერძული) სემანტიკური შინაარსით, ე.წ. ურთი და იმავე სემანტიკური "ველისადმი" მიკუთვნებულობის მეტ-ნაკლებად თანხვედრილი სიტყვათა რიგის აღსანიშნავად<sup>13</sup>). მაშასადამე, თემატური ჯგუფის წევრები ეს ის სიტყვებია, რომლებიც განიხილებიან, როგორც ავტონომიური ნაწილები მიკროსიტყვისა, რომელიც უარავს უნიკალურად სინამდვილის მეტ-ნაკლებად მკვეთრად შემოსაზღვრულ მონაცემს.

აღსანიშნავია, რომ თემატური ჯგუფის წევრთა ლექსიკური მნიშვნელობები შეიძლება იმდენად განსხვავებული იყოს, რომ კონკრეტული კონტექსტისათვის მათი შერჩევა იმაზე იჭრება დამოკიდებული, თუ რისი გამოხატვა სურს მოსაუბრეს ან დამწერს, რაც კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს სიტყვის ძირითადი, დამოუკიდებელი, უმოკლესი ნაარსის მნიშვნელობას.<sup>1</sup> ყველაფერი ეს ერთხელ კიდევ მოგვაცხენებს ჭოდინიშვნელოვნობის პრობლემის ორი განსხვავებული ასპექტის გამოყენის აუცილებლობას: 1.<sup>2</sup> პრობლემის იმ მხარისა, რომელიც უმყარება პირველყოვლისა სიტყვებს, როგორც დამოუკიდებელ უმოკლეს ერთეულებს, და 2.<sup>3</sup> მისი იმ მხარისა, რომელიც ამოდის გამონათქვამთა ჭოდინიშვნელოვნობიდან.<sup>4</sup>

მიუხედავად იმისა, რომ ცოლმჩინიშვნელოვნობის გამოწვევითაა აღნიშნული ჩვენ მიერ ზოგადი მეორე ადგილია გადატანილი, ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ ჩვენ სათანადოდ არ ვაყვანებთ მეტყველების ფაქტორ პირველადობას უნა-მეტყველების დიადექტიკური ერთიანობის რეტორიკით.<sup>5</sup> უჭველია, პირველ საკითხს წარმოადგენს შემდეგი: როდის, რა პირობებში შეამჩნიეს ადამიანებმა საკმაოდ მსგავსება თავიანთი მეტყველების შიდა მხარეში (შინაარსში), იმისათვის, რათა მისუნიყვნენ წარმოდგენილ "სინონიმების" შესახებ.<sup>6</sup> აღბაჲ, არ არის სპეციფიკური იმის აღნიშვნა, რომ მხოლოდ ფაქტი სიტყვათა გაერთიანებისა, მაგალითად; როჲეს "თეზაურუსში" არ წარმოადგენს საფუძველს მათი სემანტიკური გათანაბრებისათვის.<sup>7</sup> ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ რეალური "ჯგუფები" ამსტრაქირებულიან ან განზოგადებულიან ადამიანთა მოცემული მეტყველებითი ერთობის ექსტრაინტეგნისტური გამოცდილების ფაქტებიდან.<sup>8</sup>

"სინონიმების" განსაზღვრებასთან მიანხლებიასა, ამ ცნების ყველაზე უფრო მკაცრი განსაზღვრისაკენ გვების ძიებისას აუცილებ-

უღია პირველ რიგში ყურადღება მიექცეს იმას, რომ დემატური ჯგუფის შიგნით სიტყვები სხვადასხვაგვარად განდგეხიან ურთიანთის მიმართ მათი მეტ-ნაკლები სემანტიკური მსგავსების დვადსარისით.<sup>1</sup> ზოგჯერ ისინი იმდენად "მსგავსნი" აღმოჩნდებიან, რომ მათი სწორი ხმარება შესაძლებელია მხოლოდ იმ პირობით, რომ მოსაუბრე მდლიანად გაიარებს განსხვავებას იმ მნიშვნელობის ფაქიზ ნიუანსებასა და სტილისტურ კონოტაციებში; რომლებიც მათ მიჯნავენ.<sup>2</sup>

ტერმინი "სინონიმია" შემოღებულ იქნა სწორედ იქეთი სიტყვებისათვის; რომლებიც სემანტიკურად თითქმის არ ექვემდებარებიან მკვეთრ გამოჯენას.<sup>3</sup> ამიტომ სინონიმები - ეს "დემატური ჯგუფის ის წევრებია, რომლებიც ა) მიეკუთვნებიან მეტყველების ურთსა და იმ-ავე ნაწილს; და ბ) იმდენად ახლოს არიან მნიშვნელობით, რომ მათი სწორი გამოყენება მეტყველებაში მოთხოვს მათი განმასხვავებელი სემანტიკური დვისებურებების გუსტი ცოდნას".<sup>4</sup> ამრიგად, სინონიმები გამოიყენებიან მხოლოდ ნაწილობრივი მსგავსების აღსაწიზნავად, რომელსაც ყოველთვის დან ახლავს გარკვეული სახის ფაქიზი განსხვავებანი; მნიშვნელობათა ნიუანსები; რომლებსაც უსოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვთ მხატვრულ ნაწარმოებებში; სინონიმების გამოყენება მიზნად ისახავს ავტორის ამრის განვიმარებას, გამდიდრებას, დამატებითი კონოტაციებით შევსებას.<sup>5</sup>

ნათქვამიდან გამომდინარეობს, რომ იმისათვის, რათა სინონიმები სწორად იქნენ გამოყენებული მეტყველებაში, საჭიროა, პირველ რიგში, ამ სიტყვებს შორის არსებული სემანტიკური განსხვავებების გუსტი ცოდნა.<sup>6</sup> მაგრამ საჭიშ აქ მხოლოდ მნიშვნელობებში კი არაა, არამედ იმ სტილისტურ კონოტაციებსა და იდომატურ დვისებურებებშიც, რომლებიც ღაჰასასაუბრელი მოცემული რიგის ამა დუ იმ წევრისათვის.<sup>7</sup> მხოლოდ მაშინ შეძლებს ადამიანი გადამწვითოს, არის დუ

არა "სინონიმი" ესაა მუ ის წყვილი ურთიერთშენაცვლებაში მოცემულ კონტექსტში; როდესაც იგი ბოლომდე შეიარაღდება ამ ცოდნით.<sup>15</sup>

რეალურ ბუნებრივ ადამიანურ ენებში მკვლევარის მიზანია – შემატყრი სტრუქტურის იმ წევრების შესწავლა, რომლებიც ყველაზე უფრო ახლოს არიან ერთმანეთთან; რომლებიც ძალიან დიდი დაკვირვებითა და ყურადღებით უნდა განვიხილოთ და შევინსაველოთ იმისათვის, რომ დანამდვილებით ვიცოდეთ; როგორ გამოვიყენოთ ისინი სწორად ბუნებრივ ადამიანურ მეტყველებაში.<sup>16</sup> სწორედ ამგვარად გახდება ენის შემსწავლელისათვის შესაძლებელი ენის ამ საუცხოოკარი საშუალებების ყველაზე უფრო მიზანშეწონილი გამოყენება.<sup>17</sup>

ერთ-ერთ ყველაზე უფრო რთულ და ძალიან ნაკლებად შესწავლილ საკითხს წარმოადგენს შემდეგი: როდესაც დაპარაკობენ სინონიმებსა და სინონიმიზმს და უდიდესი რაოდენობით სწავლობენ არა მარტო შუასაბინის სტატუსს; წიგნებისა და მონოგრაფიებს, არამედ, – და რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია – საუცხოოკარ ლექსიკონებსაც, მაშინ ჩვეულებრივ ყოველთვის გულისხმობენ მხოლოდ ტოლმნიშვნელოვნობას სიტყვათა დონეზე.<sup>18</sup>

როგორც წინამდებარე ნაშრომის სათაურიდან და მთელი მისი შინაარსიდან ჩანს, თანდათანობით კვლევის პროცესში ჩვენი მსჯელობის ცენტრი იმდენად გადაიხარა მეტყველებისაკენ, რომ ჩვენთვის ძირითადად იქცა უკვე არა ის ურთიერთობანი, რომლებსაც ამჟამებზე ერთმანეთთან ენის ცალკეული სიტყვები; არამედ საკითხი იმის შესახებ, თუ რამდენად, რატომ და რა მიზნებისათვის შეიძლება აღმოჩნდნენ ტოლმნიშვნელოვანი მთელი მიუკლებობით საკმაოდ დიდი; გლობალური მეტყველებითი ნაწარმოებები, ამასთან, მეტყველებითი ნაწარმოებების შესწავლისას სინონიმიის პრობლემა არ იჭარბდება ცალკეული სიტყვების ტოლმნიშვნელოვნობით.<sup>19</sup> აუცილებელი ხდება მაშინვე, თვით ცალკეული სიტყვების შესწავლისასაც კი, განსაკუთრებით დიდი ყუ-

რადღებამ მიუტყეს იმ მანამინიშვნელობებს ანუ კონტაქტებს, რომ-  
ლებიდაც სიტყვები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, და აგრეთვე  
იმას, თუ როგორ წარმოჩინდებიან ეს მანამინიშვნელობები; კონ-  
ტაქტები სიტყვათშეთანხმებებში, ხოლო ზოგჯერ - მთელს წინადა-  
ლებებში. ამიტომ, მასალის შესწავლისას ჩვენ არ შეგვიძლია შემო-  
ვიჭარბოთ მხოლოდ სინონიმთა გამოყენებადობის უბრალო კონსტატა-  
ციით, მაგალითად, მხატვრულ ტექსტში, ჩვენი ამოცანაა ჩავწვდეთ  
და ავხსნათ მხატვრულ-სიტყვიერი შემოქმედების უფრო ღრმა ფენ-  
ებს. ასე, მაგალითად, ისეთ ნაწყვეტში, როგორიცაა

Mrs Honeychurch went back to the window.

"Freddy, you must come. There they still are!"

"I don't see you ought to go p e e p i n g like that".

"Peeping like that! Can't I look out of my own window?"

(H.K. Forster, "A Room with a View")

საკმარისი არაა მხოლოდ იმის კონსტატირება; რომ "poep"  
და "look" -ს გააჩნიათ საერთო მანამინიშვნელობები; რომლებიც მათ  
შავ თვით ენის სისტემაში შეიძინეს. ყურადღების ცენტრში ახლა  
შავ ექვეყნად მათი ფუნქციონირების თავისებურებანი; არა მსგა-  
ვსება, არამედ განსხვავება მათ შორის, რაც წარმოჩინდება მო-  
ცემული ავტორისეული ინტენციის განხორციელებასთან დაკავშირებით.  
ამასთან, მაგალითად ჩანს, რომ ვიწრო კონტექსტის მიხედვით შე-  
უძლებელია განსაზღვროს; თუ რატომ ხმარობს ერთ-ერთი პერსონაჟი  
სიტყვას "peep", ხოლო მეორე - "look". ამისათვის საჭიროა  
მთელი სცენის გააზრება მთელი რომანის ფართო კონტექსტში; და  
მხოლოდმახლოდ ამ გზით მიიღწევა პერსონაჟების, როგორც "ერთ-  
რივი პიროვნებების"; საკმაოდ სრული სურათი.

მოვითხოვთ ანალოგიური მაგალითები, სადაც ტექსტის მხატვ-  
რულიმისა და ავტორის თვალსაზრისის შეფასება შეიძლება მხოლოდ იმ

მედიხვევაში, ზუსტი კარგად წარმოვიდგენე პერსონაჟთა მეტყველებით  
თი პორტრეტების არსს.

"I didn't come to gloat over your poverty but to wish you long life and happiness in your marriage. By the way, what did sister Sue think of your l a r c e n y?"

"My what?"

"Your s t e a l i n g frank from under her nose".

(M.Mitchell, "Gone with the Wind")

"Is there anything you can fancy that you would like to eat?" I once said to a labouring man, who was in his last illness, and who had refused all the food his wife had offered him. "No", he answered, "I've never been used to nothing but common victual, and I can't eat that." Experience had bred no fancies in him that could raise the phantasm of appetite.

(G.Eliot, "Silas Marner")

Only, just now we're not announcing it officially; You see, daddy was against it, and it seems - well, unkind to - to blazon it abroad the moment he's dead".

"Your father dissapproved?"

^ Rose bent her head slowly and reluctantly. "Yes, I'm afraid what it really amounted to was that daddy didn't - well, didn't really like Geoffrey".

"They were antagonistic to each other?"

"It seemed like that sometimes..."

(A.Christie, "Easy to Kill")

მოჭანდილი მასაღიდან შეაღწაღივს ჩანს, რომ სინონიმის შესწავ-  
ლისას მეტყველებდები პატარა კონტექსტებში უბრალოდ შეუძლებელია  
ვუძრებოთ, მაგრამ ამჯერად ვინაობს ავტორი ამა თუ იმ პერსონაჟს  
სწორედ ამ და არა რომელიმე სხვა სიტყვას?

ჭარბად ღიჭრაჭურაში ანალიტიკური სურათი შეიძლება: სინონი-  
მებს მწერლები იყენებენ არა "ერთი და იმავეს" მრავალგზის გამო-  
სახატავად, არამედ სინონიმების მნიშვნელობათა ნიუანსების; სტილ-  
ისტორიკული განსხვავებებისა და კონტრასტების შექმნისათვის.

"ერთი კობალია გადამცვალა, დიდი არამზადა და გაიძვრა ვინმე,"  
დიდას საღამოს მოცემადი გაგანდობდა, როგორც ხარ შე მყარადვით,  
მოგახდინა პირში. ცოდვილად მოკითხვას დაგაბარებდა და დედის  
სულის გადმოგზავნებდა".

გამეცინა:

"მერმე შენ რად მოსძვამდი, ჯოკია, ასე მწარედ?"

"მე ის მანუაბს, ამ სოფელში სხვათა ბევრი ღარდა მასზე  
უარესი და ასე ნელ ნელა რომ ეხვევა ხედავს ეს არამზადები, პატონ-  
სება".

(კამათსახურდია, "მშვიდის მოგაგება")

... ისე, ამბობენ; მაშინ კუჭობიძე ყუთიდან მარინებს და-  
ბრუნდა:

- ეგ თუ გერეზა?!

- გერეზას რა უნდა ყუთთან?!

- აბა მაშინას სადა აქვს გასაღები ღონე?!

- არა, ეგ შედარებითი გამოთქმა - ღონავსო, რომ იტყვიან,  
აქაანას ნიშნავს!

- ეგ რაღაა?!

- უკანონოდ იღებს მარინებს ჯიბეში!

(გ. ღოგინაშვილი, "ჩემი ბუჭუჭა; ჩვენი გერეზა")

„... რა თანამდებობა აქვს?

– უმცროსი მეცნიერ-თანამშრომელია.

– ძალიან კარგი! ადრე ვინ იყო?!

– ადრე ლაბორანტი.

– აჰაა...! და დააწინაურეთ?

– დიახ.

– აჰა...! ესე იგი სიტყვა უმცროსი ამ შემთხვევაში დაწინაურებას ნიშნავს?

– დიახ.

– ჰოდა, საბუღალსო გამოქვამს მივიღებ – "გავაუმცროს-მეცნიერ-თანამშრომელთა".

– ახლა საწინააღმდეგო მაგადილი ავიღო – ვთქვამ, თამაში კვლავ ლაბორანტია! როგორ გამოქვამდა თავისი პირით ამას?

– ისევე ლაბორანტი გავხდი, – ამას ხელმძღვანელი ამბობს.

– არა, რომ ჩამოაქვეითეს, ისიც უნდა იგრძნობოდეს.

– ისევე ლაბორანტად ჩამომაქვეითეს.

– მოკლედ.

– ლაბორანტად ჩამომაქვეითეს.

– უფრო მოკლედ.

– ჩამომაქვეითეს.

– ლაბორანტი სადღაა? ერთი ერთადერთი სიტყვით უნდა გამოთქვას, ისე რომ, ჩამოქვეითებაც და ლაბორანტობაც გამოიხატებოდეს.

– ერთი სიტყვით შეუძლებელია.

– რატომ?

– აბა, თქვენ სცადეთ, თუ შესაძლებელია.

- შესანიშნავ სიყვავას მივიღებთ: "ჩამომადამზრანტეს".

საქორწინაშვილი, "კაცი, რომელსაც ღიგერატურა  
ქლიჯ უყვარდა")

იგივე იმების რუსული ენის მიმართაც:

-Умерла Клавдия Ивановна, - сообщил заказчик.

-Ну, царствие небесное, - согласился Безенчук. - Престави-  
лась , значит, старушка... Старушки, они всегда преставляются...  
Или богу душу отдают, - это смотря какая старушка. Ваша, например,  
маленькая и в теле, - значит, преставилась. А например, которая  
покрупнее да похудее - та, считается, богу душу отдает...

-То есть как это считается? У кого это считается?

-У нас и считается. У мастеров. Вот вы, например, мужчина вид-  
ный, возвышенного роста, хотя и худой. Вы, считается, ежели, не  
дай бог, покрете, что в лицик сыграли. А который человек торговый,  
бывшей купеческой гильдии, тот, значит, приказал долго жить. А ес-  
ли кто чином поменьше, дворник, например, или кто из крестьян, про  
того говорят: перекинулся или ноги протянул. Но самые могучие когда  
помирают, железнодорожные кондуктора или из начальства кто, то счи-  
тается, что дуба дают. Так про них и говорят: "А наш-то, слышали,  
дуба дал".

Потрясенный этой странной классификацией человеческих смер-  
тей, Ипполит Матвеевич спросил:

-Ну, а когда ты помрешь, как про тебя мастера скажут?

-Я - человек маленький. Скажут: "гигнулся Безенчук" А больше  
ничего не скажут.

И строго добавил:

-Мне дуба дать или сыграть в ящик - невозможно: у меня комплекция мелкая...

/Илья Ильф, Евгений Петров, "Двенадцать стульев"/

Базаров начал зевать.

-Я полагаю пора путешествовать в объятии к Морю, - заметил Василий Иванович.

-То есть пора спать!-подхватил Базаров. - Это суждение справедливое. Пора спать.

/Тургенев И.С., "Отцы и дети"/

-Здесь есть мужичок, он страдает иктером...

-То есть желтухой?

-Да, хроническим и очень упорным иктером...

/Тургенев И.С., "Отцы и дети"/

ყველა ეს მაგალითი პრაქტიკულად არ საჭიროებს კომენტარს და აქ მხოლოდ იმიტომ იყო მოტანილი, რომ კიდევ ურთხუდ წარმოგვეჩინა უნაიმეცნიერებისათვის უკვე საკმაოდ ცნობილი ის ფაქტი; რომ სინონიმი არის ნებისმიერი ენის (ინგლისურის, ქართლის ან რუსულის) განუყოფელი ფენებია და რომ იგი სრულად გამოვლინდება სწორედ მეტყველებაში, რადიუ მეტყველებით სიტყვაფენებში, ვინაიდან მხოლოდ კონტექსტში მუშავენდება ამა თუ იმ შემავალი ჯგუფის თითოეული წევრის კონტაქტების მთელი სიძლიერე და მრავალფეროვნება.

მხატვრული ლიტერატურისათვის დამახასიათებელია აგრეთვე მეტყველების ფიგურა; რომელსაც "აღმავალი გრადაცია" ან "კლიმაქსი"

ეროდება და რომელსაც ახსენებენ ყოველთვის, რომელსაც დაჰარაკია  
 "მეცუველებით სინონიმიაზე" ჯ. ყოველი მომღვწეო ერთეული სინონიმურ  
 რიგში უფრო დატვირთული, გამოცდილებით და მოამბეჭდავია ნი-  
 ნაზე, ამდენებს და ავიმარებს გამოჩატვამს: <sup>16</sup> მაგალითად:

"You look tired, Tuppence", said Tommy as at the close  
 of dinner they went into the sitting-room and Tuppence dropped  
 into a chair, uttering several large sighs followed by a yawn.

"Tired? I'm dead beat", said Tuppence, "I've been over-  
working myself physically. I've been doing like you. Mental  
 research".

"Very exhausting, I agree", said Tommy.

(A. Christie, "Postern of Fate")

"One of the problems of the vacation is money, father".

"Oh, I shouldn't worry about a thing like that at your age".

"You see, I've run rather short".

"Yes?" - said my father without any sound of interest.

"In fact I don't quite know how I'm going to get through  
 the next two month".

"Well, I'm the worst person to come to for advice. I've  
 never been "short" as you painfully call it. And yet what else  
 could you say? Hard up? Penurious? Distressed? Embarrassed?  
Stony-broke? On the rocks? In Queer Street? Let us say you are  
in Queer Street and leave it at that".

(E. Waugh, "Brideshead Revisited")

"ვიმთ გამზადა, რა მიბრძანა, არ უგების ჩემგან თხრობა,  
 რა სიაცე, რა სიჩვევნი, რა მღუბა, რა მმაგობა!  
 მე თვით კაცად აღარ ვარგვარ, აღარა მიც თავსა ცნობა;  
 ესე მიცვირს, რად არ მომკლა, მისცა ღურთმან ღმრთა".  
 (მ. რუსთაველი, "ვეფხისტყაოსანი")

მესამე ღუქსი კარგი არს სანადიშოდ, სამღურღად,  
სააშოკოდ, საღალგოდ, ამხანაგთა საბრველად,  
 ჩვენ მათიცა გვეამებინს, რაცა ზღერ ჰქვან ნათელად.  
 მოშაირე არა ჰქვიან, ვერას იტყვის ვინცა გრძელად.  
 (მ. რუსთაველი, "ვეფხისტყაოსანი")

ყველაზე დიდ ინტერესს იწვევენ ისეთი გამორჩებანი, რომლებ-  
 შიც აზრი თითქმის აღარ ექნება ცალკეულ სიტყვაში, მაგალითად,

"You didn't say one word, one single, solitary word, from  
 ten o'clock until we left that house, except "Lydia, dear - Lydia,  
 dear - Lydia, dear", until I thought I would go out of my mind".

(J. Thurber, "The Beast in me and Other Animals").

The lady at the window looked at it for some time; for rea-  
 sons of her own she thought it the ugliest thing she had ever  
 seen. She hated it, she disnised it; it threw her into a state  
of irritation that was quite out of proportion to any sensible  
 motive.

(H. James, "The Europeans")

როგორც აღნიშნულიდან ჩანს, მსჯელობის მთელი მიმართულება  
 ისახავს შედარებით მოკრძალებულ მიზანს; მოკლე წარმოადგინოს  
 ის, რაც უკვე იყო ამა თუ იმ ფორმით გაშუქებული ღიბრატურაში  
 სხვადასხვა ენებში. პრინციპულად ახალია თანმიმდევრული ურთიერ-

მიმართება ვრცელი მასალებიდან სამი უნაბე, რომლებიც ჩვენი გამოკვლევის საგანს წარმოადგენენ, იმისათვის, რომ პირველად გამოვყენოთ ამ სფეროში შეპირისპირებითი ანალიზი.<sup>1</sup>

ამრიკ, რომელიც საფუძვლად უნდა დაედოს შეპირისპირებას, შეიღწევიდა შეიძლება ჩამოყალიბდეს: უნაბეცნიერების არსებობა საეროთი შეუძლებელი იქნებოდა, აქტი ადამიანებს, რომლებიც ამა თუ იმ ხალხის უნაბე და დიქტანტურას სწავლობენ, არა აქვთ ურთედროებად იმის შესაძლებლობა, რომ სხვადასხვა უნების მასალებზე შეამოწმონ უნებრივი უნივერსალობის ის ელემენტები, რომლებიც აქ შეიძლება იყვნენ შემჩნეული და აღმოჩენილი. აქ რომელიმე მუცველებითი ფაქტი, ამა თუ იმ უნის ტექსტი განიხილება სხვა უნებთან, განსაკუთრებით განსხვავებული სისტემების უნებთან შედარების გარეშე, მაშინ მკვლევარის მიერ მიღწეული შედეგების შეზღუდულობა იმთავითვე ცხადია. იგი წინასწარ იზღუდება უშუალოდ შესასწავლი მოცემული უნის ფარგლებით და, არსებითად, მოკლებულია სერიოზული მეცნიერული განზოგადების შესაძლებლობას. სერიოზული მეცნიერული განზოგადების დონე იწყება მაშინ, როდესაც ადამიანს შეუძლია რომელიმე ურთე უნაში ისეთი მოვლენის აღმოჩენისას, რომელიც, მისი აზრით, მნიშვნელოვანია უკვე ამ უნის ფარგლებში, თავისი დასკვნები უფრო ჭარბო, გოგჯერ კი საყოველთაო ჟღერადობისა გახადოს სხვადასხვა უნებრივი სისტემების მასალების მოხმობით. მხოლოდ სხვადასხვა უნების ურთიანეთთან შეპირისპირებით ხდება შესაძლებელი ბოლომდე ჩაფხვდეთ პირველი უნის ამა თუ იმ სისტემური ურთიერთობების მიუღ სიღრმეს. ის ფაქტი, მაგალითად, რომ ზმნას გააჩნია სახისა და დროის კატეგორიები, და რომ ეს კატეგორიები ხან უნდა განვასხვავოთ, ხან კი დავაახლოვოთ, ყველაზე დამაჯერებლად და ცხადად სწორედ შეპირისპირებით ანალიზით დასტურდება.<sup>2</sup>

მაგრამ ჩვენს შემთხვევაში შეპირისპირება, პირველ რიგში, როგორც უკვე ვთქვით, მნიშვნელოვანია არა იმისათვის, რომ განვსაზღვროთ, თუ რა არის სინონიმია და როგორი სინონიმები არსებობენ (ეს ყველაფერი საკმაოდ ნათლად ერთ უნაშიფ შეიძლება აღმოვაჩინოთ).<sup>1</sup> სხვადასხვა ენების მოხმობით შესაძლებელი ხდება ბევრად უფრო საიმედო საჭურჭლების მოძებნა იმ მკითხველისათვის, რომლებიც მანამდე არ შედიოდნენ მოცემული მცენიერული ენის სამეცნიერო სფეროს შემადგენლობაში.<sup>2</sup>

ყველა ეს საკითხი, რომლებიც, მიუხედავად იმისა, რომ საბოლოო ჯამში უმარტივეს მოვლენებამდე დადინან, იმდენად შავისებური და იმდენად ახალია, რომ მათი განხილვა მთელი სისრულით შესაძლებელია მხოლოდ სხვადასხვა ენების მოშველიებითა და იმის ჩვენებით, რომ სინონიმური ატრაქცია, პარამასტილისტიკა და ა.შ.<sup>3</sup> – ესაა მოვლენები, რომლებიც დამახასიათებელი არიან არა მარტო რომელიმე ერთი განსაზღვრული ენისათვის და რომლებიც ხასიათდებიან საყოველთაოობით; რომელიც სრულიად საკმარისია იმისათვის; რათა მცენიერული ცოდნის მოცემულ სფეროს მიეკუთვნებოდნენ



კერძოდ, გასაგებია, რომ სინონიმები - ეს ისეთი სიტყვებია, რომლებიც უნის საშუალებით მოცემულობის პირობებში ადვილად ასოცირდებათ მეტყველებათ "ვარაუდების" ან "კოლოკაციების" სახით. სწორედ სინონიმების "კოლოკაციას" განაპირობებს სინონიმურ კონდენსაციას. სწორედან ეს ტერმინი შემოაქვს იმისათვის, რათა ხაზი გაესვას იმას, რომ მოსაუბრეს გააზრებული აქვს ტერმინშენილობის არსებობა უნაში ( is "anonymous-conscious " )<sup>17</sup>

ა.ნ. მარკინკოს<sup>18</sup> ნაშრომში ტერმინშენილობის ტექსტოლოგიური ასპექტი შეისწავლება ორიგინალური ტექსტებისა და მათი შესაბამისი "დიკტების" შეთანადების მეშვეობით. მიუხედავად იმისა, რომ დიქტარატორი ნაწარმოებების შედარების მეშვეობით "დიკტებთან" ძალიან სასარგებლოა და გვიჩვენებს, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს სინონიმების ტექსტოლოგიის შესწავლას, ის არ წარმოადგენს ერთადერთ მეშვეობას საკვლევი სფეროში. აუცილებელია გათვალისწინება "კოპიაციური" კავშირის სინტაქსისა და ტერმინშენილობის სიტყვების "კოლოკაციისა", ანუ სინონიმური კონდენსაციის, როგორც ტერმინშენილობის მეტად მნიშვნელოვანი რეალური საფუძვლის ტექსტში.

მხატვრულ დიქტარატორაში გვხვდება ძალიან ბევრი შემთხვევა, როდესაც მიწერები იყენებენ სიტყვებს, რომლებიც ერთსა და იმავე ლექსზე ჯგუფს ეკუთვნის; იმისათვის, რათა გარკვეული შინაარსი უფრო მკაფიო და გამოხატულებითი გახდეს ამიტომ სინონიმური კონდენსაციის შესწავლა; როგორც სემანოლოგიური მოვლენისა, სემანტიკური ფაქტისა განუყოფელია ადამიანის მეტყველების რიტმული (ან პროზოდული) მხარისაგან. მიწერები ძალიან ხშირად იმიტომ მიმართავენ სინონიმურ კონდენსაციას, რომ სურთ გააუმჯობესონ ან უფრო მისაღები გახადონ გამოწვევების განსაზღვრული პროზოდული მეშვეობით, რომ უფრო ნათქვამად, უფრო ეფექტური და ემოციუ-

რად დატვირთული გახადონ თავიანთი მუცყველება.<sup>5</sup>

ტექსტოლოგიური ტომინიშენელოვნობა შემდგომ განვიხილავთ ილ-  
ებს ა.წ.<sup>6</sup> მოროზოვას<sup>7</sup> ნაშრომში; მისი გამოკვლევის ამოცანა იმ-  
აში მდგომარეობდა, რომ გამოერკვია, თუ როგორ წარმოიქმნება ტექ-  
სტონი ტომინიშენელოვნობა და როგორ შეიძლება ტექსტოლოგიური კვლევის  
საფუძველზე თბილისურად შემოწმებული და მეცნიერებად დასაბუთებუ-  
ლი განმარტებების მიღება.<sup>8</sup> როგორც დამატებებზე გვიჩვენებს  
ავტორი, მუცყველებით და უნაზრევი ტომინიშენელოვნობა შეიძლება  
სრულიად განსხვავებული ხასიათისა იყოს, მაშინაც კი, თუკი ცალ-  
კუთხედი სიტყვებით შემოვიფარებოთ.<sup>9</sup>

მხატვრულ მუცყველებაში სინონიმები აუცილებლად დიფერენცირ-  
დებიან იმგვარად, რადა ყოველი ახალი სიტყვის შემოტანით ხელმო-  
ეს რაიმე პრინციპულად ახლის შემოტანა.<sup>10</sup> უახლებიან რა ურთიანებს  
სიტყვის სინონიმური კონდენსაციის პრინციპში, სიტყვები, რომ შემო-  
ვრევაშიც კი, როდესაც მათ ურთი და იგივე მნიშვნელობა აქვთ რო-  
გორც უნის უღებენებას, მუცყველებაში შეიძლება ისე, რომ ურე-  
ესად განიარკვედნენ სტილისტურად, მაგრამ ამავ დროს სემანტიკურ-  
ადაც.<sup>11</sup> სწორედ ამიტომ განსხვავებდა ვ.წ. ვინოგრადოვი "იდეო-  
გრაფიულ" და "სტილისტურ" სინონიმებს.<sup>12</sup>

ა.წ.<sup>13</sup> მოროზოვას ახალ და მნიშვნელოვან წვლილს სინონიმის  
როგორც ტექსტოლოგიური პრინციპის შესწავლაში წარმოადგენდა იმ ფა-  
ტის დამატებელი დემონსტრაცია, რომ მუცყველებით ჯამეში 1) შე-  
საძლებელია ურთიერთმიმართება სიტყვებისა, რომლებიც სულაც არ  
წარმოადგენენ "სინონიმებს" ამ ტერმინის უნაზრევი განსაზღვრის  
თანახმად, 2) მნიშვნელობით განსხვავებული სიტყვები (რომლებიც  
მხოლოდ დიდი მიახლოებით შეიძლება მივაკუთვნოთ ერთსა და იმავე  
"თემატურ ჯგუფს") ერთ სინტაგმაში გაერთიანებისას, რომლის უღე-

უნებში კოპულატურად არიან დაკავშირებული, შესაძლებელია ინვე-  
დნენ იმ მოვლენასთან ახლომდგომ უფუტეს, რომელსაც "სინონიმური  
კონდენსაციის" სახელწოდება აქვს, მხოლოდ მათი სავსებით გან-  
ამჯობიანი პროსოდული გაერთიანებისას. ამგვარად, მეტყველებაში  
იმ სიტყვებს შორის; რომლებსაც სინონიმური დვისებები არ გააჩ-  
ნიათ და არ წარმოადგენენ სინონიმებს ერთმანეთის მიმართ, შეიძ-  
ლება დამყარდეს ტოლმნიშვნელოვნობის დავისებური დამოკიდებულება  
მეტყველების შესაბამისი მონაკვეთების სპეციფიკური ინტონაციური  
გაფორმების პირობებში. ამ მომენტის ხაზგასმა განსაკუთრებით  
მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ კოპულაციური კავშირი, რომელიც არ-  
ათანაბარი ტონების თანმიმდევრობას გულისხმობს, საჭიროა გუსტად  
განვასხვავოთ ატრიბუტული კავშირისაგან, სადაც ურთიერთმიმართული  
უდუმენობები თანაბარი ტონით არიან გაერთიანებული.

მაგალითად:

|| 'Wilfrid is one of the most per\verse, \complex, 'unin-

\telligible, natures 'one could \come across. ||

(სადაც ჩვენ გვაქვს მაგალითი სინონიმური კონდენსაციისა კოპულა-  
ციური კავშირის საფუძველზე).

|| 'June paused for a moment to look at herself | in the 'little

'old-fashioned silver mirror above the 'oaken \cure chest... |

(სადაც გაერთიანება დამყარებულია ატრიბუტული კავშირის გამოყენ-  
ებაზე).

ამასთან იმის მიჩნევა, რომ per\verse, complex, unintelligible  
წარმოადგენენ ერთი დეტალური რიგის წევრებს, ამსოფუტრად შე-  
უძლებელი იქნებოდა:

მაგალითად:

Perverse - wilfully continuing in wrongdoing; wilfully

choosing a wrong course;

Complex - made up of closely connected parts; difficult  
to understand or explain;

Unintelligible - that can't be easily understood; not  
clear to mind;

გუბგად ასევე სიტყვები little, old-fashioned, silver  
არ წარმოადგენენ ერთი თემატური რიგის წევრებს!

Little - small, or small in comparison;

Old-fashioned - out of date, keeping to old ways, ideas,  
customs, etc.;

Silver - shining white metal used for ornaments, coins,  
utensils, etc.;

თუ ამასთან დაკავშირებით მივუბრუნდებით "სინონიმური ვარი-  
ანტულობისა" ( variation ) და "სინონიმური კონტაქტის" ( con-  
location ) გეგმით მოგვინდოვდება, მაშინ უფრო ჭარბი პერსპექ-  
ტივები გადავკვეთდეთ, მაგალითად:

"I have dwelt at such length on the existence and persist-  
ence of overstatement in English writing, because I think  
it is too readily assumed that understatement is the charac-  
teristic English mode".

სიტყვები existence და persistence არ წარმოადგენენ  
სინონიმებს! მიუხედავად ამისა ეს ბევრსაც მაინც გამოადგება სინო-  
ნიმური კონტაქტის მაგალითად, მაგნი სინონიმურ კონტაქტის  
უფრო ჭარბი მნიშვნელობით გავიგებთ: "ცხადია, რომ ამ დროს აუცილ-  
ებლად მიიღება მხედველობაში შესაძირისპირებული სიტყვების ზონო-  
მორფოლოგიური აგებულება, ისევე როგორც მთელი გამოწამქვამის რიგ-  
ბული აგებულება, მაგალითად,

"He shambled and stumbled and shuffled in a manner  
that denoted great physical helplessness".-----



როგორც ასევე, შინაარსობრივ მიხედვით აქამდე შეთქმულების განუხორციელებელი რეზიდა; მაშინ როდესაც სწორედ ეს საკითხი გადამწყვეტ-  
რეზიდა საინტერესო ტოტემიკურად აღიქმება, თვალსაზრისით.

კვლევის სფერო აქ მუდამ ვრცელია. მაგრამ რაც პირველივე  
შეხვედრით გვეცხადება თვალში – ესაა ის, რომ როდესაც აღმოჩენილი  
სამეცნიერო მუშაზე წერს, იგი, რა უნდა უნდა არ უნდა მოგვე-  
ჩვენოს, ძალიან ხშირად შეიძლება "გაუბრის" ან გვერდს უვლინ თა-  
ვისი აზრების მარტოვად, პირდაპირ, ურთიერთგანმარტოვად.<sup>19</sup>  
სხვადასხვა მიზეზების მიერ დაწერილი მრავალჯეროვან კონტრასტებ-  
ში გამოვლენილი გვხვდება მიზეზებზე და ექსპერტები; განმარტო-  
ბანი, და, რაც ყველაზე უფრო საინტერესოა, უკვე გამოქვეყნებული აზ-  
რების გამოვლენები.

ქვემოთ ჩვენ შევეცდებით გავიგოთ, თუ რატომაა ეს ასე, რა-  
ტომ არ მიუძღვნება მიზეზებზე "წყალივით" ბუნებრივად, სწორბა-  
ზონად, ისე, როგორც ეს უნდა ყოფილიყო.<sup>20</sup> უმრავლეს შემთხვე-  
ვაში ავტორი შეიძლება ყოყმანობს, აქედან სხვადასხვაგვარ გადა-  
ხვევას, ისევე უბრალოდ უკვე ნათქვამს. ამასთანავე თეორიული  
მსჯელობით ძნელად დასაშვებია, რომ მოსაუბრის ან დამწერის  
შეგნებაში თავიდანვე არ ყოფილიყო ნათელი წარმოდგენა იმის შე-  
სახება, რისი დასაბუთება სურდა. ამიტომ, ზოგადად რომ ვთქვათ,  
ძნელი სავარაუდოა, რომ მან წინასწარ მიიღო გადაწყვეტილება  
იმის შესახებ, რომ მოცემული შინაარსი ამა თუ იმ ხარისხით  
გაუმჯობესებინა, როგორც ისე და ისევე შემოეცანა იგი მიზეზ-  
ებზე ურთიდა და იმავე ნაწარმოებში.<sup>21</sup>

ჩვენი პრობლემის შესწავლა ჩვენ წერილობითი ტექსტებიდან  
დავინწყეთ, რამდენადაც სწორედ მიზეზებზე და ამ თეორიაში გვაქვს  
ვრცელი, ზუსტად და ნათლად ფიქსირებული უმდიდრესი მასალა.



თხუთსდა "კუმბავს" მას გერმინში;

ახლა აუცილებელია რამდენადღე გადავუხვიოთ თუმიდან და გავიხსენოთ კლასიკური ფსიქოლინგვისტიკის ზოგიერთი დებულება.<sup>1</sup> როგორც ინფორმაციის ზოგადი თეორიიდანაა ცნობილი შეტყობინების გარკვეული სიჭარბე აბსოლუტურად აუცილებელია: თუ შეტყობინებას არ გააჩნია სიჭარბის რაიმე ხარისხი, იგი "მსხვერვალი" ან "მყიფე" ხდება ( brittle ).<sup>23</sup> ამიტომ სწორედ "სიჭარბე" განაპირობებს სამეცნიერო ტექსტში მის სრულ და ადექვატურ აღქმას.<sup>3</sup>

ინფორმაციის რაც შეიძლება უფრო უფექტური გადაცემისათვის ყოველ ტექსტში აუცილებლად უნდა იყოს განხორციელებული გამოთქმის სიჭარბის ესა და ის ხარისხი (შეგახსენებთ, რომ მხედველობაში გვაქვს ინფლექტური ტექსტი).<sup>4</sup>

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ყოველგვარი გამეორებები და გადარეები თავისებურ დამხმარე ამოზოგოვ "საყრდენებს" უქმნიან მოსაუბრეს ან დამწერს, უზრუნველყოფენ მისი ამრების რაც შეიძლება უფრო სრულად მიტანას მსმენელამდე ან მკითხველამდე.<sup>5</sup> ამიტომ უკვე ნათქვამის მიზანშეწონილი გამეორება, უნდა ჩაითვალოს სავსებით კანონზომიერი მოვლენად, ადამიანური მეტყველების თავისებურ კანონად.<sup>6</sup>

ცნობილია, რომ ყოველ ენას გააჩნია გარკვეული დექსიკური სინტაქტური საშუალებები; რომლებიც კანონზომიერად გამოიყენებიან იმისათვის, რადა შესაძლებელი განხვდეს ნათქვამის გამეორება, "იგივეა" გამოხატვა კიდევ ერთხელ სხვა სიტყვებით, ესენია; პირველყოვლისა, ისეთი მაკავშირებელი გამოთქმები; როგორც "სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ", "ესე იგი", "in other words", "otherwise stated " და ა.შ.<sup>7</sup> მაგრამ რას ნიშნავს "იგივეა?" და განა

შეიძლება აქ ვიღაცაარაკო ნამდვილ "ჰომინიშენდოვრობაზე?" და ეს ერთაღერით კიბხვა არაა, რომელიც წამოიჭრება მეცნიერული ტექსტის სწორხაზოვანი "მწყობრი მდინარების" უაქტოან დაკავშირებით! ჩვენ ახლა უკვე გვაქვს სამეცნიერო ტექსტის მონტაჟიური გამოკვეთა სწორედ ამ მიმართულებით. რატომ გვირთავენ განსაკუთრებით ზოგიერთი ავტორები თავიანთ მეტყველებას სხვადასხვაგვარი ექსპურსიბიბა და მიმართულებით? რატომ რეალიზდებიან დღიბერაციული ბის კატეგორიის მრავალშეროვანი ვარიანტები და ა.შ.?

ამიტომ პირველყოვლისა უნდა შევჩერდეთ შემდეგ საკითხზე: როდესაც აღამიანი ამბობს: in other words, otherwise stated და ა.შ. რთ განსხვავდება ეს უკვე ღრმად და გულმოდგინედ შესწავლილი ჩანამატებისაგან, რომლებიც დღიბერაციის, ეკიმპლითიკაციისა და დამოწმების ხასიათს ატარებენ. განსხვავება მათ შორის, როგორც ჩანს, უმავრესად გაფორმების სხვადასხვაგვარობაში მდგომარეობს.

ო.ვ.დოღოვი თავის წიგნში "Смислотика неплавной речи" წერს: "როგორც უკვე ვიცით, მეტყველების აგებაში კოლოსალური მნიშვნელობა აქვს მის დანაწევრებას. მეტყველება ნაწევრდება პრესოდიუდად ენის გეპირ ჟორმაში და ეს პრესოდიული დანაწევრება აისახება ენის წერილობით ჟორმაში სასვენი ნიშნების საშუალებით. მეტყველების აგებულების ზოგადი პრინციპების შესწავლა არის, არსებობდა, მისი დანაწევრების კანონზომიერებათა შესწავლა. სინტაქსური შინაარსის გუგამაზომიერად გამომხატველი დიერეზები რომ არ ყოფილიყო, არ იქნებოდა სინტაქსიც, როგორც მოძღვრება მეტყველების აგებულების შესახებ, მეტყველებას არ ექნებოდა სინტაქსური აგებულება. ამიტომ სავსებით ბუნებრივი იყო მთელი პირველი ნაწილის დათმობა იმ საკითხის გარკვევისათვის,

«უ როგორ გამოიხატებინან სხვადასხვაგვარი სინტაქსური ურთიერთ-  
ბანი ზეპირ მუცყველებში მრავალფეროვანი დიერქმების საშუალებით  
და როგორ ფიქსირდება ეს სინტაქსური შინაარსი წერაში»; სხვა  
სიტყვებით რომ ვთქვამ, ნაშრომში გამოკვლეულია საკითხი პარენტე-  
ტივი ჩანამატების პრინციპული გაფორმების შესახებ ზეპირ მუც-  
ველებში და ის, «უ როგორ აისახება ეს გარემოება წერილობით  
ფორმაში სასვენი ნიშნების დახმარებით, იკუთხისხება პარენტეტი-  
ვი ჩანამატები, რომელიც გამოხატავენ: 1) დედებერატიულიზას,  
2) დამოწმებას და 3) ეკემპლიფიკაციას».<sup>24</sup>

ურობდება განსაკუთრებით რთულდება იმით, რომ ურთა და იმა-  
ვე ტექსტში შეიძლება იყოს "დამოწმება", "დედებერატიულიზა" და  
"ეკემპლიფიკაციას" "სხვა სიტყვებით" და ა.შ. განსხვავებული  
დიქციურ-სინტაქსური გაფორმებისას სასვენი ნიშნების ფართოდ  
გამოყენებასთან ერთად -მრავალგვარი შემადგენელი სიტყვები და  
მათი ფორმირების დროის სიტყვათშემახმებადნი. როგორც გამოკვლევა  
გვიჩვენებს, ის, რაც ზემოაღნიშნული გამოთქმებით შემოედის, ასევე  
წარმოადგენს თავისებურ "ეკემპლიფიკაციას" და "დედებერატიულიზა".  
როდესაც ჩვენ ვამბობთ: in other words ჩვენ ან რაიმე გაგაზ-  
სუნდა, ანდა ჩვენ რაიმე დამატებით მოვიფიქრეთ, ან კიდევ, არ  
დავამოყრდინოთ ერთხელ ნათქვამით და გვსურს უფრო გასაგები გა-  
ხადოთ იგი.

ყველა ამ მოვლენის არსებობის უცოდრებელი ფაქტის დადგენისა  
და ვრცელი მასალის შეგროვების შემდეგ ჩვენ დავისახებ შემდეგი  
ამოცანა: გამოვარკვეოთ შინაარსის თვალსაზრისით, «უ სად, როგორ  
და რისთვის დგინდება ავტორის მიერ ტექსტის სხვადასხვა მონაკ-  
უთების ფორმირების დროება?

როგორც ზემოთ არაუარგვინ იყო აღნიშნული, ჯერ კიდევ არს-

ებობენ "დინგვისტური" მიმართულებანი, რომლებიც აცდიან სიტყვას მის მნიშვნელობას და საკითხსაც კი სვამენ იმის შესახებ, რომ მნიშვნელობა - ეს არაა უნაღმეცნიერული პირობება, ვინაიდან იგი არ ექვემდებარება კვლევის ზუსტ მეთოდებს: მათემატიკური სიზუსტით შეუძლებელია აიხსნას, თუ რაში მდგომარეობს განსხვავება გამოწვევითაა პირველ და მეორე ნაწილებს შორის ზემოთ მოტანილ მა-სადაში.<sup>4</sup>

იმისდათვის; რაში მსჯელობას ან დებულებას უნაღმეცნიერული ბასიანით ჰქონდეს; საჭიროა ვაჩვენოთ, თუ ენობრივი გამოხატვის რომელი საშუალებების დახმარებით რეალიზდება ფაქტობრივად ეს მნიშვნელობა? ამიტომ მრავალრიცხოვანი ტექსტებიდან ჩვენ; პირველ რიგში, ვიღებდით განსამხივრულ კავშირებითა და კავშირებითი სიტყვებით შეერთებულ ნაწილებს.<sup>5</sup> მიგვაჩნია, რომ ის; რასაც არ გააჩნია ენობრივი გამოხატულება, არ შეიძლება წარმოადგენდეს უნაღმეცნიერული გამოკვლევის საგანს.<sup>6</sup> მაგრამ; ლუცია აუცილებელია და-ვიწყოთ გამოთქმებიდან, მდლიანად ნაწილობის ქვაკუთხედაც შეიძლება იქნეს მოცემული ენობრივი გამოწვევების შინაარსობრივი მხარე; მისი სემანტიკა.<sup>7</sup> სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ენობრივი მნიშვნელობა ყოველთვის და აუცილებლადაა გაფორმებული და დაფიქსირებული ენობრივი ფაქტობრივობის და ენობრივი საშუალებებით.<sup>8</sup> ამის საფუძველ-ზე მეტყველებასი იქმნება ამრობრივი შინაარსები; რომლებიც ამა თუ იმ მნიშვნელობების შეერთების გზით მიიღებიან.<sup>9</sup> მწერლებსა და მწიგნობრებს, რომლებიც კარგად შრომენ ზეპირ და წერილ მეტყველებას, შეუძლიათ სრულიად თავისუფლად და ადვილად შექმნან ესა თუ ის ამრობრივი დატვირთვა ყველაზე უფრო მომგებიანად და ადექვატურად.<sup>10</sup>

ამრიგად, ახლა ყურადღება უნდა გავამახვილოთ "ამრზე"

( sense, Sinn )<sup>11</sup> რა არის თითოეული გამოწვევების ამრი?

მეცხველებს ცალკეული უმოკლესი მონაცემის მაგალითად, "წინა-  
დადება" შინაარსისა? თუ აქ იტყვიან, რომ უფრო ვრცელი გამო-  
ნათქვამების შინაარსობრივი ფუნქციონირება? შევასწავლებთ, რომ  
როდესაც ჩვენ უნებრივ დონეზე გამოვდივართ, ჩვენ საჭიშველს  
ჰყვება არა მინიმალური მასთან, არამედ აზრთან, ვინაიდან თანამედროვე  
გამონათქვამი ყოველთვის თავიდან იჭიმება: მას არ შეიძლება პირ-  
დას წინასწარ შევცდეთ მინიმალური, მეცხველების აზრი იჭი-  
მება მოცემული ორატორის ან მწერლის მიერ მოცემულ სიტუაციაში.<sup>1</sup>  
მაგრამ ჩვენ ხომ მეცხველების გავრცელებულ ნაწარმოებს, ცალკეულ  
გამონათქვამთა შეერებას ვიცვლებთ? მათი აზრები, როგორც გა-  
მოცვლება გვიჩვენებს, თუთა თუთიშულად განსხვავებული უნდა  
იყვნენ იმისათვის, რომ განავითარონ ტექსტის ფუნქციონირება  
უჭიჭედად, სინამდვილეში ისინი ხშირად მათთვის ტოლმნიშვნელოვნ-  
ბით კი არიან შინაარსობრივად? გასაგებია, რომ იმისათვის, რათა  
დაიწყას საკითხი გეოგრაფიული ლექსიკონ-სინტაქსური საშუალო-  
ბით შეერებადი მეცხველების გავრცელებული ნაწარმოების ნაწილ-  
ების ტოლმნიშვნელოვნობის შესახებ, უნდა გამოვვიყენოთ ტექსტ-  
ების დიდი რაოდენობა ფუნქციონირების უნაშვინიერების მეთოდების სა-  
ფუძველზე.<sup>25</sup>

როდესაც ჩვენ ტექსტებს ფუნქციონირების მაგალითისად ვუდგებთ,  
ჩვენ ვაძლევთ ტექსტების დიდი რაოდენობის განსხვავების საკმაოდ  
ნათქვამ დიფერენციალს, დიდი რაოდენობის განსხვავება - ესაა განს-  
ხვება შინაარსის მიხედვით მისი სემიოლოგიური მიმართულების  
შეადარებისადმი. ცხადია, რომ დიდაქტიკური ტექსტი ამ მიხედვით გან-  
სხვავდება ყოველგვარი სხვა ტექსტისაგან, განსაკუთრებით თუ  
ჩვენ საჭიშველს გვინდა დიდი რაოდენობის დიდი ტექსტთან? ამიტომ,  
მაგალითად, როდესაც ორატორი ამა თუ იმ დებულების გაყენებისას

გონივრულად, რომ აუდიტორიამ ვერ გაუგო მას, იგი თითქმის გონებრივ  
 პაუზას აკეთებს და შესაბამისი კავშირებით გამომტყობის (და  
 სხვა საშუალებათა) შემოქმედითი მოგონებები: in other words,  
 otherwise stated, that is და ა.შ., იმერებს უკვე ნათქვამ  
 აზრს "სხვა სიტყვებით", ან უფრო მარტივებით, ანდა აუდიტორი-  
 სადვის უფრო ნათქვამი ტერმინებით, ან კიდევ უფრო მოკლედ (შე-  
 ჯამებულად) და ა.შ.!

### თ ა ვ ი III

მეცხველეების ვრცელი ნაწარმოების ჭოდმნიშვნელოვანი  
ნაწილები მეცნიერულ ტექსტში

§ 1. გამონათქვამის ჭოდმნიშვნელოვანი  
ნაწილების შეერეების დეჟსიკური  
საშუალებები

გერმან ჩვენ დანერვილებიშ განვმარტეშ განსხვავება სიგჟვასა,  
რგორც უმპირიულ ერეულესა და მეცხველეების გავრცობილი ნაწარმო-  
ების მოცუმილი მონაკვეთის აზრს შორის. ვცდილობიშ გვეჩვენებინა,  
რამ "ჭოდმნიშვნელოვანების" ცნება ყველაზე უფრო უშუალოდ და პირ-  
დაპირ ასოცირდება ე.წ. "სინონიმიასთან". ახლა, როდესაც ჩვენი  
ყუარდლების ცენტრში სწორედ "აზრია" მოქცეული, პირველყოვლისა  
მეცხველების სხვადასხვა ფუნქციური სტილების ცნებას უნდა დავ-  
უბრუნდეთ. ფუნქციური სტილისტიკის საკითხებში ჩვენ ვემყარებოშ  
აკად. ვ.ვ. ვინოგრადოვის შრომებს. მისი თეორიის დანახმად, "ენ-  
ის ისეთი უმნიშვნელოვანესი სამოგაძოვბრივი ფუნქციების გამოყო-  
ვასა, რგორებოცაა ურთიერთობა, დავაფიქრება და გემოქმედება,  
შეიძლება ენის სტრუქტურის საერთო აღიანი გამიჯნულიყო შემდეგი  
სტილები: ყოველდღიურ-ყოფითი სტილი (ურთიერთობის ფუნქცია); ყოველ-  
დღიურ-საქმიანი; ლიტერატურ-ლოკუტენტიური და სამეცნიერო (დაკავ-  
შირების ფუნქცია); პუბლიცისტური და მხატვრულ-ბეღაჭრისტილი. (გე-  
მოქმედების ფუნქცია). ეს სტილები ურთიერთმიმდარეულია. ნაწილობ-  
რივ ისინი დაპირისპირებულ არიან ერთმანეთთან, მაგრამ გაცილ-  
ბიშ უფრო ხშირად - შეპირისპირებულნი".<sup>26</sup>

ვ.ვ. ვინოგრადოვის მიერ გამოყოფილი სამი ფუნქციიდან ურ-  
თიერთობის ფუნქცია და მისი შესატყვისი "ყოველდღიურ-ყოფითი"  
სტილი წინამდებარე ნაშრომში არ არიან განხილული შემდეგი მიზეზ-

ების გამოა სამდენადაც უნა ადამიანური ურთიერთობის უმნიშვნელ-  
 რუანების საშუალებაა; ურთიერთობის ფუნქცია უარყოფითი საფუძვე-  
 ლად უღევს მთელ ენობრივ მეტყველებით მოღვაწეობას და მოიცავს რე-  
 გორს დაკავშირებას, ისე შემოქმედებასაც, უფრო ვიწრო გაგებით ურ-  
 თიერთობის ფუნქცია დამყვანება ფაქტის, ანდა კონტაქტდამამყარ-  
 ბედ ფუნქციამდე, როდესაც "მოსაუბრე არ იმწრავის ურთიერთად გა-  
 დასცეს მსმენელს გარკვეული ინფორმაცია, არამედ მხოლოდ სურს ბუ-  
 ნებრიობა შესძინოს ურთიერთი ყოფნას სადმე, მოამზადოს მსმენელი  
 ინფორმაციის აღსაქმედად, მიიპყროს მისი ყურადღება და ა.შ."<sup>27</sup>

ენის ორი დარჩენილი ფუნქციიდან დაკავშირების ფუნქცია ის  
 ფუნქციაა; რომელიც ყველაზე უფრო საჭიროა, აქტუალური, სასარგებლო  
 ჩვენითვის ენობრივი ურთიერთობის რატიონალიზაციის კონკრეტული ამოცა-  
 ნებიდან გამოდინარე ინტელექტური ინფორმაციის გაცემის სფეროში.

როდესაც ჩვენ სამეცნიერო ტექსტის შესწავლა დავიწყეთ, პირ-  
 ვდაყოფილისა აღმოვაჩინეთ, რომ ამ რეგისტრში დაკავშირებულ გამოთქ-  
 მებს ძალიან ხშირად შემოაქვთ ტექსტში ამა თუ იმ ტერმინების და-  
 ვისუბრთი განსაზღვრებანი. იმისათვის, რომ ავხსნათ, თუ რატომ  
 ვუწოდებთ ამ განსაზღვრებებს "დავისუბრებს", აუცილებელია გავა-  
 კილოთ საკმაოდ ვრცელი ექსკურსი.

როდესაც ვლაპარაკობთ "განმარტებაზე", "განსაზღვრებაზე"  
 და ა.შ. ჩვენ მხედველობაში გვაქვს პირველ რიგში სიტყვათა მნიშვნე-  
 ლობების ახსნა ლექსიკონში. მაგრამ საკითხი განმარტებისა და  
 განსაზღვრის შესახებ სრულიად არ ამოიწურება მხოლოდ ლექსიკონგრა-  
 ფიით. მეტყველების რეალური ნაწარმოებების შესწავლისას აღმოჩნდა,  
 რომ სიტყვათა განმარტება, მათი განსაზღვრა შეიძლება სამეცნიერო  
 მეტყველებაშიც მოიძუბნოს. მაგრამ სიტყვიერ ღებნიფიებასა და გან-  
 საზღვრებს შორის ტექსტში არსებითი განსხვავებაა შეიძინება. საკ-

მე ისაა, რომ სიტყვიერი ღუჭინიფიები - ესაა მოცემული მუცაუნის ჟატები. ესაა სიტყმატიზმული, მკაცრად განსაზღვრული წესების მიხედვით შედგენილი მონაცემები სემიოტიკის სიტყმისა. ხოლო განსაზღვრებანი ტექსტში - ესაა მუცაუნების ჟატები. ისინი არა-ერმგვაროვანია შემადგენლობის, სტრუქტურის, ფუნქციებისა და მიზნობრივი მიმართულების მიხედვით.<sup>28</sup>

როგორც ცნობილია, სადესიკონო განსაზღვრებათა და ტექსტის განსაზღვრებათა პირობება წარმოადგენენ რა, შესაბამისად, უნისა და მუცაუნების მოვლენებს, ერმანეთს შორის დიადექტიკური ურთიერმტმედების რთულ ურთიერმტმეში იმყოფებიან, ურთიერმტმე-ბედები და ურთიერმტმეპირობებები არიან. მაგრამ, გამოდინ რა დიადექტიკური ერმანობის შემადგენლობაში, ისინი არსებობთა და-სხვაებებიან ერმანეთისაგან. ტექსტში განსაზღვრებები ყოველთვის "სიტუაციურად გაპირობებული" ( situation-bound ) არიან. ისინი განისაზღვრებიან მუცაუნების მოცემული ნაწარმოების ურთიერმტმე კონტექსტში, მაშინ, როდესაც დესიკონში განსაზღვრებები ბასიადებიან მათი მოწყვეტილ კონტექსტადან.

განვიარტო ნატქვამი მაგალითი:

As far as linguistics is concerned, it is difficult to think of a better definition of synonyms than just: "those members of a "lexical set" ("thematic group") which a) belong to one and the same part of speech and b) stand so close to each other as far as their lexical meaning is concerned that their differentiation or identification requires special research". In other words, synonyms are those members of a thematic group which are semantically so closely connected with

each other as to require special explanation in order that we may be able to discriminate between them.

სინონიმების პირველი განსაზღვრება წარმოადგენს განსაზღვრების ზუსტ თარგმანს ინგლისურ ენაზე რუსულ ახმანოვას "დინამიკური ტერმინების ლექსიკონიდან" და როგორც ასეთი ბოლომდე არ პასუხობს გადმოცემის საერთო სტილს, რომელიც დამახასიათებელია იმ დამხმარე სახელმძღვანელოს ავტორებისათვის, საიდანაცაა აღებული ეს მაგალითი.

სწორედ ამან აიძულა ავტორი "გადმოეწერა" სალესიკონო განსაზღვრება, რათა უფრო გასაგები და მისაწვდომი გაეხადა იგი სტუდენტებისათვის, რომელთათვისაც მოცემული დამხმარე სახელმძღვანელოა გათვალისწინებული. გაუქმდა დარსა ა) და ბ) პუნქტებზე, ხოლო გრძელი და მორფოლოგიური შედგენილობის მხრივ რთული არსებითი სახელები "differentiation" და "identification", რომლებიც შესაძლოა რთულია გასაგები ყოფილიყვნენ სტუდენტებისათვის, შეიცვალნენ ერთი ზმინით "to discriminate" ფრაზის სინტაქსური კონსტრუქციის შესაბამისი შეცვლით.

ამგვარად, ტექსტში მოცემული განსაზღვრებები განსხვავდებიან ლექსიკონის განსაზღვრებებისაგან თავიანთი კონტექსტუალური გაპირობებულობით ან დამოკიდებულებით, ამასთან ეს განსხვავება ვლინდება მოცემული სემანტიკური კავშირის დიდი გაფორმებაშიც. აუ ლექსიკონში ნაპარაუდვია (ან აუცილებლად იმუხისხმება) ნულოვანი კავშირი (ეკმისტენციური მიმართება) როგორც სალესიკონო სტატიის გაფორმების ზოგადი წესი; ტექსტში ჩვენ ვხვდებით ტერმინსა და მის განსაზღვრებას შორის კავშირის გამომხატვის ლექსიკონ-სინტაქსური ხერხების დიდ შიდავალხურვნიებას; ამასთან ღოღმნიშვნელოვნობის გამომხატვის სახეობის შერჩევა წარმოადგენს საფუძველს სხვადასხვა ვარიანტების აღმოსაჩენად.

რატომ ღვება ტექსტის ამა თუ იმ ნაწილებიან განმარტების საჭიროება? აუცილებელია გავარკვეოთ, თუ რა არის აქ ნაცულის-ბმევი. უბრალოდ ერთი და იგივე მუცნიერული შინაარსი, რომელიც ორივეჯერ ერთნაირად მალად მუცნიერული ღონეზეა წარმოგვნილი; თუ დამწერს სურს პოპულარული გახადოს მოცემული შინაარსი, უფრო მისაწვდომად აქციოს იგი ნაცლებად მომხდებელი მკითხველისათვის; დაიყვანოს მოცემული შინაარსი მკითხველთა ფართო წრეებზე. ამრიგად, სამუცნიერო ნაშრომის ავტორი თითქმისდა ერთსა და იგივეს იმეორებს? ამათთან აღმოჩნდა, რომ ინგლისურ ენაში, ისევე, როგორც ქართულში და რუსულში, არსებობს მთელი რიგი მყარი დამბმარი მუცნიერული მკაცვშირებელი გამოთქმა; რომელთა ხმარება საერთოდ გაუგებარი იქნებოდა; თუკი იმ პირებს, ვინც სამუცნიერო მუცებზე წერს ან საუბრობს, გარკვეულ სიტუაციაში არ გაუჩნდებოდათ სურვილი კიდევ ერთხელ გაუმეორებონათ ზოგიერთი მოცემული შინაარსი.

ხმარების სიხშირის მიხედვით სურათი დაახლოებით ასე გამოიყურება: ინგლისურ მასალაში ყველაზე გავრცელებულია მკაცვშირებელი გამოთქმა i.e. ( that is ), შემდეგ or ; in other words და otherwise stated , ხოლო ყველაზე ნაცლებად იხმარება in the sense that. რუსულ მასალაში ისევე, როგორც ინგლისურში, ყველაზე გავრცელებულ მკაცვშირებელ გამოთქმას წარმოადგენს т.е. , შემდეგ иначе говоря და другими словами. ხოლო რაც შეეხება ქართულ მასალას, მუსწავლიდ მასალაში წარმოგვნილი ერთადერთი ამგვარი მკაცვშირებელი გამოთქმაა - ე.ი. და თუცა მუსაბამისი ინგლისური და რუსული კაცვშირები და მკაცვშირებელი გამოთქმები სურვილისამებრ შეიძლება სიტუაციისამებრ გამოყენდნენ ქართულ ენაზე ( or-ან, otherwise stated - სხვაგვარად რომ ვთქვათ და ა.შ.), აუცილებლად სამუცნიერო ტექსტ-

ეზიონი სრულიად არ გვხვდება!

ქვემოთ განხილულ იქნება თანამედროვე ინგლისურ, ქართულ და რუსულ ენებში ყველაზე უფრო ხშირად გამოყენებული ამგვარი გამოთქმები!

მათი ანალიზი იწყება სიტყვათშეხანხმებებიდან, რომლებიც გამოხატავენ ყველაზე უფრო ძვირძნის, მაქსიმალურად ჭოღმნიშვნელოვან ურთიერთობას გამოჩნატვამის გამოქორბულ ნაწილებს შორის; რაც ანალგიურია ღუქსი, ჭიში განსაზღვრებულ სიტყვასა და მის საღუქსი-კონი ღუჭინიციის შორის არსებულ ურთიერთობისა! შემდგომში გამოჩინიებულია შიმაურბებელი გამოთქმები; რომლებიც აკავშირებენ გამოჩნატვამის ნაწილებს ჭოღმნიშვნელოვნობის სულ უფრო კლებად ბარისხთან!

მასალის ანალიზს ჩვენ ზნათ და ს. ს. -დან ვიწყებთ, რომ გორც ყველაზე უფრო გაფრელებული შიმაურბებელი შეხანხმებებიდან, რომლებიც აწონასწორებენ გამოჩნატვამის განქორბაღ ნაწილებს! ე. ი. გამოხატავენ მათ მაქსიმალურ ჭოღმნიშვნელობას, ეს შიმაურბებელი გამოთქმები ჩვეულებრივ სოგიურთ შემთხვევაში "უხილავად") საღუქსი, კონი ღუჭინიციებშიც კი შედიან! მარბაც, ღუქსი-კოგრაფიის საფუძვლის, ყოველგვარი ღუქსიკოგრაფიული აღწერის საურთი წესს წარმოადგენს ის, რომ ყველა სასადაურთ სიტყვას აქვს თავისი განსაზღვრება და, რომ ყოფილიყო ტრადიციის ყოველი სასადაურთ სიტყვის შემდეგ გარკვეული მაკავშირებელი გამოთქმის მოჭანისა; ამისი ურატური იქნებოდა განსაკვირველი! ჟუმცა ეს მანც არასწორი იქნებოდა; რადგან უაზროდ გაზრდიდა ღუქსიკონის მოცულობას! ამიტომ ჩვეულებრივ გამოტოვება სან ცარიელი მაგალითი ყველაზე მოხერხებულ საშუალებად იქცევა ზოღმ, ცარიელი ადგილის შავი (ანუ "სასადაურთ") სიტყვის შემდეგ იგივე "სუმიოტიკა" (იგივე მნიშვნელობა, იგივე აზრი) აქვს, რომორიც მაკავ-

მიწებზე გამოიქვამს that is და i.e.. მაშინ, როდესაც ჩვენ ტექსტებს მივმარტავთ, ძირითადი ამოცანა იმაში მდგომარეობს, რომ გავიგოთ, ერთის მხრივ, თუ როგორ ხორციელდება გადახვევა საკუთრივ დუფინიციიდან, ხოლო მეორე მხრივ, რის გამო უჩნდება მეცნიერული ტექსტის ავტორს მოთხოვნილება რაიმე დებულების გამოთქმისას (ანდა საკუთრივ ჭერმინის შემოქანისას) დაუთოს მას განმარტება? რატომ მიმართავს ამ შემთხვევაში მოსაუბრე ისეთ მა-კავშირებზე სიტყვებს, როგორებიცაა, მაგალითად, that is, i.e., და ა.შ. ე.ი. ისეთ სიტყვებს, რომლებიც გამოხატვის სემანტიკური ხერხების გათანაბრებას ემსახურებიან? ვიწყებთ რა ჩვენი პრობლე-მის შესწავლას, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია თავდაპირველად მეც-ნიერულ განსაზღვრებებზე შევჩერდეთ, რომლებიც ავტორს უშუალოდ შენობებს ტექსტში, თუკი გადმოცემის მსვლელობაში წამოიჭრება ან შესაბამისი ახალი, მკითხველისათვის ჯერ კიდევ უცნობი ცნებების განსაზღვრების; ანდა უკვე არსებულის დაზუსტების აუცილებლობა.

შევუდგეთ მასალის ანალიზს. ჯერ განვიხილოთ მასალა that is და i.e.. როდესაც გამოიქვამს დაახლოებით ერთნაირი სიხშირე აქვს, და მაშინ ხმარება არ არის საგრძნობლად განსხვავებული, მასალის სახით პირველად შეისწავლება განსაზღვრებანი სიტყვის საკუთარი მნიშვნელობით, შემდეგ კი განსაზღვრებათა სხვა სახესხვაობანიც.

განსაზღვრების პირველი ტიპი, რომელსაც ჩვენ გამოვყოფთ მე-ცნიერული თხრობის სტილში უსაა განსაზღვრებები, რომლებიც ემსგავსებიან ან ძალიან უახლოვებიან სალექსიკონო განსაზღვრებას, ე.ი. საკუთრივ განსაზღვრებები. ცალკეულ შემთხვევებში ამ ტიპის განსაზღვრება იმდენად მკაცრი აღმოჩნდება ხოლმე, რომ იგი ფაქტურად არაფრით არ განსხვავდება დუფინიციებიდან ლექსიკონში.

მაგალითად:

The investigation of lexical polysemy is closely connected with enantiosemy, i.e. the ability of a word to express antonymic meanings.

I think it important to touch very briefly on just one more aspect of the broader problem - metalinguistic translation, that is, transposing the metacontent of a text from one nationally based metalanguage to another.

ლექსიკონისაგან განსხვავებით, ტექსტებში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც ცალკეული სიტყვები კი არ არის განსაზღვრული, არამედ მთელი გამონათქვამები:

მაგალითად:

It is also very important to mention in this connection that even an occasional change in the direction of one or several tones does not interfere with the basic type of prosody, i.e. gradual ascent or descent in the pitch, towards a higher or towards a lower level in the respective tones.

მეორე ტიპი განსაზღვრებისა, რომელიც სამეცნიერო სტილში გვხვდება, - ესაა აღწერილობითი განსაზღვრებები, რომლებიც ლექსიკონში მოცემული განსაზღვრებებიდან განსხვავდებიან იმით, რომ ნაკლებად მკაცრი სტრუქტურა აქვთ:

მაგალითად:

As everybody knows, the three articles in Modern English are deictic words, that is, they are used to indicate, single out or differentiate objects with respect to the participants of the speech-event.

This is certainly one of the basic practical questions

which will have to be studied and solved in connection with the cross-cultural approach to style, i.e. of style in connection with cross-cultural communication.

გოდმნიშვნელობის გამოხატვის შესამე სახესხვაობას ვუწოდოთ "მავისუფალი განსაზღვრებანი".<sup>1</sup> აქ დამწერი არ იზღუდავს თავს ღუნინიის აგების არავითარი წესებით, იგი თითქმის თვითონ გვთავაზობს საკუთრივ განსაზღვრებიდან საკმაოდ დაშორებულ განმარტებებს და ძაღდატანებდად საუბრობს იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენს ესა თუ ის მოვლენა.<sup>2</sup>

მაგალითად:

The aim of the present manual, specially prepared for Mature students, i.e. educated philologists and experienced teachers, is to give an idea of recent research in the field in question, always accompanying theoretical disquisitions with plenty of textual material to be used at the respective seminars.

Now, let's speak about scientific English, that is, the English we use when we lecture, write books and articles, take part in international conferences, etc.

გემოთ მოგანილი მაგალიტების შეპირისპირებებიდან ცხადი ხდება, რომ რაიმე ხელშესახები განსხვავების შემჩნევა i.e. - და that is ხმარების შორის არ ხერხდება, ამასთან ამ ორ გამოთქმას დაახლოებით ერთნაირი სიხშირე აქვს შესასწავლ რეგისტრში.<sup>3</sup>

და მაინც, მიუხედავად i.e. შემოკლების ჭარმთ გავრცელები-სა სამეცნიერო ტექსტში და i.e. და that is გამოთქმათა აზიკ-რა ურთიერთშენაცვლებადობისა, ეს უკანასკნელი მაინც შეიძლება

უპირატესად ჩაითვალოს:

გადავიღეთ ქართულ მასალაზე:

ქართული ენა; როგორც ვიცით, მდიდარია სიტყვათა მიმოსაბრელი აფიქსებით, ე.ი. ისეთი აფიქსებით, რომელთა მეშვეობითაც გარკვეული მიმართება მყარდება სიტყვებში აღნიშნულ საგნებსა და მოვლენებს შორის (დ. ავთაბაძე).<sup>1</sup>

სვანური ენის დიალექტები ერთმანეთისაგან დიდად განსხვავდება. განსხვავდება, პირველ ყოვლისა, ფონეტიკაში იგრობნობა ("გოგელი ხმოვნები", უმლაუფი, ხმოვანთა ამოღება, ე.ი. ფუძეთა შეკვეთა და შეშკვეთება), შემდეგ მოდის სხვაობა ბრუნება-უღო-რებასა და ღუქსიკაში.<sup>2</sup> (არნა ჩიჭობავა).<sup>3</sup>

განვიხილოთ რუსული მასალა:

"Дело в том, что в случае "Стой!" эта единица оказывается не просто вообще произнесенной, но произнесенной с определенной интонацией, т.е. с определенной скоростью, силой и "мелодией".

/Смирницкий А.И./

"Высокая культура речи заключается еще и в умении найти не только точное средство для выражения своей мысли, но и наиболее доходчивое, т.е. наиболее понятливое, и наиболее уместное, т.е. самое подходящее для данного случая и, следовательно, стилистически оправданное".

/Ожегов С.И./

გადავიღეთ ახლა იმ შემთხვევებზე, როდესაც შემავრთბელ ელემენტს ინგლისურ ტექსტში წარმოადგენს or. That is და i.e. -ს მსგავსად, or აგრეთვე გამოხატავს დასაკავშირებელ ნაწილთა ტონიშვნელოვნობის მეტად მნიშვნელოვან ხარისხს: არსებითად, მათში ჩადებულია იგივე შინაარსი.<sup>4</sup>

მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ or შეიძლება უბრალოდ შევცვალოთ that is ან i.e. -ით. კავშირის ხმარება ვარაუდობს, რომ ტოლ-მნიშვნელოვნობის მიმართებას, რომელიც შეიძლება გამოხატულიყო შემავრთუბელი გამოთქმებით i.e. ან that is უმაჯობა არჩე-ვაწინს ცნება, ცნება გამონათქვამის ურთიერთმიმართულ ნაწილთან გან მეორის უპირატესობისა.<sup>1</sup>

მაგალითად:

We assume that semantic variation of words, or the fact that the word may be semantically varied, can contain and express several meanings, is a firmly established fact and that this fact does not lead to loss of lexical identity.

ჩვენ ერთმანეთს ვუდარებთ გამონათქვამის ორ ნაწილს: "semantic variation of words" და "the fact that the word may be semantically varied". უნდა აღმოვაჩინოთ მიზეზი, რომელმაც აიძულა მოსაუბრე დაენაწევრებინა თავისი აზრი.<sup>1</sup> ჯერ ერთი, აღბაშ უნდა ვივარაუდოთ, რომ "semantic variation" წარმოდგენილია როგორც ტერმინი: სემანტიკური ვარიაცია, ანუ სიტყვაში სემანტიკური ვარიაციების არსებობა.<sup>2</sup> როგორც ჩანს, ავტორის მიზანია, როგორღაც გაამარტივოს აზრი.<sup>3</sup> გამონათქვამს გამონათქვამს ბედნიერწინა ტერმინოლოგიური კომპაქტურობა.<sup>4</sup> საჭი-რე ისაა, რომ ნებისმიერი ტერმინი სემანტიკურად დატვირთულია.<sup>5</sup> იგი თავის თავში "ისრუტავს" და შეკუმშული სახით განცემს უფრო ვრცელ და რთულ შინაარსს.<sup>6</sup> ამიტომ სულაც არ გვეჩვენება უაზროდ ავტორის ცდა შევცვალოთ კომპაქტური ტერმინი მისი აბსტრაქტურ-ად ტოლმნიშვნელოვანი უფრო გავრცობილი და უბრალო გამოთქმით.<sup>7</sup>

აუცილებელია ამავე გამონათქვამის მოდელური მდიდრობაში განაპირობებდეს სწორედ or კავშირის ხმარებას და არა მაკავშირებელი გა-

მოქმედებისა i.e. და that is . საჭმეო ისაა, რომ ეს უკანასკნელნი "ეკონისტენციონურები" არიან, ისინი მიუთითებენ უაქტიურ, რეალურ ტოლმნიშვნელოვნობაზე, მაშინ როდესაც or (აუცილად კი გულისხმობს ტოლმნიშვნელოვნობას) "ეკონისტენციურ" ტოლმნიშვნელოვნობას ავსებს მოდალური შინაარსით; არჩევანის, განმარტების ამა თუ იმ ვარიანტისათვის უპირატესობის მინიჭების შესაძლებლობით."

ასე მაგალითად, როდესაც ჩვენ ვამბობთ:

More often than not, writers bring together in this type of stylistic construction or the variety of a stylistic device, words, which bear on the same idea without being what should, properly speaking, be called synonyms.

Or კავშირით შეერთებული გამონათქვამის ორივე ნაწილი უაქტიურად შინაარსობრივად ტოლმნიშვნელოვანია, აუცილად ამ კავშირის არსებობა მიუთითებს ამგვარი განმარტების უპირატესობაზე და, ამგვარად, უმატებს მოდალურ შინაარსს, მტკიცება ტოლმნიშვნელოვნობის შესახებ, ამგვარად, ვიძარებთ და ღამაგებით უღერს იქნეს."

ბუნებრივ მეტყველებითხმარებას (განსხვავებით, მაგალითად, ტერმინოლოგიური ლექსიკონის შედგენისაგან) უცვლელად თან სდევს მოდალურობის გამოხატვა. მეტყველების ბუნებრივი ნაწარმოები გამოირჩევა იმით, რომ მასში რეალიზდება სხვადასხვა მოდულობა, იგი გამოხატავს მნიშვნელობის განსხვავებულ ნიუანსებს, ჩვენს შემთხვევაში მოსაუბრეს შეუძლია ან შემოიფარგლოს საკუთრივ ტოლმნიშვნელოვნობის გამოხატვით, ანდა შემოიფარგოს არჩევანის მოდალურობა.

სხვა მაკავშირებელი გამონათქვამების შესწავლა (მაგალითად, otherwise stated" და "in other words" ) ჩვენ საკმაოდ გვაშორობს განსაზღვრების პრინციპიდან ტექსტში.

ორივე ფრაზებმა საკმაოდ ფართოდ გამოიყენება. მისგან მიღებული არეობის მოსაუბრის (დამწერის) კანონიერ მისწრაფებაში დააკავშირებს, დაახლოვებს თავისი ტექსტის ნაწილები და ამით მიაღწიოს გადმოცემულის ლოგიკურ თანმიმდევრულობას.

მაშასადამე, ცხადია ისიც, რომ ზემოთ განხილული ყველა შემთხვევისაგან განსხვავებით აქ ყოველთვის ურთიანდებთან ცალკეული წინადადებები. მაგრამ მასალის ამ ნაწილის პრინციპული განსხვავება იმისაგან, რაზეც ზემოთ იყო საუბარი, სრულიად არ იწვევს აზრდება ამ ფორმალური მომენტით. ორი ურთიერთმიმართული წინადადება შეიძლება საგრძნობლად განსხვავდებოდეს როგორც სტრუქტურულად, ისე შინაარსობრივად. ამგვარი მოვლენების ანალიზი გაცილებით უფრო რთულია, პირველყოველისა, ზოგადი შესაპირისპირებელი ფაქტების მოცულობის გამო.

Thus the utterance is raised to the metasemiotic plane. Otherwise stated, the "colouring" of the utterance changes if we choose the marked aspectual form, the information ceasing to be purely intellectual.

Otherwise stated " ნიშნავს "სხვა სიტყვებით".

შესაბამისად, ორივე ნაწილი ტოლმნიშვნელობანია, ორივე ნაწილში გვაქვს სიტყვა " the utterance პირველ ნაწილში ნაშტავანია, რომ გამოწვევით "არის მეტასემიოტიკური ღრუბე". ეს ნიშნავს, რომ იგი იცვლება "თანამნიშვნელობის" ზვალსაზრისით, იცვლება მისი სტრუქტურის შეფერხობა.

ინფორმაცია უკვე აღარ არის წმინდა ინტელექტუალური. ცხადია, რომ ნაწილი: "the information ceasing to be purely intellectual" იმის სრული აღდგენა კი არ არის, რაც პირველ ნაწილში ითქვამს, არამედ - შევსება, დამატებითი განმარტება. ამ მაგა-

დღეზე ჩვენ ვხედავთ, რომ საჭმელ არ იფარგლება მოცემული შინაარსის "გუსტი" შენარჩუნებით: იგი შეიძლება განვითარდეს, გაფართოვდეს და მაინც იგივე დარჩეს. ავტორს გონებაში აქვს რაიმე რეალური მცენიერადი აზრი, რომელიც ძნელად გადასასაყდები; ძნელად ასახსნელი და ძნელად აღსაქმელია. ამიტომ სავსებით ბუნებრივი, რომ იგი ყოველნაირად ცდილობს განავითაროს და განმარტოს იგი.

ძირითადად ჩვენ აქამდე ამოვძიოვით იქიდან, რომ ტექსტის მეორე ტომბნიშვნილუპანი მონაკვეთი წესით უფრო მისაწვდომი, უფრო მარტივი; ნაკლებად რთული უნდა იყოს. მაგრამ როგორც გამოკვლევა გვიჩვენებს, ავტორი თავის აზრს ხშირად შედარებით მარტივი სიტყვებით გამოხატავს, ხოლო შემდეგ გადადის გადმოცემის უფრო აბსტრაქტულ, უფრო მეცნიერულ სტილზე.

მაგალითად:

The "definitions" or "explications" of words in dictionaries can not be regarded as normal linguistic procedure, for it is a logical process in which a piece of language is broken off and subjected to a certain logical scientific definition. Otherwise stated, a word-combination when used as a lexicographic definition is no longer a linguistic unit in the ordinary sense of the word, but a semiotic unit. This being the case, it must be studied and analysed in an altogether different way from the way word-combinations are normally analysed in the body of a text.

ამ ციტატის ორივე ნაწილის შეპირისპირებით ვრწმუნდებით, რომ ჯერ ავტორი აზრს მარტივი სიტყვებით, უნის ჩვეულებრივი სალაპარაკო სტილით გადმოგვცემს. იგი დაპარაკობს იმაზე, თუ რა ხდება,

როდესაც სიტყვები ახსნას, განმარტებას და განსაზღვრას მოიხმობენ. შემდეგ მკაფიოდაა განმარტებული, რომ სიტყვების ასეთი ახსნა, განმარტება არ შეიძლება ჩაითვალოს ზღწერით გამოყენებად მეტყველებაში, და ეს აზრი მეორე ნაწილში წარმოდგენილია უფრო მოკლედ, მეცნიერულად, მკაფიად.<sup>1</sup> ეს უკვე განმარტებები აღარაა, არც პრობლემის მსმენელამდე დაყვანის, მისთვის მისი ახსნის ცდა, ე.ი. იმის ამოწურავი განსაზღვრისა, რაზეც დაპირაკი იყო პირველ ნაწილში.<sup>2</sup>

ამგვარად, უკვე ნათქვამთან დაბრუნება, მრავალფეროვანი "შეჩერებები" და "შესვენებები", რომლებიც არღვევენ აზრის მწყობრ და სწორხაზოვან დინებას – ესაა მეცნიერული გადმოცემის ორგანული ნაწილი და მოსაუბრის მიერ გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც საჭიროა რთული აზრის გამეორება კიდევ ერთხელ, რადგანაც სხვა სიტყვების გამოყენებით, მოცემული რთული აზრის სხვაგვარად გამომხატვით შესაძლებელია ოპტიმალური მეცნიერული ურთიერთობის მიღწევა.<sup>3</sup>

საჭიროა ისევ და ისევ ხაზი გავუსვათ იმ გარემოებას, რომ ამა თუ იმ კავშირებისა და მაკავშირებელი გამოთქმების გაერთიანებით ჩვენ სულაც არ ვამყარებთ მათ შორის სრულ ტოლმნიშვნელობას.<sup>4</sup> " In other words " ნიუთონებს დიდი როლს სხვა რეგისტრისადმი მიმართულ მიძრაობაზე, უფრო მეტ დაშორებაზე ნათქვამიდან მოგადი მოდალობის მხრივ, ვიდრე " otherwise stated " -ის შემთხვევაში.<sup>5</sup> როდესაც აღამიანი წარმოთქვამს "in other words" ის დიდი როლი შეგნებულად გადმოცემის ზემოთ ნათქვამს "სხვა სიტყვებით", ე.ი.<sup>6</sup> სხვაგვარად, სხვა ტონალობაში, სხვა მოდალობით.<sup>7</sup>

მაგალითად:

The philologist must have a very clear idea of the kind of English he has decided to use in his own speech and writing. In other words, he must know exactly what he is expected to imitate, what kind or variety of English he should endeavour to produce when performing orally or in writing.

35:

It is common knowledge that the choice of this or that FSP for a sentence is usually accountable for only in terms of supraphrasal unities. In other words, the choice of this or that type of FSP for a sentence depends on its position within a supraphrasal unity.

" Otherwise stated " - ისა და " in other words " - ის შედარება გვარწმუნებს, რომ გამონათქვამის მეორე ნაწილი, რომელიც შემადგენელი გამოთქმა - " in other words " შემოიკავნება, უფრო სასაუბრო, უფრო "ინფორმირებული" ხდება. გამონათქვამი იწყება აზრის გამხსნავის უფრო ჭრიმალურ და მთავრდება უფრო ძაღდაუკანებელი, უშუალო ბერბით, ე.ი. ხშირად გამარტივების ხაზით ვითარდება! "

ახლა განვიხილოთ მასალა რუსულ ენაზე მკაცვმოკლებელი გამოთქმებით " иначе говоря " (სხვაგვარად რომ ვთქვათ) და " другими словами " (სხვა სიტყვებით). "

В отдельной словоформе выделяются и то, что выступает как тождественное во всех словоформах, образующих систему дан-

ного слова, и то, что выступает как тождественное в данной словоформе и в известных других словоформах, принадлежащих к системам других слов. Иначе говоря, отдельная словоформа является с одной стороны, представителем данного конкретного слова, с другой стороны, - представителем определенной формы как таковой /определенного падежа и числа, определенного лица, числа, времени, наклонения и т.п./

/ Смирницкий А.И. /

ესი ჩვენი გამოწვევაა მინარსობრივად ახლოსაა ერთმანეთთან. მისაგრება იმის შესახებ, რომ სიტყვათა წარმოადგენს მოცემული კონკრეტული სიტყვისა და ცნობილი ფორმის როგორც ასეთის შეჯერებას, რომ გამოწვევაში სხვადასხვა სიტყვებით არის წარმოდგენილი.

"...возникновение нашей формы следует отнести ко времени, когда инфинитив сохранял форму имени дательного падежа, другими словами, в то доисторическое время, когда в славянском неопределенном еще чувствовался дательный падеж.

/Ожегов С.В./

ვახაშვიტმა რა გამოწვევების ტრადიციულად ნაწილებს შეერთების დეტალიზაცია საშუალებათა შესწავლას განხილულ სამ ენაში, უნდა ვთქვათ, რომ ინტელექტური ენა ამ მიმართებით ყველაზე უფრო ჭრელ სტრუქტურაში იმყოფება, სამივე ენისათვის ამგვარი პარაფრაზების მეშვეობით გეტყვით შეტანის ძირითად და ყველაზე უფრო ბიძიურად ხმარებულ საშუალებას წარმოადგენს მაკავშირ-

რბელი გამოთქმა ესე იგი (ინგ. that is , რუს. то есть ). ამასთან განსაკუთრებით საინტერესოა იმის აღნიშვნა, რომ ქართული ენისათვის ეს მკაცვშირებული საშუალება, როგორც უკვე ვთქვი, წარმოადგენს შესაბამისი შინაარსის გადმოცემის პრაქტიკულად ერთადერთ ხერხს, რაც მას სემანტიკურად გაცილებით უფრო ჭევაძსა და მნიშვნელოვანს ხდის შესაბამის ინგლისურ და რუსულ კავშირებთან შედარებით.

## § 2.1 გამონათქვამის ტოლმნიშვნელოვან ნაწილთა შეერთვის სინტაქსური საშუალებები

შინაარსობრივად მსგავსი გამონათქვამების შეერთვის საკუთრივ სინტაქსური საშუალებების განხილვისას, თავიდანვე უნდა შევნიშნოთ, რომ პუნქტუაცია ენის მეორე, დამოუკიდებელი სემიოტიკი სისტემის პრებლემას წარმოადგენს.

უნა არსებობს ბეპირი და წერილობითი ფორმით, მაგრამ მისი ეს ორი ფორმა ვაკუუმში როდია მოთავსებული, მათ ერთმანეთისაგან არც "ჩინური კედელი" აშორებდა. ისინი მუდმივად წინააღმდეგობადა დიალექტიკური ერთიანობისა და ბრძოლის მდგომარეობაში იმყოფებიან, გამუდმებით ბუმბუქვებენ ერთმანეთზე, იცვებიან და ვითარებიან სწორედ დიალექტიკური ურთიერთქმედების პროცესში.

შინაგანი პროცესების უმნიშვნელოვანესი დიალექტიკის მიმართ პუნქტუაცია გარეგან მოვლენას წარმოადგენს. ესაა რაციონალურად წარმოქმნილი, ინტერინგვიისტურად აგებული ქსოვე სემიოტიკი სისტემა.

პარენტეზული შენატანების პუნქტუაციური და პროსოდიული გაფორმების საკითხს ეძღვნება მ.ვ. ლეგოვას სპეციალური გამოკვლევა, რომელსაც დავყრდნობით ჩვენ ამ საკითხის შემდგომი განხილ-

ვისას<sup>9</sup> მასში დამატებული და შეადგინა წარმოდგენილი (ამ სფეროში არსებული ყველა ძირითადი სამამულო<sup>9</sup> აგრეთვე ინტელისური და ამერიკული ნაწარმების გაშვების წინადადება) შეწყვიტულ მძიმეების, განმეორებადების ტირებისა და ფრანგების ფუნქციონირების ფაქტი შევსებულია<sup>9</sup> შენატანების გაშრომების ამ საშუალებით შორის ძირითადი განსხვავებები: მძიმეები; რომელიც "სუსტ ფრანგებს" წარმოადგენენ, გამოყოფენ თავიანთი გაშრომებით უკვე იმდენად კონვენციურ უმარტივებს (განსაკუთრებით - კლიმირებზე) შენატანებს, რომ უკვე არავითარი კითხვა აღარ წამოიჭრება<sup>9</sup> თრმატი ტირი იმდენად გავერცხილი ჩართული გამოწვანებაში<sup>9</sup> ჩართულია ("ჩართულია" - ესაა დამატება, განმარტება; ის რაც "ავითარებას" ძირითად გამოწვანებაში), ხოლო ფრანგები - ჩანებულებისადგის ("ჩანებულება" - ეს რაღაც გაყვანილი უფრო დამოუკიდებელია; ციფრ "ჩართულია")<sup>9</sup> მუკი მოსაუბრეს სურს განმარტების შემოტანა მიმდინარე კომუნიკაციის წესით; იგი ტირებს იყენებს; ხოლო თუ მას იგივეს გადმოცემა სურს "დისტანციოდან", თავის ბეჭყვებაში მისი შემდგომი ჩასმით, - იყენებს ფრანგებს<sup>9</sup>

განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენს განსაზღვრებების გაშრომება ტექსტში სხვადასხვა სასვენი ნიშნების დახმარებით, ამასთან ყველაზე უფრო რეგულარულად ამ როლს შეწყვიტული მძიმეები, ტირები და ფრანგები ასრულებენ<sup>9</sup> ამდგან ამ თუ იმ საშუალების შემოტანა ამრის შესაბამის ნიშანებს გადმოცემის; რაც სრულიად გარკვეულად გამოიხატება პრესოდიულად.<sup>9</sup>

ახლა ჩვენს მასალას მივუბრუნდეთ, დავწყობთ საჭიქსტო განსაზღვრებებიდან, კერძოდ კი იმ ბეჭად მცირერიცხოვანი შემთხვევებიდან, როდესაც მათი გამოცდკელების საშუალებად გამოიყენება მძიმეები:

...phonology, the science of the semiological relevance of speech-sounds,...

...a phoneme substitute, a phoneme equivalent within one and the same morpheme,...

...timbre 11, the specific syncretistic expression of various emotional, expressive, and evaluative overtones...

განვიხილოთ ქართულ და რუსულენოვანი მასალა:

ენები, ბუნების ორგანიზმთა შორის ეს ყველაზე მაღალი ორგანიზმები,...

ვიღობოვია, როგორც ისტორიული მეცნიერება,

ენა, როგორც ნიშანთა სისტემა, ...

ენა, როგორც ინდივიდუალური შემოქმედების აქტი, ...

Язык, как средство общения,

Лексикологическая фонетика, исследование взаимоотношений

между значением слов и их просодическим оформлением,...

...метаязык, язык, используемый для того, чтобы говорить о языке же,

პუნქტუალური გაფორმების სხვა საშუალებას წარმოადგენს გიგა:

მაგალითად:

In contrast to H12, Wells is interested in the "code approach" - the approach to semiotics which is based on the concept of codes and coding...

What happens if the "best English" - the English of great

literature - is used, so to speak, "directly", is the speaker or writer begins to regard the "best English" as something for him to "draw directly from".

...modernist poetry - a kind of literary art which is specific in the sense that it is completely divorced from the semantics of the words used.

განვიხილოთ მასალები ქართულ და რუსულ ენებში:

ქართულ ენა - ამერიკის ბევრი წამად დანაწევრებული გამოსახადება-  
სადაც გადმოგვყვამს...

... "ფონეტიკური დამახინჯებანი" - ფონეტიკური ცვლილებე-  
ბი...

... სემიოტიკური და ინფორმაციული ენები - ჟღერსიერი ენე-  
ბი - მთავრდება...

...оксиморон - фигура речи, которая состоит в сцеплении  
слов, значение которых несовместимо...

...язык - следствие общения - есть важнейшая характери-  
стика...

ახლა გადავიღოთ მაგალითები, სადაც მოგანიღია ფრაზები.  
მაგალითად:

...simply words belonging to the same thematic group  
(words which bear on the same general idea)...

The first element of rhythm which immediately strikes the  
reader is metre (the number and succession of syllables in a  
foot).

Our investigation has shown that the written speech of an  
educated person (a person who has had plenty of practice in  
writing, a fully literate person) differs greatly from that

of a less educated person (a person who has had no education of this kind or who has had no education).

განვიხილოთ მასალა ქართულ და რუსულ ენებზე:

ენის სოციალურიზმ ბელადებმა (გამონათქვამის პოეტმა):<sup>1</sup>

ს.ს. როდესაც გმნა აბსოლუტური ავტორიტეტისაა (როცა გმნა ურთ-  
პირიანია), ხელატიური (მიმართებით) ავტორიტეტის დროს კი (როცა  
ორ- და სამპირიანია):<sup>2</sup>

განსაზღვრების საზღვრულთან შეწყობისათვის ძველ ქართულში  
არ პოვნდა მნიშვნელობა არც წყობას (უსწრებდა ის საზღვრულს, თუ  
მოსდევდა მას) და არც ჯუძის დაბოლოებას (ბოლოდანმომავალიანი სა-  
ხელით იყო ის გადმოცემული თუ ბოლომომავალით).<sup>3</sup>

...тематическая группа /слова, которые имеют одно и то  
же значение/

...образовавший человек /человек, который имеет огромную  
практику составления устных и письменных текстов на данном  
языке/...

...тема /новел информации, ради которой данное высказы-  
вание и было сделано/...

დასასრულ, შეგვხვდები მასალის შესწავლამ საჭიროება მოგვცა  
გაგვეკეთებინა პრაქტიკული რეკომენდაციები პუნქტუალური გაფორმებ-  
ის შესახებ.<sup>4</sup> ამ ჰვალსაზრისით გაუმარტულებდა უნდა ჩამოვადოს გან-  
საზღვრების პუნქტუალური გაფორმება შეწყვიტება: ზღირების დაბ-  
მარებით, რომელთა დანიშნულებაა გაუმრცობელი კლიშეობითი შენაგა-  
ნების გამოყოფა.<sup>5</sup> ამ შემთხვევებში უფრო მიზანშეწონილად მიგვაჩნია  
ისეთი სასვენი ნიშანი, როგორცაა ორმაგი ტირე, რომლის დახმარე-  
ბითაც ჩართულია უფრო ვრცელი შენაგანები, რომლებიც ავიმარებენ და

აზუსტებენ წინადადების ძირითად ადრს."

მაგარიშად:

The object of linguistics - natural human language - is basically vocal.

What happens if the "best English" - the English of great literature - is used, so to speak, "directly"...

ამბის გადმოცემის კვანდაკვად გაკეთებული ჩართული (განსაკუთრებით - გავრცობილი) გამონათქვამების გასაფორმებლად ყველა-ნა გამოარღვებულ სასვენ ნიშნად უნდა ჩათვალოს ჟრჩხილები?

...inner rhymes (a pair of rhymed words within the limits of the same line)...

...linguistic intercourse (meaning the special technical exchange of viws, ideas and materials between people who are really interested in languages)...

...semiotics (the property of being a semiotic unit)...

შესწავლილ მასალაში გვხვდება განმარტებით-ტოლმინიშვნელოვნობის მიმართების შეთავსების გამოხატვის განსხვავებული - როგორც ღეჭიკური, ისე სინტაქსური - ხერხები? განსაკუთრებით ხშირად უთავსდებიან ერთმანეთს სხვადასხვა სასვენი ნიშნები (შეწყვილებული ტორები და ჟრჩხილები) და ესა და ის ღეჭიკური საშუალებები? ამასთან ჩვენ აქ შეგნებულად არ ვუხიბით შეწყვილებული მიმართების შეთავსებას განმარტებით - ტოლმინიშვნელოვნობის მიმართების გამოხატვის სხვადასხვა ღეჭიკურ საშუალებებთან, რამდენადაც ასეთი შეშთხვევა, როგორც მთელი გეოგო მოტანილი მასალა მოწმობს, იმდენად გავრცელებულია, რომ როგორც წესი, საჭიროა მისი პოსტულირება და აზრი არა აქვს მის ცადკა განხილვას!

# თ ა ვ ი

მეცყველების ვრცელი ნაწარმოების ჭოდმნიშვნელოვანი  
ნაწილები მხატვრულ ღიჭერატურაში

მთელი ჩვენი ნაწარმის მანძილზე ჩვენ ყოველთვის გვახსოვდა პრინციპული განსხვავება მეცყველების ორ ძირითად ჟურნალურ სტილს შორის: ამათთან როგორც უკვე იყო ზემოთ ნახტავი, ინტელექტუალური და მხატვრული ურთიერთობას შორის არის აგრეთვე გარკვეული კავშირები - კერძოდ, იქაც და აქაც სიყვემბეჯეტიანი ახლებიან განსაზღვრებები. მაგრამ მუჰი მენიერება მეცყველებაში გამოწნახების ჭოდმნიშვნელოვანი ნაწილების ურთიერთმიმართების ძალიან გავრცელება და მნიშვნელოვან სახესხვაობას წარმოადგენს მენიერება განსაზღვრება, მხატვრული ღიჭერატურაში იგი არაფრით არ შეიძლება ჩაიხვედოს ჭოდმნიშვნელოვანად საზღვრულთან მიმართებით. შინაარსი-განზრახვა ( purpose ) ამ სრულიად უნიკალურ სტილში ხომ სრულიად შეცდომილია ინტელექტუალური ურთიერთობასთან შედარებით. მთელი მხატვრული ღიჭერატურა განსაზღვრებულია სხვა სიბრტყეში-მეტაფორები, წარმოსახვა, ზემოქმედება, გრძნობათა გამოხატვა, სახეებით აზროვნება და ა.შ.

ჩვენს ღიჭერატურულ ენაში საოცრად მწვავედ აღიქმება ენობრივი ურთიერთობის სოციალიზაციის ურთი ანაქტები, ურთი და იგივე შეიძლება გამოიხატოს განსხვავებული სოციალური და კერძოობრივი დონეებში, მეცყველების ურთი სახესხვაობებით და სხვ.

დავინწყით იმ მასალის განხილვით, რომელშიც განსაზღვრებათა სპეციფიკა გახსნილია სიყვემბეჯეტიანი მეტაფორების ნაწარმოებებში. აქ გამოიჩინება სამი საკმაოდ მკვეთრად განსხვავებული შემთხვევა:

1. განსაზღვრება, როგორც გამოვლინება მეცყველების საკუთრივ მეტაენობრივი ფუნქციისა;

2. სტილისტურად თავისებური განსაზღვრება;

3. განსაზღვრება, როგორც საბავშვო მეტაენა, საბავშვო ლიტერატურაში ფართოდ გამოყენებული ხერხი.

პირველი გეგმად აღნიშნული სახესხვაობებიდან ჟანრად ან ცნობილი და წარმოადგენს საფუძველს მეორე მუცხველინის "მეტაენობრივი ფუნქციის" ცნებისათვის, მაგალითად:

"...I've heard Jeeves use the word pusillanimity, that's it, meaning broadly that a fellow is suffering from a pronounced case of cold feet".

(P.G.Wodehouse, "Stiff Upper Lip, Jeeves")

"In affairs of this description, madam, the first essential is to study the psychology of the individual".

"The what of the individual?"

"The psychology, madam".

"He means, the psychology", I said.

"And by psychology, Jeeves, you imply..."

"The natures and dispositions of the principals in the matter,

(P.G.Wodehouse, "All about Jeeves")

როგორც მასალიდან ჩანს, განსაზღვრებანი მხატვრულ ტექსტში მეცნიერული ღუფონიფიებისაგან პრინციპულად იმით განსხვავდებიან, რომ ისინი მიმართული არიან არა ზუსტი, მკაფიო, მეცნიერულად განმარტებული ინფორმაციის შესაფუძნინებლად სპეციალური ცნების შესახებ. არამედ ამჟამად იმისათვის არიან შექმნილი, რათა გარკვეული გემოქმედება მოახდინონ მეტყველების აღმქმედზე, გამოიწვიონ მასში გარკვეული ემოციური-ქსპრესიული-შემფასებლური რეაქცია. მეცნიერული

განსაზღვრებანი მხატვრულ-სიყვითური შემოქმედების კონტექსტში წარმოგვიდგებიან "მხატვრულად სახეცვლილი" ფორმი<sup>3</sup> ზვით ისეთი განსაზღვრებაც კი, როგორიცაა მაგალითად, the smooth wall of the rumen (the large first stomach) lay exposed კონტექსტის გარეშე აღებული, სამეცნიერო ღიჭერატურად აღებული ნაწყვეტს ჰგავს<sup>4</sup> მიუხედავად ამისა, ზუსტი ეს წინადადება შეჭან-ღია მხატვრული ნაწარმოების შემადგენლობაში; აქ მას პრინციპულად სხვა ადგილი უჭირავს, მთლიანად ახლებურადაა გააზრებული; ტრანს-პონიქებულია მხატვრულ მეცყველებაში<sup>5</sup>.

მოვიტანოთ სხვა მაგალითებიც:

"Flag-dinning" was a form of friendly and respectable salute which consisted in bringing the flag on a stick closer to the ground, then raising it up again".

(Kurt Vonnegut, "Breakfast of Champion")

"An anchor" is a forged piece of iron admirably adapted to its end. It holds the ship with its arms and throat full of sand".

(J. Conrad, "The Mirror of the Sea")

შეიძლება უფრო შორსაც წავიდეთ და ვამყენოთ, რომ ძალიან ხშირად განსაზღვრებები მხატვრულ ღიჭერატურაში, მეცნიერულისა-გან განსხვავებით; წარმოადგენენ თავისებურ პარაფრას<sup>6</sup> კავში-რი გამონათქვამსა და მისთვის მიწიჭებულ შინაარსს შორის გარეშ-ღებულთა მასში არსებული ყოველგვარი (ხშირად განმრავ მატანილი) გადახრებით, დამატებითი კონოტაციებით, აუცილებელი მეტასემიო-ტური დატვირთვით<sup>7</sup> ესაა განსაზღვრებათა მეორე სახეობა; ანუ სტი-ლისტურად თავისებური განსაზღვრება<sup>8</sup>.

მაგალითად:

"It's all due to the pancreas, they say. That's a thing that lies under your stomach like a fish under a stone".

(Monica Dickens, "The Winds of Heaven")

"Childhood is a sunlight encountered later only in one's dreams".

(J. Baldwin, "The Fire Next Time")

"Games of any sort are tests of human behaviour under stress".

(V. Saroyan, "The Poor and Burning Arab")

მიუხედავად იმისა, რომ წინამდებარე ნაშრომი არ შეიცავს "საბავშვო ლიტერატურის" სპეციფიკური ჟანრების გამოკვლევას, რომელსაც, რა ჯერა უნდა, თავისი კანონზომიერება გააჩნია; მაინც მიგვაჩნია, რომ ინტერესმოკლებული არ იქნება იმის ჩვენება, თუ როგორ არის გამოყენებული ეს ხერხი მხატვრულ-სიტყვიერი შემოქმედების ამ სახეში:

"The atmospheric conditions have been very unfavourable lately", said Owl.

"The what?"

"It has been raining", explained Owl. "The flood-level has reached an unprecedented height".

"The who?"

"There's a lot of water about", explained Owl.

/A.A.Milne, "Winnie-The-Pooh"/

"My dear Pooh," said Owl in his superior way, "Don't you know what an Ambush is?"

"An Ambush", said Owl, "is a sort of Surprise".

(A.A.Milne, "Winnie-The-Pooh")

ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს ე.წ. "ბავშვურ", ანუ "გულ-  
უბრყვილო" სუბილყუას, რომელიც დამახასიათებელია კერძის, მიღ-  
ნისა და სხვათა წიგნებისათვის!

მაგალითად:

"That's the reason they are called lessons", the Gryphon  
remarked: "because they lessen from day to day".

(Lewis Carroll, "Alice in Wonderland")

"Have you seen the Mock Turtle yet?"

"No", said Alice, "I don't even know what a Mock Turtle  
is".

"It's the thing Mock Turtle soup is made from", said the  
Queen.

(Lewis Carroll, "Alice in Wonderland")

ამ წიგნების თანამედროვე მკვლევარების აზრით, წიგნში -  
"აღისა საოცრებათა ქვეყანაში" მოცემული გულუბრყვილო სუბილყო-  
კა თანქმის უზოდება "მოგადი სემანტიკის" მოკლე კურსს!

ამრიგად, განსაზღვრებები შეიძლება წარმოვადგინოთ, როგორც  
თავისებური გრადაცია; სავსებით სერიოზული განსაზღვრებები  
ლიქსიკონში, განსაზღვრებანი ტექსტში - დაწყებული განსაზღვრებ-  
ებიდან მეცნიერულ ტექსტში, შემდეგ პარადოქსული, მოულოდნელი  
განსაზღვრებანი მსატრჯელ ლიტერატურაში და ბავშვური განსაზღვ-  
რებები! სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, განსაზღვრებები, რომლებსაც  
"სერიოზული" ლექსიკონები შეიძლება ვუწოდოთ (მათ გააჩნიათ მო-  
ცემული ცნების შინაარსის ობიექტურად გახსნის რეალური უნარი),  
შემდეგ "მეტასემიოტური", სტილისტურად თავისებური "განმარტე-  
ბები"; და, დასასრულ, განსაზღვრებანი საბავშვო ლიტერატურაში,  
რომლებიც სპეციალურადაა გათვლილნი იმისთვის, ბავშვის გულუბრყვი-  
ლო დამოკიდებულების გამოვლენა განსასაზღვრი სიტყვის ზომისა  
და შინაარსისადმი!

მივმარტოთ კარგად მასაღას:

გვანჯ აჭაჭიძე აღტაცებული მიუახლოვდა თარაშს.<sup>1</sup> გაუხსნა ფო-  
ფოლ შეზღოვებული ქაშირი; ისე მაგრად მოუჭირა წელზე, როგორც  
ღრანჭებში საჭენებ ცხენს მოუჭირენ ხოლმე მოსარდავს.<sup>2</sup> მაგიდაზე  
დავდებულ ქაღალდს მოსწიწვნა მცირეოდენი, დაუნერწყვა და ქაში-  
რის მანკიდან გაჰხირა.<sup>3</sup> ახალუხის სახელეო აუწია, ფეხი გაუწიწრა  
ბეგრებზე.<sup>4</sup> შემდეგ ძირს დაიხარა, ფეხის მისაკეთებელი ჩამოუჭიდა.<sup>5</sup>

შემოაბრუნა: ბედანი ჩამოჩაჩული გჭანიაო, ჩაიბუჭებუტა.<sup>6</sup>

"ბედანი რაღაა, ძოა გვანჯ?"

"ბედანი ჩოხის ნაწილია, უკანა ბეჭიდან წელამდის".<sup>7</sup>

ყურები გაუწიწრა ჩოხას.<sup>8</sup> შემოაჭრიდა.<sup>9</sup> მხარზე ხელი დაჰკრა.<sup>10</sup>

(კ. გამსახურდია, "მთვარის მოტაცება").<sup>11</sup>

ხის ძირას; ჩედიდში, პატარა კაცი იწვა.<sup>12</sup>

- არ გამოგია ასე სახალხოდ ძილი მე!

- შენ ბევრი რამ არ გავიგია, - ჩურჩულით უხხრა პაპიკომი,<sup>13</sup> -  
მოიფაღე ცოტაც.<sup>14</sup>

- ჩვენი შეუარაცხოვრება ვა, - იწყინა არდადიონ ჭედიაში,<sup>15</sup> - ვა-  
რე მოიქცა სწორედ მიკლუხო-მაკლანი; თუ გავიგიათ ლევენი.<sup>16</sup>

- არა?<sup>17</sup> არა?<sup>18</sup>

- იყო ურთი ასეთი კაცი და რომ ჩავიდა პაპუასებში, წამოწ-  
ვა და დაიძინა კოხტად, მაგრამ ამას რად უნდა ასეთი მო-  
ქცევა; პაპუასები ვარა ჩვენ, აღმრდილ-გამანდებელი ხალ-  
ხი?

- ვინაა ეს პაპუასები?<sup>19</sup>

- პაპუასებია ბევრი პაპუასი ურთად.<sup>20</sup>

- ვინ არიან, ამოღერიჯე, რას გვაყვადრი ცოდნას? - დასჭეჭა  
ტიტვინიძემ.<sup>21</sup>

- ველურებია, ბატონო!

(გ. ღოჩანაშვილი, "ჩემი ბუჩუბა ჩვენი ტერაზა")

- ბოდიშ ვიხდი, მაგრამ, - ველარ მოვითმინე, - თუ არ ვე-  
დები, რესპონდენტი დაწვინა ბრძანებები და არა მე.

- რესპონდენტი რა არის? - მსუბუქად დაინტერესდა.

- ვისაც უკითხუბიან.

- აა, და დაწვინა კი გემატება "კო?" ილწოდ დავემოკრეს-  
პონდენტი.

(გ. ღოჩანაშვილი, "კაცი, რომელსაც ღიჭერატუ-  
რა ძლიერ უყვარდა")

- მამიკო რა ქვია მატარებლის წამყვანს? - კითხვა მიმეცომა  
მამას.

- მემანქანე - უპასუხა მამამ.

- რატომ მატყუებ? მემანქანე მანქანის წამყვანს ჰქვია.  
მატარებლის წამყვანს მემანქანეზე ურქმევია.

მამამ ხმამაღლა კითხულობდა ნოღარ ღუმბაძის პაროდია გამოკ-  
ვლევის "ცოტა რამ "ვეფხისტყაოსნის გარშემო": "მე ის მანტერეს-  
ებს, საიდან გაჩნდა ნაბადი? ვის უნდა ვენდოთ ტარიელს თუ შო-  
ბას?"

გოორგი უკითხუბა: - ნაბადი რა არის?

- ნაბადი არ იცო, რა არის? უკვირს მამას.

ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ გოორგი ამბობს: - ვიცი, ნაბადი  
არის ის, რაც დაიბადა.

- დადოკო ფუტკრები რას აკეთებენ? - უკითხუბა ირმა ღედას.

- ზაფხუ.
- ზუზუნ?
- ზუზუნ არაფერს, გაკეთებულს ვამბენ.<sup>1</sup>
- რაჭო, ისინი სჭუმებენ არიან?

პატარა ღამუნამ ახალ გაგზავნილ ცალი მხარე მოახია და მამიკო გააგზავრა.<sup>1</sup> ღამუნას უფროსი და ანა შორიდან უფროსდა ამ სცენას და მან ღამუნას ღიღინებდა: "მზებუნი ქალი ღიღინა".<sup>1</sup> უცებ გა-  
ჩერდა, ჩაყვირდა და ცოტა ხნის შემდეგ იკრახა:

- მზებუნი ქალი რაჭო პეტია, იმანაც გაგზავნი ღამუნა?

...Лодыр - это человек, который делает лодки...

...море - это с одним берегом, а река с двумя...

...молодой месяц - сломатая луна...

...страус - это жираф. Только птица она...

...индюк - это утка с бантиком...

Правда, мама, троллейбус - это помесь трамвая с автобусом?

- Почему ручей? Надо бы журчей! Ведь он не ручит, а журчит.

- Почему ты говоришь ногти? Ногти у нас на ногах. А кото-  
рые на руках - это рукти.

/К.Чуковский, "От двух до пяти"/

გონივრული ფიქციონის პირობების კვლევაში დიდ ინტერესს იწვევს  
"მეტაფორების გონივრული ფიქციონის" ლიტერატურული ხერხი, განსაკუთრე-  
ბით ის შემთხვევები, როდესაც კომიკური ეფექტის მიღწევის მიზ-  
ნით მანამოსაუბრენი გონივრულიდან შინაარსის გამოხატავდა მე-  
ტაფორების სხვადასხვა დევიანობისადმი მიკუთვნებულ გამოხატვის  
ხერხებით.<sup>4</sup> განსაკუთრებით ამგვარი ღამუნების მეტაფორების გონივრული

საგარეო მითების მკაფიო მაგალითს წარმოადგენს ბერტისა და ჯივ-  
ზის დიადოგები ჯ. ჯ. უოდჰაუსის რომანებში, მდიდარი არისტოკრატიის  
ბელტი ვუსტერის მეტყველება ამჟღავნებს საღაპარაკო, სდენგური  
ცაბოთქმების გამოყენების ტენდენციას, მაშინ როდესაც მსახურ  
ჯივზის მეტყველება წიგნური და მაღალფარდოვანი ლექსიკითაა გა-  
დატვირთული.

მაგალითად:

"...It's the above kleptomaniac".

"The what?"

"...Wilbert's a pincher".

(P.G. Wodehouse, "Jeeves in the Offing")

"It's all very well for her to say flibly?"

"Or airily, sir. The words are synonymous".

(P.G. Wodehouse, "Stiff Upper Lip, Jeeves")

ამ მხრივ მეტად ტიპურია ბერტი ვუსტერის ცდაც თავისი მეგობ-  
რის დეიდასთან გასაუბრებისა:

Bertie - "We were strolling along on Boat-Race Night and  
I advised him to pinch a policeman's helmet".

Miss Sipnerley - "I don't understand".

Bertie - "...I thought it might cheer him up if he stepp  
across the street and collared a policeman's helmet".

(P.G. Wodehouse, "Carry on Jeeves")

რეპლიკა " I don't understand გვიჩვენებს, რომ მისი მო-  
ღვენო ჟრამა მიუკუთვნება მეტყველების სწორედ იმ სახესხვაობას,  
რომლის საგანსაც ისევ მეტყველება წარმოადგენს. ლათინურად, to col-

lar ( a policeman's helmet ) ისევე გაუგებარია მისს  
სიპერდისწვის, როგორც " to pinch "?

Bertie - "Oliver sloshed him".

Miss Sipperley- "Sloshed him?"

Bertie - "Riffed him, smote him a blow in the stomach".

Miss Sipperley - "My nephew Oliver hit a policeman in the  
stomach?"

(P.G.Wodehouse, "Carry on, Jeeves")

აქ ჩვენ ვხედავთ ისეთი სიტყვების შეკავშირებას, რომელთა-  
მან პირველ ორს ( slosh და biff ) ლექსიკონში აქვთ აღნიშვნა  
" slang ", მესამე ( smote ) არქაიზმებს მიეკუთვნება, ხოლო  
უკანასკნელი ( hit ) - ენის ნეიტრალურ სტილს.

რა ზეშა უნდა, ამგვარი დიდი რაოდენობის არც თუ ყოველთვის და არც  
აუცილებლად არ შეიცავენ სემანტიკურად გოლმნიშვნელოვან სიტყვებ-  
სა და გამოთქმებს. ამას გარდა, აქვე ვხედავთ ამ შემთხვევებში  
სულაც არ ისახავდა მიზნად ერთი გამოთქმის ახსნას მეორის საშუა-  
ლებით, შესაბამისი გამოთქმების დაპირისპირება მას პირველყოველ-  
სა უსაჭიროება კომიკური ეფექტის შესაქმნელად. ამიტომ ეს არაა  
შეგნებულად განხორციელებული მეტყველების მეტაენობრივი ფუნქცია.  
მიუხედავად ამისა ამ მასალას მნიშვნელობა აქვს აქ განხილული  
საკითხების შესწავლისათვის იმ განსაკუთრებული ინტერესის გამო,  
რომელსაც ვუძახებთ - " the performing flea of English lite-  
rature " - ამჟღავნებს ენისადმი საერთოდ, მისი გატაცების  
გამო ქარაგმებისა და ენობრივი პარადოქსების უსამღვრო გამომსახ-  
ველობითი შესაძლებლობებით. ასე მაგალითად, ქვემოთ მოტანილ კით-  
ხვა-პასუხში საერთოა მხოლოდ განყენებულად გააზრებული სავანო-  
კინო.

"Did you ever see film called "The vanishing lady", Jeeves?"

"No, sir, I rarely attend cinematographic performances".

(P.G. Woodhouse, "Carry on, Jeeves")

ეს რომ ჯივში კი არა, ვინმე სხვა ყოფილიყო, იგი უბრალოდ იტყოდა, რომ იშვიათად დადის კინოში, ნაცვლად უჩვეულოდ პედანტური გამოთქმისა – to attend cinematographic performances – რომელსაც წარმოათქმევინებს მას ავტორი.<sup>1</sup>

"К тому же и обращение у Домны Платоновны было тонкое. Ни за что, бывало, она в гостиниой не скажет, как другие, что "была, дескать, я во всенародной бане", а выразится, что "имела я, сударь, счастье вчега быть в бестелесном маскараде"; о беременной женщине ни за что не брякнет, как другие, что она, дескать, беременна, а скажет: "она в своем марьяжном интересе".

/И.С.Лесков, "Воительница"/

ნაშრომის ამ ნაწილში ჩვენს ძირითად ამოცანად მიგვაჩნია იმის გარკვევა, თუ როდის და რა პირობებში ხდება ხოლმე მხატვრული ლიტერატურის ნაწარმოებებში არსებითი ნათქვამის გამოორება, უკვე გამოხატული შინაარსის გადმოცემა იმავე ენის სხვა საშუალებებში.<sup>2</sup> საკითხის ამ მხარის განხილვა მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია არა იმდენად თავისთავად, არამედ იმისათვის, რომ კონტრასტის დახმარებით უკეთ წარმოჩნდეს და უფრო ნათლად გამოიკვეთოს გადმოცემის მეცნიერული სტილის თავისებურებანი.<sup>3</sup>

### მ ა ვ ი

სემანტიკური ექვივალენტობა და ტავტოლოგია

მეცნიერული და მხატვრული სტილების ტექსტების შესწავლამ, რომლის შედეგებიც წინა თავებში იყო წარმოდგენილი, გვიჩვენა, რომ ტოლმნიშვნელოვნობის პრინციპი სხვადასხვაგვარადაა გაგებული. მხატვრულ ტექსტში, მეცნიერულისაგან განსხვავებით, უკვე ნათქვამის სხვა სიტყვებით გადმოცემა აუცილებლად გულისხმობს დიდ მხატვრულ დატვირთვას ამ ფუნქციური სტილისას; ამდიდრებს, ავო-თარებს მონათხრობს; აღრმავებს გმირთა მუცყველებით დახასიათებებს და არ შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც უბრალო გამეორება როდეს სხვა უფრო გასაგები სიტყვებით. ანტონი ე.წ. სინონიმები მხატვრულ ტექსტში სუდაც არ არიან ტოლმნიშვნელოვანი სიტყვები და მათი ხმარება ღიგერატურულ ნაწარმოებში უმყარება ფაქტობი განსხვავებების ცოდნას. მათ შორის, მეცნიერულ ტექსტში კი - და უფრო ჭარბოდაც - "ინტელექტურ" ურთიერთობაში საეროოდ, - გამეორება სრულიად სხვა მიზნებს უმსახურება.

იმისათვის, რომ კიდევ უფრო შევასაზიროთ გამხდარიყო განსხვავება მეცნიერულ, ინტელექტუალ და მხატვრულ სტილებს შორის, ჩვენ შემოვიღეთ ტერმინები "ტავტოლოგია" და "კვამო-ტავტოლოგია".<sup>29</sup> ორივე შემთხვევაში "იგივე" გამოიხატება "არა იგივეს" საშუალებით, მაგრამ ისინი პრინციპულად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. მეცნიერულ ტექსტში გამეორება შეიძლება სრულიად იგივეობრივი იყოს შინაარსობრივად; "ტავტოლოგია" კი წარმოადგენს მოცემული მითმართების დადგენის ერთადერთ საშუალებას: იგივეს ჰქმნა სხვა სიტყვებით იმისათვის, რათა აშრი უფრო გასაგები, უფრო მისაწვდომი, უფრო ნათელი გახდეს, მხატვრულ ღიგერატურაში სხვაგვარი მდგომარეობაა. მხატვრული ნაწარმოებების ავტორებისათვის მნიშვნელოვან-

ճոս սրս ոս,՝ ճսց սսցրոոս,՝ սրսմլլլ սսցսոոս սոոոոոոոլլլլ լլլլլլլ։

წინა თავში უკვე განვმარტეთ პრინციპი — "გომინიშენელოზ-  
ნობა მოქმედებაში"? მოტანილი იყო მაგალითები მეცნიერული დო-  
კტრატორიდან? ამასთან შევადგეთ რაც შეიძლება უფრო მაღალთ-  
ლივ დაგვსაბუთებინა შემდეგი უმინიშენელოვანესი თეზისი: უნა-  
შენიერებელ გამოკვლევაში ყველაფერი გამოხატვიდან იწყება? თუ  
არ არსებობს ენობრივი გამოხატვა, მაშინ ეს მოვლენა უკვე ალარ  
წარმოადგენს უნაშენიერების რეგორე ფილოლოგიის ნაწილის სა-  
განს? ამიტომ შევადგინეთ იმ მაკავშირებელი სიტყვების, კავ-  
შირებისა და გამოთქმების სავარაუდო სია, რომელთა საშუალები-  
თაც იწვდისურა, რუსულ და ქართულ მეცნიერებელთაგან ბევრმა გა-  
მონათქვამებს გომინიშენელოვანი ნაწილების გათანაბრება? ზოგა-  
დად ვარკვეთ, თუ რა მიზნებს შეიძლება ისახავდეს ნათქვამის  
განსხვავებული გაფორმება?

«**შუშის ძეგლი**»-**ე**რთ **ენაზე** **დაწერილი** **ისე** **თი** **გეგმა** **შე** **ბევრად**  
**ცნობილი** **მხატვრული** **ლიტერატურის** **ნაწარმოების** **წარმოდგენა**,**რომე-**  
**ლიც** **გაძეგნა** **ილი** **და** **თითქმის** **და** **ხელახლა** **შექმნილი** **არ** **ყოფილიყო**  
**სხვა** **ენაზე** **ან** **ენებზე**, **და** **შუშის** **მომხვეწილმა** **სამეცნიერო** **ლი-**  
**ტერატურის** **თარგმნაზე** **სულ** **ჯერ** **იპოვება**, **თარგმანის** **არსის** **შე-**  
**სახეზე** **არსებული** **მრავალი** **საკითხი** **ჯერ** **კიდევ** **შეუწყავებელია**.  
**მართლაც**, **გაუკვეველია**, **შე** **რამდენად** **ინარჩუნებს** **რეალურ** **მე-**  
**სთავადობას**, **რამდენად** **რჩება** **შეცვლილი** **ერთი** **და** **იგივე** **ნაწარმო-**  
**ები** **ორიგინალსა** **და** **თარგმანში**. **მიგვაჩნია**, **რომ** **სწორედ** **ამ**  
**პრობლემატიკის** **განხილვა** **განსაკუთრებით** **საჭიროა** **ჯერ** **დაწერ-**  
**ებში**, **ვინაიდან** **თარგმანებთან** **ერთად** **შთანთქმა** **გაფრთხილებული**  
**მიცემული** **შინაარსის** **მრავალფეროვანი** **ტრანსპოზიციები** **იმავე**  
**რაც** **მთავარია** **-** **სხვა** **ენისა**, **რომლებიც**, **როგორც** **ჩანს**, **არ** **წარ-**

მოადგენენ ღარგმანებს ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით. მეცნიერული სტილის გადმოსაცემად მთელი ცალკე ტერმინოლოგიური სისტემაა კი არსებობს? როდელიც შექმნილია იმავე შინაარსის სხვადასხვა გრანსპოზიციების ალსანიშნავად → შინაარსის გადმოცემა, რეჟერაცია და ანოტაცია. ამ ტერმინებით აღინიშნება მთელი სისტემა გრადაციებისა, რომლებიც პირველდაწყებითი ტექსტის ხასიათის მიხედვით შეიძლება იყვნენ როგორც მეტად ან ნაკლებად გავრცობილი, ისე, პირიქით, მეტად ან ნაკლებად შეკვეცილი.

არ შეიძლება არ გავიხსენოთ აგრეთვე ე.წ. დისკრიპტორების დახმარებით ინფორმაციის რეგულირების საშუალებათა ჟანრად გავრცელებული სისტემაც.<sup>30</sup>

და მაინც, რა ხდება ფაქტობრივად, როდესაც მხატვრულ-სიტყვიერი შემოქმედების ნაწარმოები "იშარგმნება" სხვა ენაზე? როგორც ტერმინის - "იშარგმნა" - განსაზღვრებიდან ჩანს მხატვრულ ღირებულებურად ეს არის "სხვა ენაში გამოხატვის ისეთი საშუალებების გამოყენება, რომლებიც უზრუნველყოფენ ამ ენაზე არა მარტო იმ რავალფეროვანი ინფორმაციის გადაცემას, რომელსაც მოცემული მეტყველებით ნაწარმოები შეიცავს, არამედ აგრეთვე ახალი ტექსტის რაც შეიძლება სრულ შესაბამისობას თავდაპირველ ტექსტთან ჟოგინის (როგორც შინაგანი, ისე გარეგანი) მიხედვითაც, რაც აუცილებელია როგორც მხატვრული ტექსტის შემთხვევაში, ასევე სხვა ენაზე ისეთი გნებების გადაცემისას, რომლებიც არ არიან რასში დამკვიდრებული მყარი გამოთქმების სახით."<sup>31</sup>

მაგრამ, როგორც ბევრნი ვარაუდობენ, ღარგმანის ასეთი გაგებისკენ ისეა პრაქტ. კ.ს. ახმანოვაც<sup>32</sup> და არსებითად ფაქტობრივი ღარგმანი თვით მხატვრული ღირებულების შემთხვევაშიც კი არც თუ იშვიათად დაიყვანება მოცემული მონათხრობის ან მოცემული ში-

ნაარსის "მოკლე გადმოცემაზე".<sup>1</sup> ამასთან ასეთი "გადმოცემის" ხასიათი განისაზღვრება ზვიმ მთარგმნელის მიერ.<sup>2</sup> მარგმანი "კარგად" ითვლება, თუკი ის პირი, რომელიც "გადმოსცემს" მოცემულ სიუჟეტს ან მოცემულ ფაბულას: 1) ზვიმონ არის მწერალი,<sup>3</sup> 2) ზვიმონ შეუძლია ლიტერატურული ნაწარმოების შექმნა თავის ენაზე და 2) საკმარისად ნიჭიერია იმისათვის, რომ შეძლოს ჩაწვდეს ორიგინალის "სულის", შეძლოს გადმოსცეს მისი როგორც ენობრივი, ისე ექსტრალინგვისტური სპეციფიკა ვერტიკალური კონტექსტის ჩათვლით.<sup>4</sup> მხოლოდ ამ ზვისებების მქონე ავტორთან ძალუძს რამდენადმე მიახლოება ორიგინალთან.<sup>5</sup> ხოლო რაც შეეხება საკუთრივ ენობრივ ტოლმნიშვნელობას, თუ ასე გავიგებთ მთარგმნელთა მიერ ჩვეულებრივ მიღწეულ შედეგებს, ის საერთოდ არ არსებობს, მასზე დაპარაკიც შედეგია.<sup>6</sup> ამიტომ ნებისმიერი ორი ტექსტის ორიგინალისა და მარგმანის – შედარება ზედანათღვივ ცხადყოფს, რომ მათში სტილი ბევრ რამეში არაა თანხვედრი, და რომ ტოლმნიშვნელობაზე დაპარაკიც ფაქტობრივად გამორიცხებულია.<sup>7</sup> ასე მაგალითად, მარგმანში ჩვეულებრივ არ არის დატული პირველწყაროს ფუნქციური პერსპექტივა,<sup>8</sup> მაგრამ საკმაო ყურადღება ექცევა ორიგინალის ზოგად რიტმულ აგებულებას, ამასთან მთარგმნელები ჩვეულებრივ ვერ ახერხებენ იმ ზოგადი დეტალიური და ზრამეოლოგიური სურათის შენარჩუნებას, რომელიც უპირველყოფს ღებნის განუქორწინებელ მსატყვილ ჟღერადობას, ხოლო რაც შეეხება, მაგალითად, მორფოლოგიას, აქ საჭიშველად გაცილებით უფრო ნაკლებად დამაკმაყოფილებელია, ვინაიდან, როგორც ცნობილია, ორი ენის მორფოლოგიური სისტემები საკმაოდ ბევრად შეიძლება განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან (ზვიმ ახლო მონათესავე ენების შემთხვევაშიც კი),<sup>9</sup> რის გამოც მთარგმნელს უძნელება პირ-

ვერღაწებდით ტექსტის ბოროტადმოქმედი აგებულების აღგენა:

"The studio was filled with the rich odour of roses, and when the light summer wind stirred amidst the trees of the garden there came through the open door the heavy scent of the lilac, or the more delicate perfume of the pink-flowering thorn".<sup>34</sup>

ჭარბული მარგმანი:

ვარდის საამური სურნელებით სავსე იყო სასტუმრო სახელოსნო, მაგრამ ბავშვი მსუბუქად გაფხულის ნიავმა ხედავით მორის ჩაიჭრება თუ არა, ღია კარიდან სახელოსნოში იასანის დამაფრთხილებელი თუ კიდეც მასზე უფრო უნაწესი, მიწისფრად აყვავებული კურდღლის ყვავილად კა-ლიუსურნელება შემოიჭრა.<sup>35</sup>

როგორ უნდა მოვახდინოთ "კონტრასტაცია", ანდა ამგვარი ტექსტუ-ალის შედარებით შესწავლა? როგორი შესაძლებლობები არსებობს მათი სისტემატიური პარალელური ანალიზისათვის?

ახლა დავედინოთ შეიძლება ჩათვალოს, რომ იმისათვის, რადა-მიჯნადა გამოვავლინოთ მსგავსებანი და განსხვავებანი, ფილოლოგ-ებმა, რომლებიც შედარებით ტექსტოლოგიას სწავლობენ, პირველ რიგში უნდა განახორციელონ ე.წ. "უკუთარგმნა", ე.წ. "ორიგინალიდან მდო-ადად მიწვევები საწყის ( source ) ენაზე გადმოსცენ ის, რაც "პირ-ვერღაწებდით მარგმანის ენაზე" ( target language ) იქნა მიღ-ებული. ჩვენს კონკრეტულ შემთხვევაში "ახალი" ინგლისური ტექსტი შედგება სახეს მიიღებს:

The studio was filled with the pleasant odour of roses, but when in the garden the light summer wind blew among the trees, an intoxicated scent of lilac or the more delicate perfume of blooming thorn burst into the studio through the open door.

ერდი შეხედვითაც კარგად ჩანს, რომ ტექსტის ამ ვარიანტში არსებული "ინჟინერმა" შეიძლება გადაიტან ნებისმიერ სხვა ენაზე.<sup>1</sup> მაგალითად, რუსულ ენაზე იგი შემდეგნაირად გამოიყურებოდა:

"Аромат роз врывался в студию всякий раз, когда в саду дул легкий ветерок, и он через открытую дверь также нес с собой одурманивающий аромат цветущей сирени".

მაგრამ შეიძლება აგრეთვე მისი მოკლე შინაარსის გადმოცემა:

"Somebody is sitting in the studio, the windows are open, there is a lovely garden outside, there are beautiful flowers there and the smell of these flowers is wafted into the studio by a light breeze, whenever there was a breeze to waft them into the studio".

ამაზე ადვილი არაფერი შეიძლება იყოს, მაშინაც კი, თუკი სატყეო ინტელექტურ ან ფაქტურ ინჟინერმა შეეხება.<sup>2</sup> მაგრამ როდესაც ჩვენ "უკუშარგმანებს" ვუღარებთ ზრუნვას, რომ ამგვარი ტექსტები მხოლოდ ღიმილს იწვევენ, ვინაიდან მხატვრულ-სიტყვიერი შემოქმედების თავდაპირველი ნაწარმოებიდან მათში აღარაფერია დარჩენილი.<sup>3</sup>

ფიქრობთ, რომ უკვე უბრალო მოკლე ამბავის "შარგმანიც" კი სხვადასხვა ენაზე საკმარისია იმისათვის, რომ ნათელი გახდეს განსახილველი პრობლემის მთელი სირთულე და განმტკიცდეს.<sup>4</sup> ცხადია, რომ "ინტელექტური" ინჟინერის ადექვატურად გადაცემა ხდება ყველა შემთხვევაში: რომელი ენაც არ უნდა ავიღოთ, მივხედუბით, რომ სცენა ხდება სტუდიაში, მასხრის, რადგან ვარდების არმატი ბაღიდან ოთახში იჭრება და ყველა ყვავილს, რომლებიც

ბალეო ხარობენ, თავისი განსაკუთრებული სურნელი აქვს." მაგრამ ამგვარი "ინფორმაცია" სულაც არ არის "შარგმანი" იმ აზრით, რა-გორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ეს მხოლოდდამხროლედ აღწერაა ექსტრა-ჟიროლგიური სიტუაციისა და იმ გარემოს შეჯამებული გამოსახლება, რომლის ფონზეც იმდება მოცემული სიტუაცია."

ახლა განვიხილოთ იგივე აბზაცის "ოფიციალური" (ე.ი. მიღებული და გამოქვეყნებული) შარგმანი რუსულ ენაზე!

Густой аромат роз наполнял мастерскую художника, а когда в саду поднимался летний ветерок, он, влетая в открытую дверь, приносил с собой то пыльный запах сирени, то нежное благоухание алых цветов ботаника.<sup>36</sup>

თუ რა შორსაა რუსული ტექსტი ორიგინალიდან, ამაში დარწმუნება აღვიღია, ზემოთ უფრო ხშირად შეუძლებელია შევნიშნულ-ლინგვისტურად აიხსნას, თუ რად დასჭირდა მთარგმნელს ორიგინალთან დამოკიდებულება " the studio was filled with the rich odour of roses" ხოთ თავისუფლად შეიძლება გადმოიყვანოს რუსულ ენაზე ორიგინალის შესაბამისად. მაგალითად: " Мастерская художника была наполнена ароматом роз ", სიტყვათშეთანხმების - " густой аромат " - შემოტანით მთარგმნელმა თითქოსდა პასუხისმგებლობა იკისრა მის მიერვე შემოტანილი სიტყვიერ-მხატვრული შემოქმედების უღმინებისათვის. რუსულად ამბობენ " густой кустарник, сад, лес, клен, мед, суп, чай, воздух, запах, румянец, мрак, пласт "<sup>37</sup> უკველია, რომ " густой аромат "

სიტყვათშეთანხმებაა, მაგრამ შეიძლება თუ არა ვიღაცაგანათ " густой аромат "-ის შესახებ - ეს საკამათია. რუსულ ენაზე

"rich odour " იქნებოდა " благоухание " Stirred amidst

the trees " გადართარგმნილია რუსული სიტყვით " поднимался";  
 გადავთარგმნოთ ძველი წინადადება: " the light summer wind  
 stirred amidst the trees of the garden " ცხადია, რომ  
 რუსული " когда в саду поднимался летний ветерок " გვემეტ-  
 ადს აუზრადრებს აზრს: " The wind stirred amidst the trees "  
 არ აღნიშნავს მოქმედების დასაწყისს, არამედ " когда летний  
 ветерок шевелил листья деревьев /или шевелился в листве/".  
 "Он, влетая в открытую дверь" - ეს ურავა, რა ღებდა,  
 საკმარისად გუსტად ვერ გადმოგვცემს, ინგლისური ორიგინალის აზრს,  
 სადაც " ветерок " სრულიადაც არ " влетал ": იქ, მიახლოებით,  
 ნათქვამია შემდეგი: " Когда легкий летний ветерок шевелился  
 в кустах сирени и боярышника, комнаты наполнялись через  
 открытую дверь ароматом сирени " და ა.შ. " Влетать ", ეჭვ-  
 გარეშეა, შეუძლია ძლიერ, მჭიდროდ ჯარს. ეს გამოთქმა არ უხდება  
 " легкий летний ветерок "-ს. აუ რამდენად არა ჰგავს რუსული  
 ტექსტი ორიგინალს, ადვილად შეიძლება წარმოვიდგინოთ " უკუთარგ-  
 მანის " საშუალებით:

"The thick odour of roses filled the studio and when in  
 the garden there rose the light summer wind, then floating  
 through the open door it brought with it either the intoxica-  
 ting smell of lilac or tender ( благоухание ) perfume of the  
 red ( scarlet ) flower of hawthorn".

ისევე იგივე სიტყვიდანაა ძალიან ძნელი გავიგოთ, აუ " the  
 heavy scent of the lilac " ან " the more delicate perfume  
 of the pink-flowering thorn " რატომ გადმოგვცემა რუსულ ტექსტ-  
 ში " то ? ? ? ? ? " -ად: " донесил то пьянящий запах сирени,  
 то нежное благоухание алых цветов боярышника " რატომ აღმოჩნ-

და ეს ორი სურნელება, რომელიც ორიგინალში ერთად იყო შეწყობილი, სრულიად დაყოფილი ურთიანეთისაგან? აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ინგლისში მიღებულია, რომ ბაღი "შემოდგომის" თაბახში იგივეა ფანჯრებიდან - "french windows" ან არმატების მთელი სისტემა ერთად და შემოყრილი. ყველამ, ვისაც ეს წაუკითხავს ოსკარ უილდი, იცის, რომ მისთვის სურნელებათა დასვენებით განსხვავება სულაც არ არის უბრალო რამ. იგი ყველაფერში ესაუბრება იყო და, რა ღვთის უნდა, კარგად არჩეულა არმატთა უფასოების ნიშანსავე.

ქართულიდან ინგლისურ ენაზე შესრულებულ "უკუთარგმანში" ეს ასეთი ვითარებაა: ორიგინალში ნათქვამია: The studio was filled with the rich odour of roses . . .", ხოლო უკუთარგმანში: "the studio was filled with the pleasant odour of roses. . ." დიკარგა - "rich" და მის მაგივრად ეს არის "pleasant". შემდეგი წინადადება - "the light summer wind stirred amidst the trees" ქართულიდან ინგლისურ ენაზე თარგმნილია როგორც - "the light summer wind blew among the trees". გვინდა "to stir" შევიღილია გვინდა "to blow" "the heavy scent of the lilac" თარგმნილია როგორც "an intoxicated scent of the lilac". ორიგინალში ნათქვამია: "there came the more delicate perfume of the pink-flowering thorn," ხოლო ჩვენს თარგმანში ქართული ენიდან: "the more delicate perfume of blooming thorn burst into the studio..."

როგორც ჩანს, ქართული ტექსტი, ისევე, როგორც რუსული, მეტიანეობად შორდება ორიგინალს.

გავიხსენოთ, რომ "კარგ" თარგმანად ითვლება ისეთი თარგმანი, რომელსაც ნამდვილად ძალუძს მკითხველის დარწმუნება მოცემული მწერლის იდეებისა და მსოფლგანების ჭეშმარიტებაში.

"მხატვრული ღარგმანი" სრულიად განსხვავებულია "ინტელექტუ-  
რი პროზის" ღარგმანისაგან.<sup>1</sup> ამ შემთხვევაში "ღარგმანი" — ეს  
ნამდვილად ღარგმანია.<sup>2</sup> ამოცანა აქ იმაში მდგომარეობს, რომ ღა-  
დაპირველი ტექსტის აზრი ორიგინალთან რაც შეიძლება გუსტად და  
ახლოს იქნეს გადამოყვნილი.<sup>3</sup> ღიტერატურულ-მხატვრული ტექსტების  
შემთხვევაში კი, რომ აღარაფერი ვთქვათ პოეზიაზე, ყველაფერი  
სხვანაირადია.<sup>4</sup>

ჩვენ ყოველთვის ვცდილობთ მკვეთრი ხაზის გავლევას, ერთი  
მხრივ, "ინტელექტუალ ინფორმაციასა" და, მეორე მხრივ, უნის რე-  
გორც ისეთი პოეტური საშუალების გამოყენებას შორის, რომლის  
დახმარებითაც ხორციელდება ესთეტიკური შემოქმედება მკითხველზე  
(მსმენელზე).<sup>5</sup> ეს ღოჭოჭობია არა მარტო მეცნიერულადაა დასაბუთ-  
ბული, არამედ აუცილებელიცაა, მაგრამ რაც არ უნდა დიდი მნიშვნე-  
ლობა ჰქონდეს მკვეთრ მღვარს ტექსტის ორი ძირითად სახეობას  
შორის, სინამდვილეში ყველაფერი გაცდილობთ უფრო რთულია; როგორც  
ცნობილია, განსაკუთრებით გამოჩენილი მეცნიერები ისე წერენ, რომ  
მათი ტექსტები არ შეიძლება კვადრიფიკირებულ იქნენ როგორც ტექს-  
ტები, რომლებიც უზრაოდად გამოგვეყვამენ ინტელექტუალ ინფორმაციას.<sup>6</sup>  
ისინი სრულიად კანონზომიერად იყენებენ მეტყველების სხვადასხვა-  
გვარ ფორმებს, ამასთან ეს განსაკუთრებით დამახასიათებელია  
მე-18 — მე-19 საუკუნეებისათვის.<sup>7</sup>

აღნიშნული ღებულების დასადასტურებლად მოგვაქვს ნაწყვეტი  
ე. ბენვენისტის ცნობილი ნაშრომიდან:

"Il est survenu au cours de ces dernières années dans les  
études portant sur le langage et les langues des changements  
considérables et dont la portée dépasse même l'horizon pourtant  
très vaste de la linguistique. Ces changements ne se compren-

nent pas d'emblée; ils se dérobent dans leur manifestation même; à la longue ils ont rendu beaucoup plus malaise l'accès des travaux originaux, qui se hérissent d'une terminologie de plus technique. C'est un fait: on éprouve grande difficulté à lire les études des linguistes, mais plus encore à comprendre leurs préoccupations. A quoi tendent-ils, et que font-ils de ce qui est le bien de tous les hommes et ne cesse d'attirer leur curiosité: le langage?" 38

### რუსული საზღვარი:

"В течение последних лет исследования языка и языков претерпели значительные изменения, которые заставляют еще шире раздвинуть и без того очень широкие горизонты лингвистики. Сущность этих изменений нельзя понять с первого взгляда, они подспудны и проявляются в конечном счете во все большей трудности доступности оригинальных работ, которые все больше переполняются специальной терминологией. В самом деле, трудно читать сочинения лингвистов, но еще труднее понять, что они хотят. Какова их цель? Как относятся они к этому величайшему достоянию людей, постоянно вызывающему у человека неослабленный интерес к языку?" 39

ის კერძო საზღვარი იგივე ნაწყვეტისა, რუსულად ნათარგმნად ეს რეზიუმეზის ნაბეჭდი: "The Principles of Linguistic Confrontation".

"В течение последних лет в исследованиях, относящихся к

языку и языкам, произошли значительные изменения, важность которых выходит за пределы даже очень широких горизонтов языкознания. Эти изменения не сразу можно понять /они не сразу как бы раскрываются взгляду/. Они оказываются скрытыми даже в собственных их проявлениях, т.е. в собственных их манифестациях. Если их рассматривать в более широкой временной перспективе, оказывается, что эти изменения очень затруднили доступ к оригинальным работам, которые оцетинились теперь более или менее технической терминологией. Это факт: испытываешь большие трудности при чтении сочинений лингвистов, но еще более трудным оказывается понять, в чем сущность занимающих их проблем, т.е. чем они собственно озабочены, к чему они стремятся и что они делают из того, что является достоянием всех людей и не перестает привлекать к себе их любопытство, а именно я з ы - к а ". 40

*მეტიდანმეტი აგრეთვე იმავე ტექსტის ავტორიგებულ მარგმანი  
იბეღისურ ენაზე:*

"During the course of these last years, extensive changes, whose scope extends even beyond the already very broad horizon of linguistics, have taken place in studies dealing with language and languages. These changes may not be understood all at once - they elude one even as they appear. In the long run, they have made difficult the approach to new works, which bristle with an increasingly technical terminology. It is a fact that great difficulty is experienced in reading linguists and even more in comprehending their concerns. What are they aiming at and what are they doing with what is the property of all men and never ceases to attract their curiosity - language?" 41

შარგმანის ფრანგულიდან ჟარჟული ენაზე:

"ამ ბოლო წლების წიგნებში, რომელთა კვლევის საგანს წარმოადგენს როგორც ენა ზოგადად, ასევე კონკრეტული ენები, შეინიშნება მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რომელთა საზრისის სცოდნება ენათმეცნიერების ისედაც ვრცელ პერიოდშია. ამ ცვლილებების გაგება ერთბაშად შეუძლებელია. ისინი თავისი ფორმითა და სახით თვითონ გვიძნელებენ მათი მნიშვნელობის კომპარატივად წვედომას. ამ ცვლილებებმა ფრიალ გააძნელებს ღრუბრულად წიგნითა გაგება, რომლებიც გვაძინებენ სპეციალური ტერმინოლოგიის მხარეის სიუხვით, რომ ძალიან ჭირს ღრუბრისგან წიგნების კითხვა, მაგრამ კიდევ უფრო ძნელია გაგება, თუ როგორია მათი წინაგანი მიზანდასახულობა. რისკენ მიიღწვიან ღრუბრისგან და რა სახით და პირით წარმოადგენენ ისინი იმას, რაც ყველა ადამიანს ეკუთვნის და ნიდავს აღუძრავს ინტერესს - ენას?"

იმიტომ, რათა შევადაროთ ეს შარგმანები, პირველყოფილსა აუცილებელია (რადგან ეს მეცნიერული ტერმინია) გამოვყოთ ყველა სინტაგმა, ე.ი. შევადგინოთ ყველა სინტაგმის ნუსხა. დავიწყეთ ფრანგული ენაზე:

I - Il est survenu, II - au cours de ces dernières années, III - dans les études portant sur le langage et les langues, IV - des changements considérables, V - et dont la portée dépasse même l'horizon pourtant très vaste de la linguistique.

განვიხილოთ შესაბამისი ურთივალენტები ავტორიზებული ინგლისურ შარგმანში:

I - have taken place, II - during the course of these last years, III - in studies dealing with language and languages, IV - extensive changes, V - whose scope extends even beyond the already very broad horizon of linguistics.

ამიერიდან 5 სინტაგმაა: ზრანგული ტექსტის შედარებასა და მათში აღმოჩენილ რუსულ სარგებმანთან ჩვენი დავიანახავთ, რომ რუსულ ენაში მხოლოდ 4 სინტაგმაა, სახელგანთქ:

I - В течение последних лет; II - исследования языка и языков; III - которые заставляют еще шире раздвинуть и без того очень широкие горизонты лингвистики; IV - претерпели значительные изменения.

მაგრამ " претерпели" არ არის " Il est survenu " რუსული ტექსტი ერთი სინტაგმით შემცირდა. რუსული სინტაგმის შემცირება ზრანგული ტექსტის სინტაგმისაა.

I - В течение последних лет; II - в исследованиях, относящихся к языку и языкам; III - произошли значительные изменения, важность которых выходит за пределы даже очень широких горизонтов языкознания;

ამიერიდან 5 სინტაგმაა: ზრანგული ტექსტის შედარებასა და მათში აღმოჩენილ რუსულ სარგებმანთან ჩვენი დავიანახავთ, რომ რუსულ ენაში მხოლოდ 4 სინტაგმაა, სახელგანთქ:

I - В течение последних лет; II - претерпели, которые заставляют еще шире раздвинуть и без того очень широкие горизонты лингвистики;

III - произошли значительные изменения, важность которых выходит за пределы даже очень широких горизонтов языкознания; IV - претерпели, которые заставляют еще шире раздвинуть и без того очень широкие горизонты лингвистики;

ამ თარგმანშიც დაიკარგა "Il est survenu", „ერძოდ, ქართულ თარგმანში ჩვენ გვხვდება მინა – "შეინიშნება".“ გამო- ნათქვამის პერსპექტივა დარღვეულია, ვინაიდან არც ერთი თარგმა- ნი არ იწყება "ყოფილი" "Il est survenu" –ს ექვივალენტური გამოთქმით!

როდესაც ჩვენ ვაწარმოებთ შედარებით კვლევას მეტყველების სფეროში, ე.ი. ვიხილავთ მთლიან მეტყველებით ნაწარმოებებს, რა ზედა უნდა, აქ პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს ფუნქციური პერსპექტივას!

მეცნიერულ ტექსტში ჩვენ არ შეგვიძლია ყურადღების ცენტრში ჩოქატყობი ის სტილისტური ამოცანები, რომელთა გადაჭრასაც ცდი- ლბს ავტორი, ვინაიდან მეცნიერული ტექსტის წამყვან, უძირითად- ეს მიზანს წარმოადგენს ინფორმაციის გადაცემა! ჩვენს შემთხვევა- ში გვაქვს შემდეგი ინფორმაცია: "მოხდა არსებული ცვლილებები უნდა და უნებში, რომლებიც შორს სცოდნებიან უნათმეცნიერების სფეროს და ყველაფერი ეს უკანასკნელი წლების განმავლობაში მოხ- და"! ჩვენი პრეზენტაციის ანუ მეცნიერული ტექსტის შედარებითი შესწავლისათვის სემანტიკური ფრიდში – განსაკუთრებით საინტე- რესოა შემდეგი საკითხი: თუკი ეს ერთი და იგივე ნაწყვეტის თარგ- მანია, მაშინ რატომ უნდა აქონდეს ადგილი ცვლილებებს საზოგადოდ? აქედან – შემოთავაზებული ცდა მეცნიერული მეტყველების თარგმანთა შეპირისპირებისა! რატომ არ შეიძლება ინგლისურ ენაზე დავიწყოთ ასე: there have been, in the course of these last years, extensive changes.

იმავე როგორც რუსულში: "Произошли в течение последних лет большие изменения".

ქართულად კი "შეინიშნება ამ ბოლო დროს მნიშვნელოვანი ცვლილებები!"! რატომ არ შეიძლება ფრანგულ ენაზე შემჩვეული ფუნქციური პერსპექტივის შენარჩუნება?

აზრობრივი ჩონჩხი ისე, რომ სრულიად არ შეეძებოთ ამ ცნობების მიწოდების ხერხებს. "მარგმანის" არსი იმაში მდგომარეობს, რომ გამოვყოთ გარკვეული აზრობრივი ჩონჩხი და შემიღებ ამ "ჩონჩხს" "ნოვარგოთ" ანუ თუ იმ ენის შესაბამისი იდეომატიური გამოთქმები.

როდესაც მიცნობილი ტექსტის შემქმნელი სტილისტურ მსახურებას ამჟღავნებს, როდესაც ის წერს, როგორც სიტყვის ნამდვილი მსახური, მან უნდა გადაწყვიტოს, როგორ მიუღებდა იგი ორიგინალს; როგორც სტილისტი, როგორც ადამიანი, რომელსაც შესწევს ძალა და უნარი შეაფასოს ესაუბრები ღირსებები ორიგინალისა, თუ უნდა შეეცადოს გადმოხარგმნოს თავის ენაზე, ასე ვთქვათ, ორიგინალის გუსტ ასეა?

კიდევ ერთი საინტერესო მომენტი. საჭიშე ისაა, რომ ემილ ბენვენისტი არ იყო მხოლოდ ფრანგული ენის ბრწყინვალე მცოდნე. მან სრულყოფილად იცოდა აგრეთვე ინგლისურიც, და, აღმაშ, ევკს არ უნდა იწვევდეს ის გარემოება, რომ ორი ენის ცოდნა მიცნობილ შემოქმედებით პროცესში განაპირობებს ერთგვარ მინაგან ურთიერთშედეგს ორ უნარს შორის, კმინის საფუძველს უფრო წარმატებული "ტრანსლაციონისა" და უფრო ადვილი და სრულყოფილი გადასვლისათვის ერთი ენიდან მეორეზე, როგორც უკვე ვთქვიმ ზემოთ, შედარებით ანალიზს ჩვენ ვახდენთ, რომ ერთხელ კიდევ ვუჩვენოთ, თუ რა კოლსაღურ სიზღუდებამაა დაკავშირებული "იგივეს" გადმოცემის საკითხი "არა იგივეს" საშუალებით, ანუ მოცემული შეკვეთილი მიზანის გადმოცემა რაიმე სხვა საშუალებებით. განსხვავება იმას შორის, რასაც ჩვენ ახლა განვიხილავთ და რასაც შემდეგ გავაკეთებთ, იმაში მდგომარეობს, რომ ჩვენს მასალაში ავტორი არ ცდილობს გადმოგვცეს გუსტად იგივე. ის არ უყენებს თავის თავს ასეთ ამოცანას, არამედ სრულიად შეგნებულად დაპარაკობს იმაზე, რომ შეუძლება ნათქვამის გადმოცემას სხვა სიტყვებით.

## თ ა ვ ი VI

"სინონიმური აგრეგაცია" როგორც ნაწილი მოძღვრებისა  
 ფილოლოგიური ტრადიციული ფორმის შესახებ

როგორც ცნობილია, ინგლისური სინონიმია საშავეს შუაინგლი-  
 სური პერიოდისა იღებს, როდესაც ნასესხებ სიტყვას მეტყველება-  
 ში თან ახლდა მისი ძირძველი ინგლისური სინონიმი, რათა იგი გა-  
 საგები ყოფილიყო მკითხველთა ფართო წრისათვის. სინონიმების ურ-  
 თიერდამიარების ამგვარ ხერხს "მთარგმნელობითი სინონიმი" ("translation synonymy") ეწოდება. ორი ან მეტი სიტყვის გა-  
 მოყენება ერთი ნაცვლად ძალიან იყო გავრცელებული შუაინგლის-  
 ურში. ეს ხერხი შენარჩუნებულია თანამედროვე ინგლისურ ენაშიც.  
 არსებობს ამგვარი "მდგრადი წყვილები" მრავალრიცხოვანი და  
 მრავალფეროვანი სიუბი. ღებალურად იქნა განხილული აგრეთვე ქარ-  
 თული მასალები. მაგალითად:

"შავისუფალი და ღალი; ბებერი, ულონი; გაუნათლებელი, ბნელი;  
 ბღავილი; ტირილი; შეკრმა; შეშინდა; სიყრმი, სიჭაბუკე; ტანჯვით,  
 წვალებით; ცუდა და ჭყპა; უდაბური და ვერანა აღვილი; ბრძენი,  
 მკაცრი; ტურფა, მშვენიერი ქალი; დავრდომილი; სნეული; ყოღსა  
 შევირთველი; ვიჟორწინებელი; მოიზარდოს, მოყვინძვებს; ბეჯითი,  
 გულმოდგინე, ერთგული; მეძავი, ბილწი, მრუში; უგონო, უანგარი-  
 ში, უღვეი; ტირილი, მომჭმა, გოდება; გამოგვიცხადეს, გვასწავლეს,  
 გვაცნობეს; ვჰყვივი, ვჰყვირი და ვჰყვივი; გამოვრეგებულნი, გულდამწ-  
 ვარი, გულრთაშუქული; ორგული, მტყუპანი, დაუნდობელი; გააფრთხილ-  
 დი, გულაფრთხილები, ცეცხლმოკიდებელი; არ გეწყინოს, არ გარისხდე,  
 არ გასწყინო; მოგკვედშიათ, გარდაიცვალა; იხოცებიან; ნაღველი,  
 დარდი და ჯავრი; ვრუ, მატყუარა, ჭიდი; ჰქექენ, სჩხრევენ და  
 ეძებენ; პურთა, სმა-ჭამა, ხილობა; ვეფხი უსული, მკვდარი;



ბული ინტერესი გამოიწვია "სინონიმიური კონფენსაციის" შესახებ მოძღვრების განვიმარებასთან დაკავშირებით. ამ თეორიას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სემანტიკური ექვივალენტობის შესწავლისათვის, ვინაიდან სინონიმი გულისხმობს სიტყვების შედარებას, სინონიმიური კონფენსაციაში კი სემანტიკურად დაკავშირებული (გაერთიანებული) სიტყვები გამოიყოფიან პროსოდიული საშუალებებით. ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმიტომ, რომ ამ ფენომენის შესწავლა არ შეიძლება შემოიფარგლოს სინონიმიური რიგის კომპონენტების მხოლოდ ვინააარსობრივი მხარის ანალიზით. სინონიმიური კონფენსაცია არ შეიძლება გამოყავადვდეს მეტყველების რიტმული და პროსოდიული ასპექტებისაგან. მისი არსის გასაგებად ჩვენ უნდა განვიხილოთ ჩვენი მასალა გამოხატვისა და შინაარსის დიალექტიკური ერთიანობის მნიშვნელობისა და პროსოდიის ურთიერებების შესახებ.

სინონიმიური კონფენსაცია - ესაა სემანტიკური ექვივალენტობა მეტყველებაში, ამასთან მისი შესწავლა მოითხოვს მეტყველებათმცოდნეობის მეტოქების გამოყენებას. სამეცნიერო მეცნიერების განვიმარება შეუძლებელია სხვადასხვაგვარი მეტყველების ნაწარმოებთა ღრმად შესწავლის გარეშე ბუნებრივ აღმზიანურ უნაბე.<sup>1</sup>

ტერმინი "მეტყველებათმცოდნეობა" იაპონურმა ჟურნალისტმა<sup>42</sup> შემოიგნა, მეტყველების წერილი და გეპირი ჟორმები წარმოადგენენ დიალექტიკურ ერთიანობას და მათი განხილვა ცალკეა არ შეიძლება. წერილობითი მეტყველება ადვილად ექვემდებარება წესების სისტემაში მოქცევას, მაშინ როდესაც გეპირი მეტყველება გამოირჩევა ყუდანანარი ნიშანსების უსასრულო რაოდენობით, რომლებიც გადმოიცემიან ინტონაციისა, და, უფრო მკაფად, პროსოდიის უაქრმისი სახეცვლილებებით.<sup>1</sup>

პროსოდიის შეესაბამება გამოთქმის რიგს: სემანტიკური და მეტასემანტიკური.<sup>4</sup> სემანტიკურ დონეზე დინამიკური ერთეულები გადმოცემილი ინტენსივობის ინტენსივობას; მეტასემანტიკურ დონეზე — მათ სრულიად სხვა ფუნქციის აქვთ — მოცემულ გამოთქმის დონეზე სემანტიკური ერთეულის ინტენსივობის კონტრასტის გადმოცემა. სინტაქსური პროსოდიის ახდენს სინტაქსური ურთიერთობების გამოხატვას სემანტიკურ დონეზე.<sup>5</sup> მეტასემანტიკური შინაარსი გამოიხატება გენსინტაქსური პროსოდიის დახმარებით.<sup>6</sup>

გეგმონაშტვამთან დაკავშირებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ლექსოლოგიურ ფონეტიკას,<sup>43</sup> რომელიც პირველ პლანზე აყენებს იმ ელემენტების ფონეტიკური რეალიზაციების ანალიზს, რომლებიც ახასიათებენ სიტყვას, როგორც ლექსიკურ ერთეულს, ე.ი. შეესაბამება ისეთ ფონეტიკურ საშუალებებს, რომლებიც გამოყოფენ სიტყვას მეტყველების ნაკადში. წინამდებარე ნაშრომის კონტექსტში ნათქვამი ყველაზე ზედსაზრისად შეიძლება წარმოვიდგინოთ ისეთი სინონიმური წყვილების მასალის მაგალითზე, რომელთა დახმარებით გამოთქმაში ვამის აზრი უფრო განვითარებული და პროსოდიულად გამოკვეთილი ხდება.<sup>44</sup> დადგინო იქნა, რომ სინონიმური რიგის კომპონენტთა რიცხვი ინტენსივობის მეტყველებაში თანმიმდევრულად იზრდება.<sup>45</sup>

როდესაც სემანტიკურად ერთნაირნაწილებიან კონსტრუქციებს ანალიზებენ ენათმეცნიერული გამოკვლევის სემანტიკურ დონეზე გზადი ხდება, რომ სინონიმური კონტრასტის გამოხატვის გეგმა — ესაა კომპლექსური კავშირის პროსოდიის. მაგრამ სიტყვათა განსაზღვრული რიგის ხმარება ერთი სიტყვის ნაცვლად მოსაუბრეს ან დამწერს გარკვეული სტილისტური, ანუ მეტასემანტიკური ეფექტის მიხედვით უნდა ესაჭიროება. ამიტომ გამოხატვის ზედსაზრისით შესაძლოა საჭირო გახდეს გენსინტაქსურ პროსოდიის გამოხატვა. ამ დონეზე ხმა უფრო მაღლაა, დიაპაზონი უფრო ვიწროა, მანძილთან იზრდება ხმის

სიძლიერე და ტონი?

მაგალითად:

1) სინონიმური კონდენსაცია:

ხელმწიფე უნდა მართდეს, ვით ბრძენთა დაუფრთხია,  
ბრძენი, უხვი და მოწყალე, მრისხველი ზომიერია;  
სჯულმტკიცედ, სწორეს სამართლით იყოს და

ყვანდეს ერია;

მწყსიღეს, მწყემსობის ნიშანი-ხელთ სკიპტრა

= მას უფერია?

(დ. გურამიშვილი, "დავითიანი")

მოღაშქრე უნდა ჭაბჭი, თამამი, თავ-მდაბლოვანი,  
მეპატრონეთა ერთგული, მომრიღი, სამართლოვანი,  
მხნე, ამხანაგთა მოყვარე, მამაცი, ძაღლუოვანი,  
გულ-სრულად მუბრძოლთ მუბრძოლი, არ სუსტი,

მაგარ -მცოცვანი.

(დ. გურამიშვილი, "დავითიანი")

ოღესაც ანნა ხელმწიფე რუსეთზე გარდამწომარე,  
ბრძენ, უხვი, მართალ, მოწყალე, სამართალ-დაუფლობარე,  
გვირგვინოსანი ტახტზედა მეფე იხილა მჯდომარე,  
მაშინ შეიჭმნა საჭმისა მოხსენებოსა მდომარე?

(დ. გურამიშვილი, "დავითიანი")

საფუძვლი არს ყოველთა დაუსაზანო პირველი,  
მამა ყოვლისა მპყრობელი, ცათა და ქვეყნის მფირველი;  
მიუწვედომელი, უგმომ, გამოუჯიშელი, მბრწყინვალე,  
ღმერთი, აბუღის მსხვერპლისა კეთილად შემანერველი?

(დ. გურამიშვილი, "დავითიანი")

ჩემ საყვარლის მომყვანელ ძე, მარიამ ქაღო,  
სახის ღრუს სასანდლო, ღამიარ-განუშტრადო,  
გმირინ-გუნდრუკო საკმევლო, საყნოსუდად ალო,  
ქაღნელ გვირგვინ-სამკაულო, თაფ-ჯიღონთ ალო,  
უსასყიდლო მარგალიტო, ძვირფასისა თვალო,  
ანთრაკ-აღმას-საფირონო, იაგუნდო-ღალო,  
ცხოვრების წყლის იათულო, ღრუვ, არა რვალო,  
 ძასვი წყალი და მაკურე, ცოცხალ-მკვდარი ვალო!

(ღ. გურამიშვილი, "ღავითიანი")

## 2) აგრძელები სიტყვათშეთანხმებრიანი ერთგვარი წევრებით:

ღიღუბა შენდა, ღიღუბა სახით მგუთა-მგუო,  
მიწწდომელი ნაბელი, გრძელი, ძველი ღვლო,  
 უფალო უფლებათაო, მეფეო მეფეო!  
 უბერებელი, უკვდაო, მყოფო, შეურყეო,  
 შენ გქეზ და გესჯები დაკარგული ტყვეს,  
 მომიხსენე მონა შენი, ნუ დამივიწყეო!  
 ვიო მე გახოვე, ვემშარიტი შენ გზა მაუწყეო!

(ღ. გურამიშვილი, "ღავითიანი")

ქვეყნის ყაყანი, ქვეყნის ქარიშხალი, ქოლვა, ქვეყნის ავკარგი  
 მის მაღალს მუზღმდე ერთ ძარღვსაც არ აატოკებს! ძირი თუმიცა ღედა-  
 მიწაზედ უდა, თავი კი ტას მიუბჯენია, განზედ გამდგარა, მიუკარე-  
 ბელი, არ მიყვარს არც მაგისთანა სიმაღლე, არ მაგისთანა განზედ  
 გადგომა, არ მაგისთანა მიუკარებლობა! დალოცა ღმერთმა ისევ თავგ-  
 ედ ხელაღებელი, გიჟი, გადარეული, შეუპოვარი და დაუბრუნავი მღვრიო  
 ღერგი! თავი კედის გულიდამ გადმომსკდარი მოდის და მოზღავის და

აბლავლებს ზვის გარეშე მოსა?

(იჭავჭავაძე, "მგზავრის წერილები")

ამ ორ წელიწადში სულ მარტო ვიყავი ერთს უწმინდურს პატიარა  
და ბნულს ოთახში? რამდენი ათასი ჭიჭირი მამივიდა და წამივიდა,  
ვინ მოსთვლის? მე კარგად ვიცი, რომ დანაშაული არა მქონდა—რა,  
მაგრამ ესეც ვიცი, რომ, თუ ღმერთზე და სამართალზე ხელს  
აიღებდნენ, ციმბირს იქნებ გადასცემდნენ!

(იჭავჭავაძე, "გლახის ნაამბობი")

გადავანში თუშმეტიოდ სამგზავროდ გამგადებული საღდათი  
მწერივად იდგა? გამოიყვანეს სხვა ოთახებიდან სხვა ტუსალეზიდა?  
მე გარინებული ვიყავი და ისე უბუნოდ ვუყურებდი თითო—თითოდ გა-  
მოშავალს ტუსალეზსა? ბოლოს ორი თათარი გამოიყვანეს და იმათ უ-  
ან მოსდევდა ბორკილის ჩხარა—ჩხურით ერთი ტანში მოკაცული, ღრუ-  
ლი გრძელ—თურწვერა ტუსალი: თავი ჩაელუნა და მგეს არ უყურებდა,  
თითქო მგესა და ქვეყანაცა იმისათვის აღარ იყო, დაჰკვირვებდა  
და, უაი იმის მნახავს! — პეპია ვიყანი?

(იჭავჭავაძე, "გლახის ნაამბობი")

ამ ორ ტახტ—შუა აღმოსავლეთის კედელზედ მოჩანდა, კბილებჩაყ-  
ვიწეული ბებერი ღედაკაცის დაღებული პირსავით, ერთი ამოჭვარტეული  
გარედამი და შიგნიდამი, ერთი მწუხარე და დაღრჯილი ბუხარი? აქა—იქ  
ოთახის სამკაულად ეყარა სხვადასხვა ნაირი ნივთები, მაგალითებრ:  
ტალახიანი ყარაბაღული თეთრი წალები, პირმოტეხილი სპილენძის ღუნ-  
გი, ჭონიანი შანდალი, სპილენძის საჩაიეში მოხარშული მყარა—მა-  
ღახი, ბურგიულის მაჭერი და სხვანი და სხვანი?

(იჭავჭავაძე, "კაცია—ადამიანი")

დაღამდა, მაგრამ მე მაინც სტანციის გარეშა ვარ და დაუნი-  
ბით ყურადქვეტადი გონებას ვადევნებ ღერვის თავზედებულაღებულის

დენის ხულისა? ყველა დადუმდა და შენ არ სდუმობ, თერგო! მერ-  
წმუნე, შე მესმის ამ ხმაგაჰმოდის ქვეყანაში თერგის დაუკუ-  
მარი ჩივილი?

(იჭავჭავაძე, "თავადის წერილები")

თავადი ღუარსაბ თაქარიძე გახლდათ ქარბად ჩასუქებული ძვე-  
ლი ქარბედი, მრგვლი-ქაყარავად არ ვიყო ამ სიბყვამდე-როგორც  
ქარგი ნასუქი კურატი! ღარბაისედის კაცის შესედულება პქონდა  
მის ბრწყინვალეზასა: თავი ისეთი მსხვილი, რომ თითქო იმის  
სიმძიმეს მოგვივით სქელი კისერი მხრებში ჩაუძვრენიათ; წითლ-  
ლი; თურაშაუდ ვამისავით ხამხამი ღოყები; სამკეცად ჩამოსული  
ტრფალების აღმგზნები ფაფუკი ღაბაბი; დიდრონი ფეხები; ყოველ-  
თვის დასისხიანებული; თითქო ყელში თოკი წაუჭერიათ! გაბერილი,  
შეჭად გონიერად გადმოცემული, ღია პატრისაცემი და პატრცემუ-  
ლი ღიჭი, კოტიტა და ქონით გატენილი ბაღნიანი ხელები, დაბორო-  
ლი სხვილი ფეხები!.

(იჭავჭავაძე, "კაცია-დადამიანი?")

დასასრულ კიდევ ერძხედი უნდა გაეცვას ხამი იმ მნიშვნელობას,  
რომელიც ყველაფერ ბეოთ აღნიშნულს აქვს ფილოლოგიური პერქე ნ-  
ვეტიკისათვის "ბეჭსტის გავების უნარს, იმ განსაკუთრებული მოვ-  
ლენის ფილოლოგიური არსის ნამდვილად ღრმად წვდომის შესაძლებ-  
ლობას, რომელსაც დიქტერატურა ეწოდება!

## თ ა ვ ი VII

გამონათქვამის ურთიერთმიმართული ნაწილების დაახლოება

მათი თანხმობის საფუძველზე

§ I. "ფონეტიკური ატრაქცია"

ზემოთ საკითხი ენობრივი ერთეულების "ურთიერთმიმდებარეობის" (ატრაქციის) შესახებ შემოიჭარბებოდა "სინონიმური კონფენსაციით", რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს დექლინაციის ფუნქციურ თავისებურებასა და გასაგებად. ამასთან, ზემოთაპირადად პარაფრაზის ფორმალური მხარე ყოველთვის პირდაპირ და უშუალოდ "აყვანებას თავის თავის შესახებ" ძირითადს მანვე მინიშნების გაგება წარმოადგენს.

სრულიად სხვაგვარად, თითქმის საწინააღმდეგო მიმართულებითაც კი, მიმდინარეობს "ფონეტიკური" ატრაქციის ანალიზი.

ფონეტიკა – ესაა ბგერების განმეორებადი შეთანხმება; მორფემის მსგავსი იგი აზრით, რომ მასთან მეტ-ნაკლებად მკაფიოდ ასოცირდება რაღაც შინაარსი ან მნიშვნელობა, მაგრამ განსხვავებული მორფემისაგან სიტყვათფორმის დანარჩენ ნაწილში მორფოლოგიზაციის სრული უარყოფითი.<sup>44</sup> ნათქვამის პერფერაზირებით ფონეტიკები შეიძლება განვიმარტოთ როგორც ისეთი ფონემების თანხმობება ან კომბინაცია, რომლებიც თითქმის ვერ "გაიზარდნენ" მორფემათაგან, ზემოთაპირადად არის რაღაც, რაც მათ აერთიანებს ერთმანეთთან. როდესაც ჩვენ ბუნებრივად ვაძარებთ ისეთ სიტყვებს, როგორიცაა courage, discouragement, encourage და სხვ., ვხედავთ, რომ (Jaric) – ეს ისეთი მორფემაა, რომელიც გვხვდება როგორც courage –ში, ისე encouragement –სა, და discouragement –ში. ანდა მაგალითად, სიტყვებში white, whiten, whitening

ელემენტი (wait) ბეზრდება ყველაზე როგორც ფუძისეული მორფემა. -ly, -ness, in-, un- და ა.შ. შედარებისას სხვადასხვა ფუძისეულ მორფემასთან ერთობლივად, ჩვენ გამოვყოფთ შესაბამის აფიქსურ მორფემებს, როგორც სხვადასხვა სიტყვებში განსაზღვრულ

მნიშვნელობასთან რეგულარულად შეთანხმებულ გარკვეულ ფორმას; მაგ-  
რამ როგორღა ფუნქციონირებენ ის განმეორებადი. ერთეულები, რომლებ-  
საც ფ.ჩ. ფერტმა<sup>45</sup> "ფონესტემები" ( phonesthemes ) უწოდა, ე.ი. მანხშირებთან, რომლებიც საკმაოდ ხშირად გვხვდებიან არამონათესა-  
ვე სიტყვებში და რაღაც ისეთს ატარებენ, რაც მათ შინაარსის მიხედ-  
ვითაც ურთიერებას აღარს ხდის!

ფ.ჩ. ფერტი დარწმუნებული იყო იმაში, რომ მის მიერ განხილულ ყველა სიტყვას პერიოდიული მანამნიშვნელობა აქვს. ამასთან მათში არსებული ელემენტი " s1 " შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც უარყო-  
ფითი კონტაგინის ერთგვარი ჩვეული გამოხატულება, ხოლო " sn "-სა და " sm "-ში პერიოდიული შეფერხება გაცილებით უფრო ნაკლებად და ამავე დროს უფრო "დახვეწილად" წარმოგვნილი!

თუცა ქართულ ფილოლოგიაში ფონესტემია მოხსენიებული არ არის, შეიძლება უკვე ახლა წარმოვადგინოთ მასალა, რომელშიც პირველ ნაბი-  
ჯად იჭევვა ენის ამ მეტისმეტად საინტერესო ასპექტის დამუშავებაში.  
მაგალითად, ფონესტემა "აბ":

|           |                    |
|-----------|--------------------|
| აბანაცება | აბოღება            |
| აბარგება  | აბორგება           |
| აბარვა    | აბრუნება           |
| აბედა     | აბუგება            |
| აბეზარი   | აბურთვა            |
| აბერტყვა  | აბურება            |
| აბზინდა   | აბურძგნა           |
| აბი       | აბურჯად აგდება     |
| აბღაბუღა  | აბურჩი, აბურჯადაკი |
| აბნევა    | აბღვერა-ბღვერა     |
| აბნეულობა | აბლოტება           |
|           | აბძარვა            |

წარმოდგენილ სიტყვებს "აბ" ჟონესტემიი პერიოდატული მნიშვნე-  
ლობა აქვთ; რის გამოც შეიძლება მათი დაახლოება ინგლისურ ჟონ-  
ესტემასთან " s1 "ჴ

### ჟონესტემა "ბრ"

|                       |                       |           |
|-----------------------|-----------------------|-----------|
| ბრაგა-ბრუგო-ბრაგუნი   | ბრადემა               |           |
| ბრამი                 | ბრახი                 |           |
| ბრამობა               | ბრგვილი               |           |
| ბრალი                 | ბრგუ-ბრგვილი-ბრგვნილი |           |
| ბრადემა               | ბრბო                  |           |
| ბრდღვინვა             | ბრკმევა               | ბრძვა     |
| ბრე                   | ბრმა                  | ბრძვილი   |
| ბრეცა                 | ბრონქიტი              | ბრძოლა    |
| ბრწყვები              | ბრუ                   | ბრჯგუ     |
| ბრწყვი                | ბრუნდე                | ბრწყენა   |
| ბრკე                  | ბრუჟობა               | ბრჭყალები |
| ბრკმა, ბრკოლა, ბრკობა | ბრუგინი, ბრუგინი      |           |
|                       | ბრძანება              |           |

### ჟონესტემა "და"

|            |            |             |
|------------|------------|-------------|
| დალადატება | დალერა     | დალრძობა    |
| დალარიბება | დალმა      | დალრატუნება |
| დალეჭა     | დალრღმა    | დალორება    |
| დალვა      | დალინდემა  | დალუპვა     |
| დალვედნა   | დალუვა     |             |
| დალვენება  | დალრიალება |             |
| დალვრა     | დალმარა    |             |
| დალვრეზილი | დალმეჭა    |             |
| დალერება   | დალონება   |             |
| დალიჯინება | დალრეკილი  |             |

დაღლა

დაღრეჯა

დაღლეტა

დაღრმინი

ფონესტემა "ბნ". ან ფონესტემას სიგყვის ნებისმიერი მდგომარეობის დროს პეორატული მნიშვნელობა აქვს:

|             |             |
|-------------|-------------|
| აბნევა      | დაბნელებული |
| აბნეული     | დაბნეული    |
| აზრდაბნეული | მიმობნევა   |
| ბნელა       | მკლაბნელი   |
| ბნევა       | საგარეუბნო  |
| გაბნევა     | სიბნელე     |
| გადაბნა     | უდაბნო      |
| დაბნევა     | მამბნაჭი    |
| დაბნედა     | ჩაბნედა     |
| დაბნელება   | ჩაბნელება   |
|             | ჯაბნა 46    |

ფონესტემის ცნება ჩვენ შევისწავლეთ იმისათვის, რათა უფრო ფარგლოვით და მრავალმხრივად წარმოვადგინოთ გამოხატვისა და შინაარსის დიალექტიკა. სინტაქსური ექვივალენტობისა და ენობრივი გამოხატულების მთელი ჩვენი პრობლემატიკა თავიდან ბოლომდე დამყარებულია იმაზე, რომ ენაში ყოველთვის ხდება რთული დიალექტიკური ურთიერთქმედება გამოხატულებასა და შინაარსს შორის.

უნდა აღინიშნოს, რომ ფონესტემური ატრაქცია საჭიროა განვასხვავოთ ფონეტიკური ატრაქციისგან, რაც აქამდე პრაქტიკულად არ ხდებოდა. მაგრამ რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ტრადიციულ-კონოზის შესწავლის შედეგად აღინიშნოს, საკმარისია, რომ ფონესტემა ეს თეორიულად "გადადგენილებული", ბოლომდე ჩამოუყალიბებელი მორფემა. ხოლო თუკი განსახილველი ატრაქცია აგებულია არა მოცემული

ბგერათშეშანხმების მისწრაფებაზე მორფემის სასიამოვნო შეძენისაყენ,  
 არამედ მხოლოდ შანხმიერებაზე (მიმ უმეტეს; თუ იგი იშვარგდება  
 მხოლოდ ცადკუელი, ურთული ბგერებით და არა მათი შეშანხმებით),  
 მაშინ საჭმე გვაქვს ზონტიკურ ატრაქციონთან. ქვემოთ მოტანილ  
 ღეჟსში პოეტური ეფექტი დამოკიდებულია ზონტიკურ აღიჭერაფიამზე:

აღდგა ქრისტე და აღმოიყვანა ადამიანი!

ბრადულები, ბნულშიგან ბმულნი, ბორგლინიანი!?!?

ბვერდ განგმეროდმან გვაპკურა სისხლი, გვყვნა ვრიდოვანად,  
 დამღერდუთ დამადსს, დავითს ღურღუკს, ღიღი დიდოთანად.?!?

ევას აღხინა, ურთიასა უდღანი ევა

ვაშა, ვიწვიო, ვერას ვიჭყვიო, ვიხსნები ვერცა!

თამაშ-თოლობით, თავის თხოვნიშ, შენ, თავხედო, ბრიყვო,

ირონო, ირო, იოანე, მოჰყად, იმან ეს გიყო!

კაპას-კაპაზობით, კანის კაცის კვლად, კადნიერებით,

ღეჟს-ღვინით მთვრალსა, ღხინად ზღ-ღომარეს

ღმობიერებით,

მეფეს მოსახოვე: "მოჰყვეთ თავი მარდლისა

მიჭყვედისა".?

ნუ მიკვირს; მის წილ ნაფვლად მიეცე ნავთო ტბას,

ცეცხლს მწველსა!

(ღ. გუარამიშვილი).?

მოტანილი მასალა გვიჩვენებს; რომ არ შეიძლება ზონტიკური  
 და ზონტიკური ატრაქციონის აღრევა, ვინაიდან ისინი ურთი მოვლენ-  
 ის პრინციპულად განსხვავებულ მხარეებს წარმოადგენენ. სინონიმო-  
 ბის შემთხვევაში ტოლმნიშვნელოვნობა არ იმისება ურთიანი ენო-  
 რივი გამომხატულებით; ზუსტად მის შემთხვევაში უკვე აქამდ იჩენენ  
 თავს ბგერითი ანალიზები - მაგალითად, solitary, single,

უანგარით, უზომო, უღვინი. უღერადობისა და მნიშვნელობის ურთი-  
ურთობის რთული დიადექტივის საპირისპირო პოლუსზე იმყოფებიან  
სიჭყვებინი, რომლებიც გამოხატულების თავდასაზრისით გუსტად თან-  
ხედებიან ერთმანეთს, მაგრამ მათი მნიშვნელობები აბსოლუტურად  
განსხვავებულია; ასეთ შემთხვევაში გვაქვს რთინიები.<sup>1</sup> მაგრამ,  
ცხადია, ახალი და ძალიან რთული ისეთი სიტუაცია, როდესაც  
განსახილველი ენობრივი ერთეულები მხოლოდ ნაწილობრივ თანხვედ-  
რიან გამოხატულების მიხედვით და ასევე ნაწილობრივ-შინაპარსობრივად  
დაც. აქ იწყება ფორმალა და შინაპარსა ათასგვარი "მათაში" და  
მონაცვლეობა.<sup>2</sup>

პრობლემებს, რომლებიც დაკავშირებული არიან ფონეტიკისთან,  
როგორც ფილოლოგიის ახალ მიმართულებასთან, უშუალო კავშირი აქვთ  
ერთი ენიდან მეორეზე გადასვლასთან. მაგმანთა შედარება ორიგო-  
ნალებთან ჩვენ საშუალებას გვაძლევს გავაღრმავოთ ჩვენი ძირითა-  
დი პრობლემის გააზრება. განა ყოველთვის უზრუნველყოფს მაგმანის  
ფონეტიკური ფორმის? ივარაუდება, რომ თუ ორიგინალში გვხვდება  
ფონეტიკური, ისინი მწერლის მიერ ტექსტში შემთხვევითი კი არაა  
შემოტანილი, არამედ წინასწარ მოელოებოდა. შეგნებულად - გან-  
საზღვრული სემიოტიკად რელიგიატური ელემენტების შესატყვისად. ამი-  
ტომ როდესაც ჩვენ ვიკვლევთ ფონეტიკურებს ინგლისურ და ქართულ  
ენებზე, აუცილებელია ვისწავლოთ მიღებული ცოდნის გამოყენება  
ინგლისურიდან ქართულზე და ქართულიდან ინგლისურზე შესრულებ-  
ლი მაგმანების შედარებისას. როდესაც ორიგინალში გვხვდება  
ისეთი ფონეტიკალა დიდი რაოდენობა, რომლებიც სემიოლოგიურად გა-  
დაჯანჯვლნი არიან იმ მიზნით, რომ ხელი შეუწყონ მხატვრული გე-  
მიტიკების გაღრმავებასა და გამრავალფეროვნებას, ეს ხომ არ  
ნიშნავს, რომ ეს ყველაფერი ასევე უნდა გადმოიყვას მაგმანში?

აღმოჩნდა, რომ ჯერ კიდევ არ არსებობს ფუნესტემინის, როგორც მეცნიერების სათანადო დასაბუთება, თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკის განხილვისას ჯერ კიდევ არავინ დაპარაკობს ამასვე საკმაოდ რისად სერიოზულად და დაბეჯითებით? ამასთან, ინგლისურ ენასა, ერთი მხრივ, და ქართულ ენას შორის, მეორე მხრივ ამ თემაზე ბოლო მეტად არსებითი სხვაობა მოულოდნელად? ინგლისურ ენაში ფუნესტემინა მოიგვს სხვადასხვა რეგისტრებს: პოლიტიკურ მოღვაწეთა მეტყველებას, მხატვრულ ლიტერატურას, მეცნიერულ სტილს და ა.შ. "თანხმობრებათა თამაში" ყველგან ძალიან გავრცელებული და ბუნებრივია. ხოლო თუკი ჩვენ თარგმანს მივმართავთ, უნდა ვმეცადო, რომ აქ ყოველთვის არ ყოფილებოთ ღრმადინის ღრსებების შენარჩუნებას ამ შევასაზრისიდან.

ცხადია, მხატვრული ლიტერატურის თარგმანი არ იფარგლება რაიმე მეტ-ნაკლებად აბსტრაქტული შინაარსის გადმოცემით. ყველა შესაძლებლობა უნდა იქნეს გამოყენებული აგრეთვე მხატვრული შორის თავისებურებათა შესანარჩუნებლად.

ამ დონეზე აუცილებელი ხდება გამოჩატვის იმ თავისებურებათა შესწავლა, რომლებიც მხოლოდ ამ სიტყვების გამაჯრთიანებელი სპეციფიკური პრისიდების შესწავლის გზით ვლინდებიან. საჭიეს ართულებს ის გარემოება, რომ "შინაარსი" უკვე აღარ იფარგლება ხემატტიკური შესაბამისობით (დექსიკური მნიშვნელობით) და დაახლოება უკვე მეტასტრუქტურის, ანუ მეტაშინაარსის საჭუძვდებო ხდება.

ჩვენ მიერ განსახილველი პრბლემტიკის ერთ-ერთი ყველაზე ნაკლებად შესწავლილი ნაწილის - ფუნესტემინის ატრაქციის შესახებ ნათქვამს უნდა დავუბატოთ ცნობა უკვე საკმაოდ შორედ დათმევაბული პარონიშული ატრაქციის საკითხის შესახებ.<sup>47</sup> პარონიშული ატრაქცია ქართულ ენათმეცნიერებაში, ინგლისურისაგან განსხვავებით, თითქმის არ არის დათმევაბული. ამიტომ არსებ-

მაღ გვეჩვენება აქ ქართული მასალის მოგანა, როგორც ამ უნის მასალის ნუსხანის ხერხი ჩვენ მიერ შესასწავლი გოდნის ფართო სფეროს მეცნიერულ გამოკვლევათა საერთო წრეში.

როგორც ცნობილია, შექსპირის ნაწარმოებებში ძალიან ხშირად იხმარება "პარონომასია", ანუ მეტყველების ფიგურა, რომელიც გულისხმობს გამოყენებული სიტყვების ბგერითი ან სემანტიკური მსგავსების კომიკურ ან ხატოვან გამოხატულებას.

მაგალითად:

Tranio...

Only good master, while we do admire  
This virtue and this moral discipline,  
Let's be no stoics nor no stocks, I pray;  
Sir John, Sir John, I am well acquainted with your manner  
of wreching the true cause the false way. It is not a confident brow, nor the throng of words that come with such more than impudent sauciness from you, can thrust me from a level consideration: you have, as it appears to me, practised upon the easy-yielding spirit of this woman, and made her serve your uses both in purse and in person.

(William Shakespeare. Otello, King Henry the IV.)

განვიხილოთ მასალა ქართულ ენაში:

რვაფეხა მზაცვრები

თვალეზი ჩემი:

წებოვან სადეცების

მიღეფებ-მოღეფებით,

ბეღაცეფებიან

ადერსით, კდეში

უჭიფარ სურვილით და

მოგონილ მოწიწებით.

(მ. ლეონიძე)

მზოდნო იმამი,

რომ ესწრება თავმჯდომარეებს ჩვენსას;

გვაღვივებს თავდასხმას,

მწერელუკანა მწერლობის მწყემსავსაჲს.

(მ. ღებანიძე)

საკვირველიც იყო და სასაცილოც ამ ჩვენის კენიონის ტყუილი: უბრალოდ ფაფა-ფუფი? ეს ამოღენა დედაკაცი, ჩავიდრებულნი, ჩასრ-  
სდებულნი სმირად დიდობან შუადღემდინ ფეხზედ იდგა და გორგაძის-  
ვით დაგორავდა? უსაქმო არ იყო, როგორც სჩანს, იქ მუჯღავუნს  
წაჰკრავდა საკრავზედ მთვლემარე წირპლიან გოგოსა, აქ თავში  
ჩაუტყაპუნებდა ძონძეში გახვეულ პატარა ნურთან ბიჭსა, რომელიც  
მთქმარებით და ბარბაცად სწმენდა საღამოსათვის ჯერ კიდევ წუხ-  
ანდელ გაქონილს მანდალს;

(ი. ჭავჭავაძე, "კაცობა-ადამიანი?")

მე იმისთანა ხასიათის კაცი ვიყავი, რომ გააფრებულს, გულაფრ-  
ქმბულს, ცეცხლიკიდებულს იქნება უფროდ კაცი შემოვიკვდომოდა, მაგრამ  
მე ჩინ მისაფიქრებლად იქნა წუთს მანინ ჩემი ჰეცა და გული  
მემჩრჩებდა, ადამიანს სასიკვდილოდ ძნელად შე გავიშვებდნი?

(ი. ჭავჭავაძე, "გლახის ნამბოზი")

მიუხედავად იმისა, რომ ფონესტემების სინტეზიკონიათა და  
რეგისტრაციამე (და, უფრო ფართოდ, პარონომიული ატრაციონის სა-  
კითხებზე) მხოლოდ ფ. რ. ფერტი<sup>48</sup> არ მუშაობდა, სწორედ მან მიას-  
ცია ყურადღება ამ მოვლენის ზოგიერთ განსაკუთრებულ მხარეს —  
პირველ რიგში ფონესტემიონის ჩარევის შესაძლებლობას შედარებით  
ინტოვტროპულ ენათმეცნიერებაში? ასე მაგალითად, სიტყვას  
slackers აქვს, "უთმობა" slack, ამავე დროს იგი მიეკუთვნ-  
ება ფეხს, რომელსაც აერთიანებს ფონესტემა "sl" .? პრინცი-

აქად შესაძლებელია აღდგენა ზოგიერთი საერთო ინდოევროპული ერთმონებისა (ან "ერთიშეებისა"), რომლებიც შესაძლოა ოდესღაც რე-გისტრირებული იქნენ ზოგადევროპული მდგომარეობისათვის?

ახლა ანალიზი მიმდინარეობს შემდეგნაირად: სიტყვაში "slackers" "უთმება" "slack" გამოდის როგორც მთავარი, ანუ "ღუქნი-კური" მორფემა ("Slack" – "სუსტი, ულონო, უნიათო"), "er" – მოღვაწის "მორფემა, "s" – მრავლობითი რიცხვის დაბოლოება. ყველა ეს საში "ელერაღმა" ამჟამად და არაორაზროვნადაა დაკავშირებული გარკვეულ შინაარსთან. მაგრამ ამას გარდა აქ არის აგრეთვე მეოთხე ელემენტიც – ფონესტემა "sl". აუცილებელი ყურადღება მივაქციოთ იმას, რომ ძალიან საინტერესოა ინგლისურ ენაში შემჩნეულ კანონზომიერებათათვის შევადინოთ გადევნება ქართულ და რუსულ როგორც ბეპირი, ისე წერილ მასალებზე, სადაც მუდმივად გამოიყენება როგორც ფონეტიკური ატრაქციონი, ასევე ფონესტემური ატრაქციონიც.

განვიხილოთ, მაგალითად, სტატიების სათაურები ქართული და რუსული გაზეთებისა და ჟურნალებში ფონეტიკური ატრაქციონის შევალსამისისათვის:

კოლხური კოლორიტი;

გარდაქმნის გარანტიას;

სადგურები თუ სანაგვეები;

ბუნებისათვის საუკეთესო ბუნება;

ყვინთილას ყვინთილი რომ შეუძლოს;

სიკეთით შენიღბული სიხარბე;

საუბარი საჭირობო საკითხებზე;

სიმხნევისა და სიღამისის ბეობი;

მარად მანამდეოვე მანაკოვსკი;

დაზოგადი სანჯავი და სხვა სატემნი საგმირონი;

აზრებში აზრს კადარებში;  
 დასაწყისი დასაბრუნებელია;  
 გაბეჯით ვიდრე გამარჯვებას;  
 გამოცხადდა განგამი;  
 საკვირაო საკითხები;  
 საინტერესო და საჭირო ნაშრომი;  
 პრეზიდენტის პრესკონფერენცია;  
 სათვრების სამყაროში;  
 საკუთარ თავთან თამაში;  
 არასოდეს არ არის აღრე;  
 სამხატვრო სამკურვალ სახელობა;  
 მანდილოსანი მადლიანი;  
 Железное "безволие" Яна Железны;  
 Убедоленные и обреченные;  
 Нагнетает напряженность в заливе;  
 Цусковой пустырь;  
 Труден сев у севеян;  
 лес Леснида Леонова;  
 Скоро сказка сказывается;  
 "Малахит" против "Малахая";  
 Дефицит деловитости;  
 "Пятерка пятиборцам;  
 Вечер тревог и триумфа;  
 Прекрасный праздник мира;  
 Радиация ренодушия;

Наказание в назидание;

Долг и доллары;

Пути для Путины;

Читатель и чиновники;

Покровитель полпотовцев;

Горячее лето Горичкиных;

Путешествуем с Пушкиным;

Всегда в седле;

Канатная канитель;

Культ "Кольта";

У экономия, и экология;

Новая версия древней драмы;

Прибабка для прилавка;

Странная старинная профессия;

Больные вопросы больницы;

Фактор и факты;

Вино винны несмигчает;

Мы получили письмо из Пинска;

"Глас народа" в условиях гласности;

Оптимисты из "Сптималиста";

Разоружение ради развития - главная задача;

ამასთან ცალკეულ შემთხვევებში გარკვეული მანხშირგრობის მიღ-  
მა იკვეთება შინაარსის ერთვარნი სიახლოვე, რომელსაც ეს მოვლუ-  
მა უკვე ფრენსეჟური აგრატციის ღონემდე აჰყავს. მაგალითად, обес-  
доленные (დაზარალებნი, დაზარალებულნი) და обреченные (გა-  
ბნობილნი) რომელსაც რუსი მკითხველი აღიქვამს ისევე სიბუყვად  
რიგში, როგორებიც არიან "обманутый" (მოტყუებული), "обалдевший  
(გაოგნებული), "обваливающий" (რომელიც იხრება, ხვრებადო),  
"обветшавший" (გაბუყვადი, დაზავებული, დროშობული), "обес-

кровить " (სისხლისაგან დაღლილი) და ა.შ. ეს კი შესაძლებელს ხდის შეთანხმება " 06 " განვიხილოთ როგორც ზონესტემა? "

მეტი, დასასრულ, განვიხილოთ მ. სტურუას მეტყველების ქვემოთ წარმოდგენილ ნიმუშს, იგი შესაძლებლობას მოგვცემს ზონეტიკური ატრაქციიდან გადავიდეთ პარონიმიურ ატრაქციამდე:

"...Я думаю, что ребенку, который рождается сейчас, в наше время, нужно спокойствие, а не стельба, ему нужна обычная зима с санками, с Дедом Морозом, а не ядерная зима, ему нужно разучивать простые гаммы, а не получать гамма-лучи, излучать радость, а не радиацию, играть в считалки, а не носить с собой счетчик Гейгера..."

/მ. სტურა, "До и после полуночи"/

ატრაქციის ეს ორი სახეობა იმდენად ახლოსაა ერთმანეთთან, რომ საზღვრები მათ შორის მეტისმეტად მოძრავია! ზონესტემის ცნება საერთოდ წარმოსდგება პარონიმიური ატრაქციიდან: მოცემული თანხმობერება ზონესტემის სტატუსზე მაშინ აცხადებს პრეტენზიას, როდესაც იგი ამოაღო იმ ბარისხიმ უზუალური ხდება?

§ 2. "პარონიმიური ატრაქცია" როგორც სიტყვათა და სიტყვათშეთანხმებათა ოკაზიონური მეტყველებითი მიმართება

როდესაც ავტორს სურს მათქვამის შინაარსის გაძლიერება, აუტორალუბრის კონფერირება რაიმეზე იგი ცდილობს აკონძოს ზონესტემის ქონი, მეტყველებითი ჯაჭვის რგოლებზე? მოცემული ზონესტემის სულ უფრო ხაზდად გამოკვეთის შესაბამისად იგი თითქოსდა "გადაიზრდებინა" დეტალური მონაცემად.

ფრედერიკი ამასთან დაკავშირებით დიდ ყურადღებას უთმობს მისი  
 მნიშვნელობის (მისი ტერმინოლოგიით - "მთავრობის"), ვინაიდან მის სა-  
 ჟღერებელზე შესაძლებელია კადამბურების (quibbles, puns) აგება.  
 "პარონიმების" ("სიტყვები, რომლებიც ჰერადოებისა და მორფემული  
 შედგენილობის ნაწილობრივი დათხზულების გამო შეიძლება მცდარად ან  
 კადამბურულად იქნენ გამოყენებული მეტყველებაში")<sup>50</sup> რეალურ მნიშ-  
 ნელობას წარმოადგენს პარონიმული ატრაქცია (ამ ტერმინის უარყოფით  
 გაგებით); როგორც მეტყველების განსაკუთრებული ფაქტორი გამოყოფილი  
 სიტყვების ბევრი მსგავსება შეიძლება ხაზი გაესვას ერთგობური  
 პროსოდიული გაგონებებით, რომელიც სავსებით შეესაბამება წინადადებ-  
 ის კონსტრუქციას.

მხატვრულ ლიტერატურაში პარონიმული ატრაქცია გამოიყენება  
 გაუნადგებელი ადამიანების, ანდა, პირიქით, ისეთი პერსონაჟების  
 დასახასიათებლად,<sup>51</sup> რომლებმაც კარგად იცოდნენ ვნა, რომ შეუძლიათ  
 მისი საგანგებოდ კადამბურულად გამოყენება.

მაგალითად:

1) "Is this place of abomination, consecrated ground?"

"I don't know nothink of consequential ground", says Joe,...

(Ch. Dickens, "Bleak House")

2) Angelo: Benefactors! Well, what benefactors are they?

are they not malefactors?

(Shakespeare, "Measure for measure")

ამასთან ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ შეუძლებელია  
 პარონიმული ატრაქციის გამოხატვის გვერის გამსაზღვრელი მკაფრი  
 ფონეტიკური კანონების დადგენა.

სხვადასხვა ლექსიკონების გამოყვევის საფუძველზე შეუძლებელია  
 პარონიმის გამოყოფა ვნის ლექსიკის ქვესისტემის დამოუკიდებელ

ქვესისტემაზე. პარონომია – ესაა პარონომიის უმიჯნო ღონეზე გა-  
დასვლის ურთაღურთი შემთხვევა!

ახლა ჩვენ აუცილებლად უნდა შევეჩერდეთ შემდეგ საკითხზე. აქ-  
ამდე პარონომია გამოყოფილი იყო სინონიმობისა და მონონიმობისაგან.  
მას არ გააჩნდა თავისი ადგილი მწყობა სისტემაში, რომლის თანა-  
ბადაც სიტყვა თითქოსდა იყოფოდა მონაპარისა და გამოხატვის შეად-  
საზრისად: ერთი მხრივ, სიტყვა და მისი სინონიმი – ერთნაირი თი-  
ნაარსი და განსხვავებული გამოხატვა; ხოლო მეორე მხრივ – სიტყვა  
და მისი მონიმი – ერთნაირი გამოხატვა და შეუთავსებელი მონაარ-  
სი.

სინონიმები – ესაა თავიანთი ფონემატიკური შემადგენლობით  
სრულიად განსხვავებული სიტყვები; რომლებიც თითქოსდა “მტკიცე-  
დებიან” ერთ სემანტიკურ რიგად, ვინაიდან მათი მნიშვნელობა  
ზოგადად დაახლოებით ერთნაირია. მონიმები – ესაა ერთნაირი ჟღერ-  
ადობის, მაგრამ მნიშვნელობით სრულიად განსხვავებული სიტყვები,  
რომელთა ფორმა ერთნაირი რჩება, მაგრამ შინაარსი – სრულიად შე-  
უთავსებელი. მაგრამ რა კავშირი აქვს ყველაფერ ამასთან პარონი-  
მობას? პარონომია ხომ ნაწილობრივი მონიმობაა? ესაა ისეთი მონი-  
მობა, რომელიც არ განვიხილავდით ალღისუმიის განტოვების სისტემა-  
შიდან, როდესაც სიტყვა თითქოს თანდათანობით იწელება სხვადასხვა  
ახალ სიტყვებად გახლეჩამდე.

პირველყოფილსა აღვნიშნოთ, რომ ჩვეულებრივ სინონიმები იმდენ-  
ნად განსხვავდებიან ფორმის მიხედვით, რომ როდესაც ისინი ერთი-  
ანდებიან, ყოველთვის აღმოჩნდება, რომ არ ჰგვანან ერთმანეთს არც  
თავიანთი ძირებით, არც მორფოლოგიით და არც მათი შემადგენელი  
ბგერებით. აქ მკვეთარი დახმარებისათვის პროსოდიას მიმართავს.  
ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ როდესაც სრულიად განსხვავებულად ჟღერ-  
ენ გამოყენებულ სიტყვა ერთიანდება ერთგვარ განსაზღვრებად ერთი

და იგივე არსებით სახელთან, წარმოიქმნება განსაკუთრებული პრესონა, რომელიც სინონიმურ კონვენსაციას ქმნის, ცხადია, რომ ინგლისური და ქართული ენების პრესონა განსხვავებულია.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარეობს შემდეგი კითხვა: ხომ არ არის საჭირო პარონიმური ატრაქციისა და მონიმური კონვენსაციის გაერეოება იმ აზრით, რომ აქ წარმოჩენდება კვლევისადმი ახალი მიდგომა, მისი ახალი რაკურსი სეგმენტური და გესეგმენტური ფონაციის შეადსაზრისით. პასუხი შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოვყავთ: პარონიმია და სინონიმური კონვენსაცია გარკვეული აზრით ერთი რიგის მივლენებს წარმოადგენენ, რომლებსაც აერთიანებთ ის გარემოება, რომ პარონიმია ვითარდება სეგმენტური, ხოლო კონვენსაცია — გესეგმენტური ხაზით. სხვა სიტყვებით — სეგმენტური ფონაცია უკავშირდება გესეგმენტურ ფონაციას.

ამ მონაკვეთში კვლევა შემდეგნაირად მიმდინარეობდა: შესწავლილი იქნა მათა რუსთველის "ვეფხისტყაოსნის" თრეგნადის, აგრეთვე რუსული და ინგლისური თარგმანების ტექსტები.

სამი ენაზე წარმოდგენილი ტექსტების შედარებით ანალიზის ჩატარებისას ჩვენ ყურადღებას ვამახვილებთ სინონიმური კონვენსაციის შემთხვევებზე. ამასთან სინონიმური კონვენსაციის შესწავლისას მხედველობაში გვჭირდა აგრეთვე ფონეტიკებიც. აღმოჩნდა, რომ თარგმანებში პარონიმური ატრაქცია ჩვეულებრივ არ არის შენარჩუნებული მთავალიად:

"მოიხმო მისი გამზრდელი, ერგული, ნაერგულევი,  
უბრძანა: "ჩემი საჭურჭლე, შენგან დანაბეჭდულები,  
მომარდვი ჩემი ყველა, ჩემი ნაუფლისწულები";  
მოარდვეს, გასცა უზომო, უანგარიშო, უღვეი".

(ქ. რუსთველი, "ვეფხისტყაოსანი")

Подозвала своего воспитателя, верного, преданного,  
 Сказала: "Принеси мою казну, тобой опечатанную,  
 Подай сюда все, принадлежащее мне, как царской дочери".  
 Подали ей, раздала она безмерное, несметное, неиссякаемое.

/შ. რუსთავი, "ნათყვანის ტყეში"/

Tinutin called to her presence her faithful  
 adviser and teacher,  
 Bid him bring all her possessions, belonging  
 to her as the princess.  
 The massive chest was delivered, her aged  
 tutor unlocked it;  
 The maiden scattered her bounty, heedless  
of value or measure.

მიჯნურსა ღვადად სიჭურჭლე მარჯებს, მარჯ ვითა მშვეობა,  
 სიბრძნე, სიუხვე, სიმდიდრე, სიყვამლე და მოცადეობა,  
 ენა, გონება, ღამთობა, მძლეობა მეზრძოლთა მძლეობა.  
 ვისცა ეს სრულად არა სჭირს; აკლია მიჯნურთ ზნეობა?  
 (შ. რუსთავი, "ვეფხისტყაოსანი")

Миджнuru подобает быть с виду красивым, словно солнце,  
Мудрым, богатым, щедрым, юным, и свободным,  
 Быть красноречивым, разумным, терпеливым, одолевать  
 в борьбе сильного,  
 А кому это полностью не дано, тот не миджнур по нраву.

/შ. რუსთავი, "ნათყვანის ტყეში"/

Beauty befits a lover like unto the sun  
on high.

He must have youth and leisure, be tender,  
wealthy and wise,

Patient, intelligent and eloquent, the mightiest  
among the mighty.

If devoid of all these qualities a lover is  
not a true lover. 49

როდესაც ნაწილობრივი პარონიმია უკვე საკმაოდ მდგრად შინაგან  
შინაარსს იძენს; ეს უკვე ჭრეუსტეშია. პარონიმია აქამდე გან-  
ხილულად მხოლოდ გამოხატვის ფუძისპირისით, მისი შინაარსით კი  
არავინ დაინტერესებულა. არასრული მანხმეირებათა ურთიერთში  
ღუღლას მტყუვლებს კონკრეტულ ნაწარმოებში უკვე პარონიმული  
აგრეჟია ეწოდება. მაგრამ ეს აგრეჟია მთლიანად ჭრეუშია, მისი  
შინაარსი არ აინტერესებს მკვლევარს, მისთვის არსებითია მხოლოდ  
ის, რომ ერთმანეთს იზიდავენ მანხმეირი ელემენტები, მნიშვნელო-  
ბისაგან სრულიად დამოუკიდებლად, ზოგჯერ მის საპირისპიროდაც კი.  
პარონიმული აგრეჟია — არსებითად, იგივე ნაწილობრივი მონონიმია.  
მონონიმის ამრიგ ჭრეუში იგივეობაშია შინაარსის შეუთავსებლობ-  
ისას. ამავე დროს სინონიმური კონფერენსაცია, რომელიც თავისი ინტერ-  
ესების წრეში სრულად არ იზიდავს არც პარონიმისა და არც ჭრეუ-  
სტეშია, პირველ რიგში თავისი პროსოდიული კონტური იკვეთება, რომ-  
ელიც ხელს უწყობს სრულიად განსხვავებულ მანხმეირებათა შინაარს-  
ობრივ გაერთიანებას. აქ ჩვენ უკვე ისეთ სფეროში ვსვდებით, სადაც  
მოვლენები, რომლებიც აქამდე ცალ-ცალკე შეისწავლებოდნენ, სამეცნი-

ეროვნული დასკვნების ერთმანეთზე აღმოჩენილი გაერთიანებული  
 დი. ამასთან ეს გაერთიანება სავსებით ღრვიანობა: ჯერ მხოლოდ  
 "ფორმალური პარტნიორი"; შემდეგ კი ფუნქციონირის საშუალებით ხდება  
 დაახლოება აგრეთვე შინაარსის თვალსაზრისითაც, ხოლო პარტნიორი  
 ატრაქციის შინაარსი მხოლოდ პრინციპულიად გამოიხატება. შეიძლება  
 მოგვიერთი სხვა დასკვნისა და განზოგადების მოძებნაც.

ფუნქციონირებზე საუბრისას მასალის ძირითად წყაროს წარმოად-  
 გენს ლექსიკონი, ანუ ენა და არა მეტყველება. ცნობილია, რომ  
 ენა უსაა ის მოვლით, რაც არსებობს ქალაქში და ცალკეულის სა-  
 შუალებით. ამიტომ ლექსიკონში რეგისტრირებული სიტყვები მთელი მა-  
 თი მნიშვნელობებითა და გამოყენების შემთხვევებით წარმოადგენენ  
 მეტყველების უამრავი ნაწარმოების, სრულიად განსხვავებული კონტექ-  
 სტის საფუძველზე მიღებული შეცნობილი ატრაქციას. ენა არსებობს  
 მხოლოდ მეტყველებაში და მეტყველების საშუალებით, მას არა აქვს  
 არსებობის სხვა ფორმა. ამიტომ ფუნქციონირებზე მუშაობისას ჩვენ  
 იძულებული გავხდით მოგვეძებნა პასუხი შეკითხვაზე, თუ როგორ ამ-  
 უღვენებს თავს ფუნქციონირებზე მეტყველებაში. აღმოჩნდა, რომ უცე-  
 სლოვარი დროიდან იმგნისული მწერლები გულგრილი არ იყვნენ "სიტყვა-  
 თა თამაშის" მიმართ. პარტნიორი და ფუნქციონირი კი, რომელთათვისაც  
 ამოსავალია ფორმა და არა შინაარსი, უსაზღვრო შესაძლებლობებს  
 ქონიან სიტყვათა თამაშისათვის.

კვლევა ნაშრომის ამ მონაკვეთში შემდეგნაირად წარმართა: ავი-  
 ლეთ მექსიკის რუსული და ქართული ზარბაზნები და ვაწარმოეთ მათი  
 შედარებითი ანალიზი პარტნიორი ატრაქციის თვალსაზრისით.

Selisbury.

Sir Richard, what think you? have you beheld,  
 Or have you read or heard? or could you think?  
 Or do you almost think, although you see,

That you do see? could thought, without this object,  
 Form such another? This is the very top,  
 The height, the crest, or crest unto the crest,  
 Of murder's arms: this is the bloodiest shame,  
 The wildest savagery, the vilest stroke,  
 That ever wall-ey'd wrath or staring rage  
 Presented to the tears of sort remorse.

Уалисбюри.

Что скажешь ты, сэр Ричард? Ты видал  
 подобное? Иль слышал, иль читал,  
 или видал во сне дела такие?  
 Ты в силах ли себе отдать отчет  
 в том, что ты видишь? В силах ли поверить -  
 не это ли вершина и венец  
 Злодейских дел? Не это ли - корона?  
 Что над гербом убийцы стать должна?  
 О, это стыд кровавый, лютость зверя,  
 Позорнейший удар, какими только  
 Каменосердый гнев и злая ярость  
 У сострадания вызывали слезы!

სოფიბერი

სერ რიჩარდ, ახლა რაღას ფიქრობ? სიძვირ, ასეუთი რამ  
 გინახავს სადღე, წაგვიძახავს, გაგიგონია,  
 ან გიფიქროია? უჯერებ საკუთარ ღვალებს?  
 რამ არ გენახა, განა ამას მოიფიქრებდი?

აი, მწვერვალი უმაღლესი, გვირგვინთ გვირგვინი,  
 აი მკვლელობის იარაღის შავბნელი საბუე;  
 აი სირცხვილი სისხლიანი, უვეღურესი  
 მხეცომა, ხანჯლის დაკვრა ზურგში უსამიზღვრესი,  
 არც კი იღებსმე ბრმა რისხვასა ან ბოროტებას  
 მოუტანია სინანულის ცრემლთა წინამუ<sup>51</sup>.

Clown. Primo, secundo, tertio, is a good play; and  
 the old saying is, the third pays for all;  
 the triple, sir is a good tripping measure;  
 or the bells of Saint Bennet, sir may put you in  
 mind; one two, three.

Шут. Primo, secundo, tertio - и тогда будет ладно. Ста-  
 рая пословица говорит: без троицы дом не строится,  
 такт в три четверти - веселый такт; колокол, ссыраю-  
 щий на молитву, может вас убедить в этом: он всегда  
 звонит - динь! донь! донь!

Шут. Primo, secundo, tertio - хорошая игра; и есть ста-  
 рая поговорка, что третий платит за всех; а музыка в  
 три счета, сударь, - славная плясовая музыка; да и  
 колокола святого Беннета, сударь, могут вам напомнить:  
 раз, два, три.

Шут. Раз, два, три - вот это действительно круглый счет.  
 Недаром говорят, что без третьего глаза, как без гла-  
 за, а на третий раз ноги сами пускаются в пляс: если  
 вы мне не верите, прислушайтесь к колоколу святого  
 Бенедикта: раз, два, три.

ფესტე. Примо, секундо, терцио - прекрасная игра; к тому же есть старинная поговорка - бог троицу любит; и на три счета, сэр, самый легкий музыкальный размер; да и колокола святого Беннета, сэр, как бы напоминают - раз, два, три.

Тут. Старая пословица говорит: раз не раз, два раза - пол раза, три раза - раз

მასხარა - *Primo, secundo, tercio!*

ეს იქნებოდა ჩინებული თამაში, ძველი ანდაზაა: ღმერთს სამება უყვარსო, მუსიკაშიც ხომ სამი ბოლომდეც ყველა-  
ზე ცოცხალი ბეერაა! ეგეც არ იყოს, თვითონ წმინდა  
ბუნებრივებს სამრეკლოს ბარებს შეუძლიან დაგარბუნონ,  
რომ სამჯერ დარეკვა შესაძლებელია? ისინი ხომ სულ  
ასე რეკავენ;

"ერო, როი, სამი!"<sup>52</sup>

როგორც მასალიდან ჩანს, თარგმანებში პარონიმული აგრესიის ძირითადად არ არის შენარჩუნებული, მაგრამ იქვალურ შემთხვევაში მარგმანი ისეთი უნდა იყოს, როგორიც შემდეგ მაგალითშია წარმო-  
გენილი:

"Papa" is a preferable form of address", observed Mrs. General. "Father" is rather vulgar, my dear. The word "Papa", besides, gives a pretty form to the lips. Papa, potatoes, poultry, prunes and prisms".

(Ch. Dickens, "Little Dorrit")

- Предпочтительнее говорить "папа", моя милочка, - заметила миссис Дженерал. - "отец" звучит несколько вульгарно. И,

кроме того, слово "папа" придает изящную форму губам. Папа, пчела, плющ и пудинг - прекрасные слова для губ, в особенности плющ и пудинг.

/Пер. Ф.Калашникова/.

პარონიმული ატრაქცია - ეს მეგყველებაა, ხოლო ფონესტემა - მრავალრიცხოვანი მეგყველების ნაწარმოებებს უკვე ჩამოთვრებული; ჩვენს ცნობიერებაში აღბეჭდილი, მეგყველების მრავალრიცხოვან ნაწარმოებაგან უკვე განყენებული მისი ენობრივი საფუძველი. აქ აუცილებლად ჩნდება არა მარტო თანხმიერება, არამედ ეჭვიც ჭამო-ნათქვამის შესადარი ედემენტების გამაერთიანებელი ნათესაობის შესახებ.

# თ ა ვ ი VIII

## ტოლმნიშვნელოვნობა პრაგმატიკისტიკაში

საკითხი ღიჭერატურული პაროდიის შესახებ — ესაა საკითხი მხატვრულ-სიყვითელი შემოქმედების ცალკე სახესხვაობისა, და, მასთანადებ, ჟილღოგოის უმნიშვნელოვანესი ნაწილის შესახებ.

ღიჭერატურული პაროდი — ესაა სერიოზული ტექსტი, შედგენილი იმგვარად, რომ ამი თუ იმ ავტორის სტილის თავისებურებათა გამოყვეთით შეიქმნას მეტყველების პრაგმატიკული მოდელირების წესების მიხედვით შესრულებული ნაწარმოები. დაახლოებით იმის შესახებ, რომ ჟილღოგოის უმნიშვნელოვანესი, სასიყვითლო საკითხების შესწავლისას შეუძლებელია შემოფარგვლა მხოლოდ ორი სტილით: ინტელექტური მეტყველებისა და მხატვრული ღიჭერატურის სტილით. უკვე დიდი ხანია აუცილებელი გახდა "მესამე სტილის", ანუ "პრაგმატიკისტიკური" რეგისტრის დამუშავება. ჯერ კიდევ მორეალ წარსულში ტექსტები იქმნებოდა არა მეცნიერული ინფორმაციის გადასაცემად, და არც მკითხველზე ესთეტიკური შემოქმედების მოსახდენად, არამედ ამი თუ იმ ენის ამი თუ იმ თავისებურებათა გამოსავლენად დინამიკური მიზნებისათვის, იმისათვის, რათა ადამიანებს ესწავლათ ამ ენის რაც შეიძლება სრულყოფილად სმარება გეპირ და წერილ მეტყველებაში. ასე, მაგალითად, თუ ადამიანს აქვს ჟილღოგოის დამხმარე სახელმძღვანელო, იგი აუცილებლად შეაქვს მას საკუთარი ტექსტები, რომლებიც შექმნილია არა ინფორმაციის შესატყობინებლად, ან ესთეტიკური შემოქმედებისათვის, არამედ იმისათვის, რომ რაც შეიძლება უფრო ზედსაჩინო გახდეს ამ ტექსტებიდან, თუ რა არის ბგერები, რას წარმოადგენს მოცემული ენისათვის ყველაზე უფრო ტიპური შემანახება და როგორი წინააღმდეგობა წარმოიჭრება ამასთან დაკავშირებით — როგორც საზოგადოებ, ისე კერძოდ, ანუ ორი ან მეტი ენის ურთიერთშედაზრებისას.

პროფ. ი. ბ. მადგილიძე<sup>53</sup> დაამუშავა პრავმადინგვისტიკის ის-  
ტორიულ-მეზადგენელი ნაწილები, როგორებიცაა პრავმადინგვისტიკა, პრავმა-  
სინტაქსი და პრავმადენტისიკოლოგია.

ამ სფეროში უკანასკნელ მიღწევას წარმოადგენდა ინგლისური პა-  
როლიების დიდი მასალის ორგანიზება; რამაც განაპირობა საკითხის  
დაყენება "პრავმასტიკისტიკის" როგორც პრავმადინგვისტიკის ახალი  
ნაწილის შესახებ. არსებითად ყველა არსებული ლიტერატურული პარო-  
ლია - ესაა მისი პრავმასტიკისტიკის მასალა. ამ მთავარ პრობლემას  
წარმოადგენს საკითხი პაროლიული ტექსტების იმ ორიგინალუბთან მი-  
მართებისა, რომელთა საფუძველზეც დაიწერა ეს ტექსტები. ცხადია,  
ეს სამუშაო უნდა წარიმართოს ტოლმნიშვნელობის ზოგადი საკითხების  
კონტექსტში.

ლიტერატურული პაროლია სათავეს უბოვარ დროიდან იღებს. მას-  
ში აისახა ურთიერთობანი სხვადასხვა ლიტერატურულ მიმართულებებსა  
ან ცალკეულ მწერლებს შორის. განსაკუთრებით ფასეულია ის რომ,  
არსებობს სასარგებლო და მნიშვნელოვანი დაკვირვებები ლიტერატუ-  
რული პაროლიების სახეებსა და სახესხვაობებზე. ნაჩვენებია, რომ  
სახეებისა და ქვესახეების მრავალგვარობა მოცემული ლიტერატურული  
ჟანრის ფარგლებში კოლოსალურად დიდია.

საკითხი პაროლიის ბუნების შესახებ საინტერესოაა გამოკვლე-  
ლი ი. ბ. ტინიანოვის წიგნი "პოეტიკა. ლიტერატურის ისტორია" კინო,<sup>54</sup>  
სადაც ავტორი ბრწყინვალედ და შეისმევად დამაჯერებლად გვიჩვენ-  
ებს, რომ პაროლიის განსაზღვრის საფუძველად ნაწარმოების "სასაყ-  
ლო მხარეს" მიბრუნების მიღების ცდამ ვერ გაუძლო ფაქტობრივ შე-  
ჯახებას და იგი უკუდებულ იქნა. ჯერ კიდევ 1859 წელს კ. ა. სა-  
სკოვმა გააფართოვა პაროლიის საზღვრები და, უფრო მნიშვნელოვანი  
მიზნისა და მნიშვნელობის მიინჭვებით, აღამაღლა იგი. ამას მოსდევს

უზარმაზარი მოცულობის საინტერესო მასალა; რომელიც ძალიან სრულად წარმოაჩენს ჩვენს მიერ დასმული საკითხის არსს პრავმასტიდის-ტიკისა და პრავმასტიდისტიკური ტექსტის. მოდელირების შესახებ.<sup>54</sup>

არგო თავის სტატიაში "პაროღია როგორც ასეთი" <sup>55</sup> გამოყოფს მის შემდეგ სახესხვაობებს:

1.<sup>1</sup> პაროღია ცალკეულ ღუქსებზე

2.<sup>2</sup> პაროღია პოეტის შემოქმედებაზე მთლიანად.<sup>3</sup>

3.<sup>3</sup> პაროღია მთელ ღიჭერატურულ მიმართულებაზე.

4.<sup>4</sup> პაროღია, რომელიც აერთიანებს მწერლებს ერთი თე-  
მატური ნიშნის მიხედვით.<sup>5</sup>

როგორც ა.ა.ა. მოროზოვი<sup>56</sup> შენიშნავს, კარგად უნდა განვასხვავოთ პაროღირების სხვადასხვა სახეები.<sup>7</sup> ჯერ ერთი, თვით სინამდვილის პაროღირება; მეორე – პაროღირება ყოფითი და სამოგადოებრივი პოლი-ტიკური მოვლენებისა.<sup>8</sup> არც ერთს არც მეორეს არა აქვთ კავშირი ჩვენს პრობლემატიკასთან; სახელდობრ, პრავმასტიდისტიკური ტექსტების მოდელირების საკითხის გადაწყვეტასთან.<sup>9</sup>

კიდევ უფრო ძველ შრომებში, მაგალითად, კარლ ფრეგელის "კომიკური ღიჭერატურის ისტორიაში" მოთხრობული იყო პაროღიის შემდეგი სახესხვაობები:

1.<sup>1</sup> "ორიგინალი სეროზულია, მიბაძვა კი ამჟამად "კომიკური" უს პაროღიები "მეტისმეტად სასაცილოა, როდესაც ორიგინალი ამბოღებულია, ასლი კი მდბალი, ერთი სეროზულია, მეორე კი თავ-შესატყვევი".<sup>2</sup>

2.<sup>2</sup> "ორიგინალი სეროზულია, მიბაძვა საჭიროა" (არისტი-ფანეს მიერ ანტიკური ტრადიციის პაროღირება).<sup>3</sup>

3.<sup>3</sup> "ორიგინალი კომიკურია, მიბაძვა ამჟამად კომიკური ან საჭიროა".<sup>4</sup>

4. "ორიგონადი კომიკური, მიბაძვა სეროშული; რაჟა კონტრ-ასტის გზით უფრო ადვილად გამოიწვიოს სიცილი".<sup>1</sup>

5. "მიბაძვა უბადრუკი ორიგონალისადმი; რაჟა იგი კიდევ უფრო სასაცილო გამოჩნდეს" ("ბნელი ხაზის წერტილები").<sup>2</sup>

6. "პაროდები სხვა პაროდებზე".<sup>3</sup>

არაერთგზის არის ნახსენები აგრეთვე მიბაძვისა და სტილიზაციის ცნებებიც, ურთავარი მიმსგავსება ამა თუ იმ ეპოქის; ამა თუ იმ ქვეყნის ამა თუ იმ ავტორის სტილისა. მემოთ ჩამოთვლილი პაროდის მრავალფეროვანი სახეობებიდან ტექსტის პრაგმასტიკისტიკური მოდელირება ორიენტირებულია მხოლოდ წადკული დეტალის პაროდიაზე, აოუტის მთელი შემოქმედების პაროდიაზე, მთელი ლიტერატურული მიმდინარეობის პაროდისა და აგრეთვე ისეთ პაროდებზე, რომლებიც აერთიანებენ მწერლებს ერთი თემატური ნიშნის მიხედვით.<sup>4</sup>

ის ფაქტი, რომ ყოველგვარი გასართობი გამასხარავების კომიკურ, ჟღეროვნურ და ა.შ. ჟანრსა და ლიტერატურულ პაროდის (შესაბამისად შეტყვევების პრაგმასტიკისტიკური მოდელირებას) შორის ღრმა უფსკრული ძევს, ლიტერატურული პაროდის ხელახალი გააზრების ფაქტი სეროშულ ნაწარმოებზე წარმოადგენს სწორედ ჩვენთვის ამოსავად საკუთვლს. ლიტერატურული პაროდია — ესაა განსაკუთრებული ლიტერატურული ჟანრი, რომელიც, პირველყოვლისა, დაკავშირებულია განსაზღვრული პერიოდის ლიტერატურული პროცესების ხასიათთან.<sup>5</sup> ამიტომ კიდევ ერთხელ უნდა გავუსვათ ხაზი იმას, რომ ჩვენ ყოველთვის ამაოდ ვცდილობთ მკვეთრი ზღვარის გავლბას ლიტერატურულ პაროდისა და სხვადასხვაგვარი საბუთარო კარიკატურებს შორის, ამასთან ჩვენთვის მნიშვნელობა აქვს იმ სხვადასხვაგვარ გამოწამქვამთა რიგების ზრდას ლიტერატურული პაროდის (რომელიც ყველა არსებულ ლიტერატურულ ენაზე მოიპოვება) ბუნებისა და სახესხვაობების ყველაზე უფრო ზოგად თემაზე,<sup>6</sup>

არამედ იმ განსაკუთრებულ მიდგომას ამ საკითხისადმი, რომელზედაც ბევრად იყო საუბარი!

პირველად პრინციპულად ახალი მიდგომა ღიქერატურული პაროდიათა შესწავლისადმი პრეტ. ნ.ს. ახმანოვამ შეიმუშავა! დადგენილია, რომ ღიქერატურული პაროდია, როგორც თავისებური ჟღერადობითი მოვლენა მოიხდის არა მარტო მის ღიქერატურულ შესწავლას, როგორც ეს ტრადიციულად იყო მიღებული, არამედ მეტყველებითობით ღიგვსიტურ ანალიზსაც, საჭიშ ისაა, რომ პაროდიათა შესწავლაში დავერგოთ ბუნებრივი, ცოცხალი ადამიანთა მეტყველების კვლევის მეთოდოლოგია!

კვლევის ძირითადი ხაზი აქ ბუნებრივი ადამიანური მეტყველებითის სხვადასხვა ტემბრების მკვეთრად გამოჩვენება გადის! ამ ვრცელი კვლევის ნაშრომის საფუძველს წარმოადგენს ორი ძირითადი ტემბრის — "სერიოზული" და "პარადოქსული" (რომელთაგან თითოეული თავისებოთ გამოკვეთილი პროსოდიული ბუნება აქვს) — შეპირისპირება, მრავალფეროვანი მასალის ვრცელმა გამოკვლევებმა<sup>58</sup> გვიჩვენებს, რომ "სერიოზული" ტემბრი იმდენად ინტელექტური მეტყველებითაა, მაშინ როდესაც მხატვრულ-სიტყვიერი შემოქმედება გულისხმობს "პარადოქსულ" ტემბრს, რომელიც მრავალფეროვან და რთულ სახეცვლილებებს განიცდის ღიქერატურის სახეობის შესაბამისად! დასასრულ ნათქვამის შესაჯამებლად შეიძლება ითქვას, რომ ტექსტის ამა თუ იმ ჟღერადობითი კატეგორიისადმი მიკუთვნებისათვის მთავარ კრიტერიუმს წარმოადგენს მისი პროსოდიული გაფორმება! ყველაზე მნიშვნელოვანი კი ისაა, რომ "სერიოზული" ტემბრი, რომელიც მეცნიერულ ("ინტელექტურ" ანუ "საქმიან") სტილს ახასიათებს, უფრო ადვილად დაიფასდება პარამეტრების ერთიან სისტემაზე, ხოლო რაც შეეხება "პარადოქსულ" ტემბრს, მთლიანობაში ესაა

ტემბრი, რომელიც აუცილებელია მხატვრულ-სიტყვიერი

შემოქმედების ნაწარმოებთა კითხვისა და აღჭრისათვის. მაგრამ იგი მეტყველების პროსოდიური გაფორმების გაცილებით უფრო გავრცობილ, ჭარბ და მრავალფეროვან სურათს წარმოადგენს; საკითხის შემდგომი შესწავლისას ტემბრის ყველა ეს ნიშანსი და სახესხვაობა სულ უფრო და უფრო მეტ სიტხადეს იძენს.

როგორც ზემოთ უკვე ვთქვით, ინგლისურ ენაზე შესაბამისი გამოკვლევების განვითარების თავალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა დასკვნა იმის შესახებ, რომ პაროდიის რეტოლგიკის გაგებისათვის მთავარია მისი შესწავლა მეტყველებათმცოდნეობის ხაზით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ყურადღების ცენტრში ეწევა მოცემული ტექსტისათვის დამახასიათებელი პროსოდიის ხასიათი და აგრეთვე ისიც, თუ მეტყველების როგორ ტემბრში აღიქმება ან არსახება ესა თუ ის ტექსტი. პაროდიის ორიგინალისაგან (პაროდიირებული თავდაპირველი ტექსტისაგან) გარჩევის სხვა ხერხი არსებობდა არც არსებობს, მაჰი დაპარაკია ფილოლოგიაზე მოქმედებაში და არა ისტორიული ცნობების მოძიებაზე ანა თუ იმ მასალის წარმოშობის, ასახვის დროსა და ა.შ. შესახებ.

მოკლედ რომ შევაჯამოთ ამ გამოკვლევის შედეგად გაკეთებული წინასწარი დასკვნების შედეგები, შეიძლება ვთქვათ, რომ უმთავრესი ჩანს "პაროდიული ტემბრის" ცნება, რომელიც წარმოადგენს საფუძვლად ყოველგვარი მეტყველებითი პაროდიისათვის. არა მარტო მხატვრულ ნაწარმოებზე შექმნილი პაროდია - ეს განსაკუთრებული ფუნქცი-

ური სტილი ან რეგისტრი - რეალიზდება სპეციფიკური "პაროდიული ტემბრის" გამოყენებით, არამედ ცალკეული კონკრეტული გამონათქვამების

პაროდირებაც აგრეთვე იგება "პაროდიული ტემბრის" განსაკუთრებულ სახესხვაობაზე. სწორედ ამ გზით იცვლება სრულიად გამონათქვამის მიმართება, მისი შინაარს-განზრახვა (purport). იგი წყვეტს

მიმართულებას სინამდვილეუბთან როგორც ასეთთან და შეიგავს ინჟინრ-  
მაგიას უკვე არა მის შესახებ, არამედ თავდაპირველ, ორიგინალურ  
გამონათქვამზე და ღრუბნივ კისრულუბს სპეციფიკური, ინდივიდუალუ-  
რი ავტორისეული პოზიციის გამოხატვას.

ამგვარად, ტექსტის ამა თუ იმ ჟილღოგისური კატეგორიისადმი  
მიკუთვნების ძირითად კრიტერიუმს წარმოადგენს მეტყველების მოცუ-  
მილი ნაწარმოების პრესოფია - ის, თუ როგორ ტემბრში აისახება  
იგი მკითხველის მინაგან მეტყველებაში და როგორ ტემბრს გამოიყუ-  
ნებს იგი წაკითხულის გადამარგმნისას "გარეშე" ანუ ბგერით მეტ-  
ყველებაში.

გავიხსენოთ, რომ ყოველგვარი ტექსტი ექვემდებარება ანაღ-  
იზს ექვსი ძირითადი პრესოფიული პარამეტრის ტერმინებში: ტონის  
მოძრაობის, დიაპაზონის, ხმის სიმაღლის, ტემპის, პაუზაციის და  
ხმის ხარისხის (მჟღერობა/ არა-მჟღერობა) ტერმინებში.

მაგალითისათვის მოვიტანოთ ნაწყვეტი გოდოლურთის " The Rain-  
bow " - დან და დ. ლოჯის პაროფია მასზე. დავინწყოთ ორიგინალ-  
ით:

"They took the udder of the cows, the cows yielded  
milk and pulsed against the hands of the men; the pulse  
of the blood of the teats of the cows beat into the  
pulse of the hands of the men. They mounted their  
horses, and held life between the grip of their knees,  
they harnessed their horses at the wagon, and, with  
hand on the bridle rings, drew the heaving of the  
horses after their will".

ღ.წილს პაროდია?

"The dome looked down at the scholars, and the scholars looked down on their books; and the scholars loved their books, stroking the pages with soft male fingers. The pages responded to the fingers' touch, and yielded their knowledge gladly to the scholars, who collected it in little boxes of file-cards..."

პაროდული ტექსტის "სეროზული" ჟღერადობა მეტად ახლოსაა ორიგინალის ჟღერადობასთან, ამასთან ორიგინალური ტექსტი თავის მხრივ შეიძლება მივიჩნიოთ პაროდიად "პაროდული" ტემბრის გამოყენების შემთხვევაში.

თუ თითოეულს ამ ორი ტექსტიდან გარკვეულ კონტექსტში წავიკითხავთ, ცხადი გახდება, რომ არ არსებობს მეცნიერული საფუძველი იმისათვის, რომ პირველი ტექსტი გავსაზღვროთ როგორც "სეროზული", ან "პირველადი", ხოლო მეორე – როგორც "მეორადი". აქ მთავარია "პაროდული" და "არაპაროდული" ჟღერადობის დაპირისპირება.

"სეროზული ტემბრი" – ეს ბგერითი მეტყველების ისეთი სახე-სხვაობაა, რომელიც ფაქტიურად დაიყვანება სასვენი ნიშნების კოდეზადე, ე.ი. წამკითხველის წიგნიერებაზე, მის უნარზე ტექსტის წაკითხვისას სწორად განსაზღვრის, თუ როგორ უნდა გარდაიხსნოს იგი მის მიწაგან, ხოლო შემდეგ – გარეშე მეტყველებაში.

ტექსტი – ესაა 1) სიტყვები, დაწერილი (ან დაბეჭდილი) ორთქტრის წესების მიხედვით; 2) სასვენი ნიშნები (რომელთა შინაარსი გვენახვის ცნობილია). "სეროზული" ტემბრი – ესაა წაკითხვა გუსტად სასვენი ნიშნების მიხედვით და მეტი არაფერი. როგორც კი გვენ მხატვრულ ღიჭერატურას მივმარტავთ, მაშინვე ჩნდება "პარადოქსული" ტემბრი, ე.ი. აღმოჩნდება, რომ იმის გარდა, რაც სასვენი

ნიშნებიდან აღნიშნული, ხდება საინტონაციო კონტურების უნებლიე გამრავლება. მხატვრულ ღიჭერატურაში გემოთ ჩამოშვლილი პარამეტრები სხვადასხვა და, ჩვეულებრივ, მოულოდნელ შეთანხმებებში გვსვდება. გამოიჩვენება, რომ როდესაც ჩვენ გადმოვცემთ მხატვრულ-სიყვითელო შემოქმედების ნაწარმოების ტექსტს, ჩვენ უკვე ჩვენივე ხშირ ვაშლავნებთ, რომ წაკითხული არ არის ცნობა რეალურად მომხდარი ფაქტის შესახებ, არც რაიმე ცოდნის შესახებ, რისი გადამცემაც სურს წამკითხველს მსმენელისადვისა. ამიტომ უკვე ძველი კითხვამ, პრესოდამ ამა ყველაზე უარყოფით გავებით უნდა გვიჩვენოს, რომ ამ შემთხვევაში ეს ისაა, რასაც ინგლისურად მოსწრებულად უწოდებენ "fiction". მხატვრულ ღიჭერატურას სწორედ იმიტომ უწოდებენ "fiction", რომ ეს გამოწვევანია, ესაა რაღაც ისეთი, რასაც ძველი მოსაუბრე კმინის მის წარმოსახვაში წარმოქმნილი სახეების შესაბამისად იმ შინაგანი "სურათებით", რომელთა დახმარებითაც მას სურს გემოქმედება მოახდინოს მსმენელზე, გამოიწვიოს მასში ესა თუ ის ემოციები. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მხატვრულ-სიყვითელო შემოქმედების ნებისმიერ ნაწარმოებში მკითხველი თავისი შინაგანი შეცვლადების სამუშაოებით აღიქვამს, შეიგრძნობს, იგებს (და შეუძლია ხშირ გადმოსცეს) სხვადასხვა კონტურების გაცოდებით უფრო ღიჭი მრავალფეროვნების არსებობას. მისი ხმის ტემბრი აშლავნებს, რომ ესაა მხატვრული ნაწარმოები. ამ გზად საჭუქველს საჭიროებისამებრ უფინება "პარადოქსული" ტემბრების კიდეც უფრო ღიჭი მრავალფეროვნება.

განვიხილოთ მასალა ქართულ და რუსულ ენებზე, რომელიც ასევე იკითხება სინტაქსურ პრესოდისაში ასახული, ავტორის მიერ შეჩვენული სასვენი ნიშნების მიხედვით. ამ ორ ენაზე ტექსტების წაკითხვისას გამოსაყვლავი ყველა ძირითადი პრესოდული პარამეტრი ერთი და იგივეა: პაუზაცია, ტონის მოძრაობა, დიაპაზონი, ხმის სიმალე, ხმის

გემპი და ხარისხი (მეღერება/ არა- მეღერება).<sup>1</sup>

"ფრაზის მახვილი შეიძლება იყოს ღიბგვისტური, ლოგიკური და ემოციური.<sup>2</sup> ღიბგვისტური მახვილი ყოველ ენაში ჭრადიციულადაა დამკვიდრებული, მოქმედებს ყოველ შემთხვევაში და ის არ უწევს ანგარიშს იმას, თუ რა უნდა გამოხატოს წინადადებაზე.<sup>3</sup> ღიბგვისტურ მახვილს ზოგიერთ ენაში აქვს ფონოლოგიური ღირებულება,<sup>4</sup> ლოგიკური მახვილი შენიჭებულია გამოყვას სიყვას, რომელსაც მოცემული შემთხვევაში აქვს ძირითადად ლექსიკური მნიშვნელობა, მისი სინტაქსური ფუნქციის მიუხედავად.<sup>5,6,7</sup>"

(გ. აბვლედიანი)

"С точки зрения не только теории, но и практики перевода исключительно важно правильное понимание явлений стили в их отличии от явлений языка. Дело в том, что смешение явлений языка и явлений стиля /как явлений речи/ неизбежно приводит на практике к формальному истолкованию и воспроизведению языковых особенностей как таковых /настолько это вообще возможно/ вне связи с их смысловой и стилистической функцией, т. е. к наивному буквализму".

/Федоров А. В., "Основы общей теории перевода

მხატვრულ ლიტერატურაში კი (თუ გვქვს მკითხველი ან მსახიობი კითხულობს) კონტურების უნებლიე გამრავლება ხდება.<sup>8</sup>

ქართული მასალის ანალიზი ცხადყოფს, რომ აქაც იგივე კანონი მომიერებას აქვს ადგილი.<sup>9</sup> ზრდიანური მხატვრული გვქვს წაკითხვა ხასიათდება მრავალფეროვანი პრესტიჟული კონტურების მნიშვნელოვანი ვარიანტით, ანუ "პარადოქსული" გემბრით, რომელსაც არაფერი აქვს საერთო "სერიოზულ" გემბრთან, პაროდია კი იკითხება ზრდიანისთვის დამახასიათებელი პრესტიჟული კონტურების განზრახ უტყუარებით, ან, სხვაგვარად, რომ ვთქვათ, "პაროდული" გემბრით.

ჩრდილო იბაზე შეფყვებულს, რამ ამ შემთხვევაში ჩვენ საჭირო გვაქვს აგრეთვე გამონათქვამი ( fiction ), მაგრამ ურთველი "მეოცრად" არაფერიმეფრად გამონათქვამი.

მაგალითისადვის მივიტანოთ მ. შაჰავერის დეჰსი და ბ. სეჰა ნიქის პაროდი მასზე.

მ. შაჰავერიანი:

მიღის ზღაღ მიღის ზღაღ

ცუ-ცუ მიღის ზღაღ ცუ-ცუ მიღის ზღაღ ინდი მინდი ფრად

შინდი ზღაღ

იღერს დეჰსა საბრადიშაღ მიღის ზღაღ მიღის ზღაღ

ცუ-ცუ მიღის ზღაღ ცუ-ცუ მიღის ზღაღ ინდი-მინდი

ფრად შინდი ზღაღ

სტყუება გურუ საბადარაღ ზღაღ სტყუება გეფას მეტეორი ზღაღ

— მომადრე არა პტეია, თუ სადრე სტყუას ურთი ორი!

ურთი ზღაღ

ორი ზღაღ

და იფრება საუკუნე საუკუნით

მინდი მიღის,

მინდი სტირის,

ვი

სტირდა გუღი ზღაღ

ცუ-ცუ მიღის ზღაღ ცუ-ცუ მიღის ზღაღ ინდი-მინდი ფრად

შინდი ზღაღ

იღერს დეჰსა საბრადიშაღ მიღის ზღაღ მიღის ზღაღ

ღერდო ურთი! —

ღერდო ურთი! —

ორის სხეული ზღაღ ორის ბაგენი ზღაღ

ბუხნი,

სამარნო,

მეგრანგენი =

ნსმენდნან, = ვაჰვინდნან, რა ატორდის = ატორდნან.

მა პაჭარა ქვეყნიდანა . რა დიდია!

ტყე-ტყე მიდის. ტყე-ტყე მიდის. ინდი მინდი ჭურად

მინდის.

მიდის. მიდის. წველა მინდის.

ვარსკვლავებია.

ავლაჟ დილა!

= ავთანდორი?

= რუსთაველი!

რამ გააავთანდორია!

ტყე-ტყე მიდის. ტყე-ტყე მიდის. ინდი მინდი

ჭურად მინდი

ბესვანიძის პარკი:

ბრწყინიერი

(ბუხრან მავანდარანის ლექსის = "რუსთაველი" = პანგმა)

ტყე-ტყე მიდის. ტყე-ტყე მიდის.

ინდი-მინდი, დილა-მინდი.

მისდევს ირემს საბსაღარს,

მეგრე მისდევს, განა მევინდის.

კრეზა ტურა სადაკრძალს,

სწყდება ღელს მეტეორი,

= მინდორი არა პეტი,

მე ვერ მოჰყავს ირემს შორი!

ერმი,

მინ.

და იგვლება ყუფა მწვერლის

მეძებარა ყუფით!..

ინგლისური მასალის საცხები ანალოგიურ სურათს ვხვდებით საკუთრივ დიქტანტურული პაროდის შემთხვევებში, როგორც, როგორც უკვე არაერთგზის აღინიშნა, ხასიათდება ტექსტის ერთგვარი "შექცევადობით"; "პარადოქსული" ტემბრით წაკითხვისას იგი აღიქმება როგორც დამოუკიდებელი მხატვრული ნაწარმოები, ხოლო "პაროდული" უტყუარებელი ტემბრით წაკითხვისას – პაროდია იქცევა!

შევადაროთ მწლებანიძისა და ალკადანდაძის ლექსები მათზე შეთხზულ პაროდიებს:

1. საუფროსო საკარცულში მანგშივით ვზივარ;  
 გვარით ღებანიძე, სახელით მურმანი ვარ;  
 აინტერესებთ – რა ვარ და ვინ ვარ;  
 რამხელა ამბავია – სტუმარი ვარ!..  
 (მწლებანიძე)

მწმელიას პაროდია:

ჰოვტა სიამი ჰოვტად ვწერივარ;  
 გვარით ღებანიძე, სახელით მურმანი ვარ;  
 ჩემი ხმა მიყვარს და ჩემი ხმით ვმღერივარ;  
 სიმღერის უღეროდ მწყურვადი ვარ!

2. მუხლებს მოვიყრი ნაწარმართვე

(რალაფ უნებურ იღვიძებს ჩემში)  
 რის ავა ცაზე მზის აღმართებით  
 და მზის ოქროსფერ, დიდ საღოცავში  
 კოცონს დააგზნებს ქუჩაში ცისა..  
 (ალკადანდაძე)

ბუნდის პაროდია:

მუხლით მოვიყრი და დაგვიჩქებინ,  
 აავესე უიჭრთა ჩემთა სამყარო!  
 შენთვის შემომჩნა ღვინო ღოჭებში  
 ნელთ ახალთ!  
 ვინ ჰქვამს, თოქოს ღვინს ვუღადავ  
 სად ანდა სად ღვინის ღაღატი?  
 სულის ჩიჩილაკი ისე ანათებს  
 გარეშე კადანდობას!  
 შემოზრუნებას დიდება შენსას,  
 ვაჟიუღვარ შენად ღოჭვად, ღაღადად,  
 სადღეგრძელთ როგორ არ შევსვა  
 დღეთა ახალთა!

განვიხილოთ მასალა რუსულ ენაზე:

ბ.წ.წ. გაგრევისა და ბ.წ.წ. ნეკრასოვის პაროდიაზე ბ.წ.წ. ღერმონ-  
 გოვის ღვინზე

Спи, младенец мой прекрасный,

Баюшки-баю.

Тихо смотрит месяц ясный

В колыбель твою.

Стану сказывать я сказки,

Песенку спою;

Ты ж дремли, закрывши глазки,

Баюшки-баю...

პაროდია:

Спи, потомок благогодея,

Бажки-баю,

Я, дитя престонородья,

Песенку спю.

Мать на бале. Шляшет стройно -

Барыня она...

Ты же спи себе спокойно -

Я с тобой одна...

თუკი შევაჯამებთ ზემოთ მოტანილ ანალიზს, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჩვენთვის უკვე საკმარისად ნათელია, თუ როგორია განსხვავება "სეროზულ" და "პარადოქსულ" ტემბრებს შორის. სრულიად სხვა პრეზენტაციები წარმოიჭრება მკვლევარის წიხაშე. თუკი იგი მიზნად ისახავს მეტყველების იმ განსაკუთრებული სახესხვაობის შესწავლას, რომელსაც ეწოდება პაროდია. პაროდია ამოღუჭურად უცხოა "სეროზულ" ტემბრისათვის. თავისი ამოღუჭ, იგი, როგორც მხატვრულ-სიტიყვიერი შემოქმედების ნაწარმოები წარმოადგენს "პარადოქსულ" ტემბრს, რომელიც განასხვავებს საერთოდ მხატვრულ ლიტერატურას ინტელექტური მეტყველებისაგან. პაროდია, ამასთან, ითვალისწინებს მოსაუბრის ან მკითხველის უნარს - შექმნას "პარადოქსული" ტემბრის სხვადასხვა ვარიანტები და სახესხვაობები.

გავიხსენოთ, რომ განსხვავება პარადიის ლიტერატურისმოცოდნითობით (ან ისტორიულ-ლიტერატურულ) შესწავლასა და მის მეტყველებითისმოცოდნითობით კვლევის შორის მდგომარეობს იმაში, რომ ლიტერატურისმოცოდნითობის ამოცანას წარმოადგენს ორი ან მეტი ტექსტის იუგუარქიის დადგენა, ანუ მათი ფაქტობრივი თანმიმდევრობის გამოჩვენა.

ვაშადაშუსტება იმისა, თუ რომელი ტექსტი შეიკმინა უფრო ადრე, რომ მელი კი უფრო გვიან, ისტორიულ-ლიტერატურული შედარსაზრისით ამით საკითხი ფაქტობრივად ამოწურულია. ხოლო მეტყველებს იმეოფნეობით კი რიი ან მეტი ტექსტი შეიწყველება როგორც ასეთი. მათი შედარებითი ქრონოლოგიის შესახებ ჩვენს ხელთ არსებული ცნობების მიუხედავად, ჩვენ ამოვღივარე იქიდან, რომ რიი ტექსტის შეპირისპირებისას მეტყველებს იმეოფნეობითი შედარსაზრისით არსებითად მთელი ამოცანა დაყვანება იქამდე, თუ რომელი პრინციპული ხერხებით უნდა იქნენ ისინი წაკითხული, ანუ გადამარგინილი მეტყველების ზეპირ ჟორობა-გე?

მეორედაქვამიდან გამომდინარეობს, რომ პაროდიის შესწავლა იწყება პირველ რიგში გამოხატვის ხერხებით – იმ მატირიადური გაოსით, აზრის იმ გაირვნილი გაფორმებით, იმ მატირიადურიობით, რასაც უშუალება მომდევნო დაპირისპირებათა მთელი სისტრია. ეს შეუძლებელი იქნებოდა სხვადასხვაგვარ ტემპითა და ჩვენთვის საინტერესო სფეროში მათი ურთიერთმიმართების ზუსტი განსაზღვრის გარეშე, რისთვისაც საჭირო გახდა უზარმაზარი ძასადის ანალიზის ჩატარება (ამ შედარსაზრისით). დავრწმუნდით, რომ ჩვენთვის მთავარი რია ის, თუ რეალურად, რბივტურად როგორ და რით განსხვავდება პაროდიის რიგინაღისაგან. იმიტ, რომ ხდება გადახრა ერთი ტემპიდან მეორისკენ? პაროდიის მიღება და, მით უმეტეს, მისი წაკითხვა ან განმარტება შეუძლებელია, თუ ჩვენ არ გვესმის, თუ როგორ ჟღერს იგი სინამდვილეში?

პაროდიის რტოლოგიის, მისი ყოფიერებისა და, აგრეთვე იმის გაგების შემდეგ, თუ როგორ განსხვავდება იგი არაპაროდიისაგან, ჩვენ უნდა დავცადო კითხვა: ყველაფერი ზემოთ აღნიშნულის საფუძველზე როგორი დასკვნა არა მარტო შეგვიძლია, არამედ უნდა გავაკეთოთ, თუკი ჩვენ მთელი დაბეჯითებით მივუთითებ ჯერ კიდევ

ნაწილობრივ დასაწყისში, რომ ჩვენთვის ზოგადოებრივი გამოცდევას მხოლოდ იმ პირობით იძენს გარკვეულ აზრს, ხდება მნიშვნელოვანი და არსებითი, მაჟი ჩვენ ვხედავთ გაკეთებული დასკვნების დაწერას გვის გვებს ჩვენს "მრეწველობაში" (ზოგადოების სწავლება უმაღლეს სასწავლებლებში); მა ვვსმის, როგორ შეიძლება იქნეს გამოყენებული ყველაფერი ეს ჩვენს რეალურ სინამდვილეში? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად ჩვენ ახლა მივმართავთ ზოგადოებრივი ცოდნის სრულიად ახალი სფეროს მიღწევებს, რომელსაც პრაგმატიკისტიკა ეწოდება. პირველად პრაგმატიკისტიკის ცნებებისა და მეთოდების გამოყენება პარადიგმით მიმართებით ამ სიტყვის ყველაზე ჭარბი გაგებით მოხდა მაშინ, როდესაც ყურადღება მიუქცა იმას, რომ კაცობრიობის ხელთ უკვე არსებული მთელი უზარმაზარი მარაგი, მთელი ევოლუციური საგანძური ურიცხვი და მრავალფეროვანი პარადიგმებისა — ეს, არსებითად, წარმოადგენს საფუძველს პრაგმატიკისტიკის იმ ნაწილისადგის, რომელსაც პრაგმატიკისტიკა ეწოდება.

პრაგმატიკისტიკა მოიხსოვს, რომ მხატვრულ-სიტყვიერი შემოქმედების ნაწარმოებთა საფუძველზე შედგება, გამოიყოს და მოიძებნოს ტექსტები, რომლებიც არ წარმოადგენენ ესთეტიკური ზემოქმედების საშუალებას, მაგრამ რომლებიც ზონტიკის, გრამატიკის, მორფოლოგიისა და ენის სხვა ასპექტების ანალიტიკურად ავლენენ მტყველებითი ზემოქმედების მოცემული სახესხვაობის ტექნიკას. პრაგმატიკისტიკა კას მოუპოვება უამრავი ისეთი ტექსტი, რომლებშიც მოხსნილია საკითხი ესთეტიკური ზემოქმედების შესახებ: ყურადღების ცენტრშია ის, მა როგორაა ეს ყველაფერი გაკეთებული? პრაგმატიკისტიკა (შემდგომ კი პრაგმატიკაც) შეისწავლის დიფერატურულ პარადიგმ მხოლოდ როგორც სიტყვიერ-მხატვრული ზემოქმედების ისეთ სახესხვაობას ("a literary or artistic work"), რომელიც უზრუნ-

ველყოფს პრავმასტილიისტიკის ღამუშავების შესაძლებლობას მასში გაერეიანებულნი უნის ასპექტთა სისტემაში ენობრივი საშუალებების მეტასემიოტიკური გამოყენების ნიშნუშების რაზმენი? აქედან — უკვე ნახსენებნი აუცილებლობა ღიგერატურული პაროდიის განმარტებიდან გედსარმაჲ "კომიკურის" გამორიცხვის შესახებ. ღიგერატურული პაროდიის, რომელიც გულისხმობს სხვადასხვაგვარი ენობრივი საშუალებების სპეციფიკურ გამოყენებას რომელიმე მწერლის ან ღიგერატურული მიმდინარეობის სტილის მიხედვას, სწორედ იმიტომ იქცევა მასალის შეუცვლელ წყაროდ პრავმასტილიისტიკისათვის, რომ იგი "ამოიშვლებს ფორმას როგორც ასეა, გამოარჩევს და გამოავლენს მას ხაზგასმული, ზოგჯერ კი გროტესკული სახით".<sup>59</sup>

პაროდიის ობიექტურად არ არსებობს, მაჲც არ არიან ადამიანები, რომლებმაც კარგად იციან ის ტექსტები, რომლებზედაც მიმართული იგი? იმის გასაგებად, თუ როგორ აღწევს პაროდიის თავის მიზანს, საჭიროა გედმიწევნით გვერდებს შესწავლილი ჩრჩინალი. ამიტომ ახლა იქმნება პრინციპულად ახალი მიმართულება პრავმასტილიისტიკის უკიდრით, რომელიც მიზნად ისახავს ისეთი ტექსტების შექმნის უზრუნველყოფას, რომლებიც ინფორმაციის გადაცემას და უსაფრთხო შობეჭდილობის მოხდენას კი არ მოემსახურებიან, არამედ სრულიად გარკვეულ მიზნებს: ღიგერატულიისტიკის არსის საუკეთესო გზებით ჩვენებასა და განმარტებას. პრავმასტილიისტიკა სწორედ იქნაყენ არიან მიმართული, რომ გვიჩვენონ მათი მეოოოლოგია მოქმედებაში.

ღიგერატურული პაროდიის ნაწარმოებთა შესწავლა (სამი უნაბე) არა მარტო თვარდაზნოვ გვიჩვენებს თუ რა მნიშვნელობა აქვს მათ შესწავლას ტოლმნიშვნელოვნობის ზოგადი თეორიის განვითარებისათვის, არამედ (რაც უმთავრესია) განაპირობებს პრავმასტილიისტიკის, როგორც თანამედროვე პრავმადინგვისტიკის ახალი ნაწილის შექ-

მნას, (აქამდე არაგმადინგვისტიკა საკმაოდ დამაჯერებლად იყო გამოხატული შავის ძირითად ნაწილებში – არაგმაფონეტიკაში, არაგმადეტსიკოლოგიაში, არაგმაგრამატიკაში).

არაგმადინგვისტიკის განვითარების წყალობით ჩვენ მივიღეთ სრულიად ახალი შეაღსაზრისი ჩვენი პრობლემის ირგვლივ. აუცილებელი აღმოჩნდა ყურადღების გამახვილება მეტყველების ყველა სახეობის მიმართ. ჩვენ უნდა შევიმუშაოთ ამ უზარმაზარი მასალის კვლევის ზუსტი მეცნიერული მეთოდები და ყველაფერი ეს მივმართოთ ჩვენი მთავარი მიზნის – ჩვენი სტუდენტებიდან ფილოლოგების აღზრდის – მისაღწევად. საჭიროა მივაღწიოთ ისეთ მდგომარეობას, რომ ჩვენი მუშაობა მიმართული იყოს სტუდენტების ფილოლოგიური ღონის ამადლებიდან, იქითკენ, რომ გავაღვიძოთ მათში ფილოლოგიური ცოდნისადმი ინტერესი და ჩავუწერგოთ გეუსტზე ანადრტიკური მუშაობის ჩვევა.

დ ა ს კ ვ ნ ა

წინამდებარე სამუშაო წარმოადგენს იმ საკითხის შესწავლის  
თუ როგორ და რაგორ ხდება შესაძლებელი (ან იკუთვნის) ერთსა  
და იმავე ენაში ერთი და იგივე შინაარსის გადმოცემა სხვადასხ-  
ვა ხერხებით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საჭივ ეხება გამოხატვ-  
სა და შინაარსის დიფერენცირი ერთიანობის პრობლემას; ე.ი.  
შინაარსისა და გამოხატვის ურთიერთმიმართების შესახებ გაფარ-  
თლებული ენობრივი ერთეულის ან მეტყველებითი თანმიმდევრობის  
ფარგლებში? ანუ იმას, თუ რამდენად და როდის გვაქვს სრული სა-  
ჭიროების ვიდეაპარატო "გოდმნიშვნელოვნობაზე"? მაჰი ეს მარტ-  
აც იგივეს ზღვით იგივეს სამუალებით; მაშინ რა საჭიროა აქ "გოდ-  
მნიშვნელოვნობის" ცნება? ასეთ შემთხვევაში ხომ მაშინვე და სრ-  
ლიად ბუნებრივად იხადება გონებაში ტერმინი "ტავტოლოგია", მაგრამ  
"ტავტოლოგია" - ეს გამოხატვის გაუმარტლებელი სიჭარბეა; ამიტომ  
ამ ტერმინს პირობატული მნიშვნელობა აქვს. შეგვიძლია თუ არა  
ჩვენ მისი ხმარება ამ ნაშრომის კონტექსტში თუ იგი მედმეცად  
"პირობატულია"? ეს ტერმინი ან სრულიად უნდა გამოორიგხოს, ანდა  
უნდა განმნიშნოს უარყოფითი კონტავიუბისაგან და ახალი განსაზ-  
ღვრება მიეცეს. შეიძლება ასეთი: ტავტოლოგია - ესაა "იგივე"  
შინაარსის ყოველგვარი გამოვრება მეტყველებაში, ესაა უარისაჰმია  
ახალი მნიშვნელობების სწორხაზოვან, თანმიმდევრულ ჩადებაზე  
აზრის ყოველი შემოტრუნებისას.

ნათქვამი მეტადინგვისტურ ექსკურსს მოთხროვს. ჯერ ერთი, არ-  
სებობს თუ არა "ტავტოლოგია" სინამდვილეში? მედლ თუ არა ვინმემ  
თავის მეტყველებაში სრულიად გოდმნიშვნელოვანი გამონათქვამების  
შეშინა?

გავიხსენოთ, რომ ჩვენი ყურადღების ცენტრში არიან არა  
სიტყვები, ე.ი. არა ენის ერთეულები, არამედ მთელი დიდი მონაკ-  
-

უფლები მუცყველები<sup>5</sup>. ჭერმინ "ტავტოლოგიის" განხილვა სასარგებო-  
ლოა იმდენად, რამდენადაც იგი ძირითადი დებულებების კიდევ ერთ-  
ხელ ყოველმხრივ აწონ-დაწონის შესაძლებლობას გვაძლევს<sup>6</sup>.

ჭერმინის დაზუსტებისა და გაუმჯობესების მიზნით ჩვენს წინა  
ნაწილში მუშოვრულ ჭერმინი "კვანტავტოლოგია"<sup>7</sup>, ამასთან ხა-  
ზი გავუსვით იმ გარემოებას, რომ მუცყველების სხვადასხვა რეგის-  
ტრებში ჭერმინიშვნილოვნობის ცნება მკვეთრად განსხვავებულია<sup>8</sup>. მეც-  
ნიერულ მუცყველებში ტავტოლოგიურები შეიძლება იყვნენ უმარტივე-  
სი სერიოზიკური ნიშნადი შესაბამისობანი, რაგალითად, კომიური  
ჭერმინისა და ასოთაგან შემდგარი ჭერმინისა (11<sup>20</sup> - წყალი)<sup>9</sup>.  
მხატვრულ-სიტყვიერ შემოქმედებაში სიმძიმის ცენტრი გადატანლია  
განსხვავებებში<sup>10</sup>.

მუცყველების ყოველი ნაწარმოები, განსაკუთრებით დიდი მოც-  
ულობისა, "ტექსტი", გარდა განსაზღვრული ინფორმაციის სწორხაზო-  
ვანი, მკაფიოდ მიმართული მუცყობნიებისა აუცილებლად მოიცავს  
მხედ რიგ ისეთ დანამატს, სადაც ამ მწყობრ, სწორხაზოვნად მიმ-  
ართულ თხრობას უნაცვლება გარკვეული სახის "გადახვედები", უ<sup>11</sup>.  
მუცყველების ისეთი გამონათქვამები ან მონაკვეთები, რომლებიც კი  
არ ავითარებენ ამბავს, არამედ თითქმის უკვე ნათქვამისაკენ დაბ-  
რუნების, მასთან ხელახლა შეხების ან მისი აღდგენის ტენდენციას-  
აც კი ამჟღავნებენ<sup>12</sup>.

თუმცა ინტელექტურსა და სახეობრივს, მუცყობნიებასა და მე-  
ტოქმედებას შორის არის პრინციპულად საერთო, ისინი ასევე პრინ-  
ციპულად განსხვავებიან მათი მაკონსტიტუირებელი მუცყველებითი  
პროცესების მიმართების მხრივ. "მუცყობნიების" სტილი, ანუ სა-  
მეცნიერო უნაწი, დუქსიკური სინონიმიის გამოყენება მიზანშეწო-  
ნილი არ არის; რამდენადაც იგი სტიქიურად წარმოიქმნება, მთელი

ძაღისხმევა მიმართულია მისი ადგილსამყოფელისა და დისკრიმინაციის მიმართ. მხატვრულ მუშაობაში სინთეზი, ანუ უნის უნარი სახე უცვალეს, გაამრავალეოვნოს გამონათქვამი დეტალიზაცია და ნებისმიერი უფასოების მიღწევის ურთიერთი ძირითადი საშუალებაა.

მეცნიერულ ტექსტში ჩვენ გამოვლენით ვაწყდებით ისეთ შემთხვევებს, როდესაც რაიმე ცნება შეიძლება ორჯერ იყოს წარმოდგენილი საკმაოდ გავრცელებილი გაგრძელებული გამონათქვამების სახით. ამასთან მეორე გამონათქვამი არსებითად იმეორებს იგივეს, რაც პირველი ითქვამს. ეს უნდა გამოიყოს მისი იტალიური, რომ რაც შეიძლება გასაგებად, უფრო მისაწვდომი ფორმით იქნეს განმარტებული და წარმოდგენილი გეომეტრიკულად, ე.ი. მონაპოვობისა და გეომეტრიკული გამონათქვამები გადმოცემა სხვა უნებრივი საშუალებებით, რომლებიც უნდა შეაჯამონ, გაამარტივონ, კიდევ ერთხელ განმარტონ გეომეტრიკულად.

მხატვრულ-სივრცითი შემოქმედებაში სივრცის განსაზღვრება და განმარტება წარმოდგენილია როგორც განსაკუთრებული სტილისტური ხერხი, რომელიც მოწოდებულია გაამრავალეოვნოს მონათხრობი და ამით გეომეტრიკულად მოახდინოს მკითხველთა წარმოსახვაზე; გაამდიდროს ტექსტი მნიშვნელობით ანუ იმ დამატებითი კონტაქტებით, რომლებიც წახსადგენ, ვინაიდან მხატვრულ ტექსტში განსაზღვრებული ბინადრის ყოველთვისაა ნიშანდობლივი სტილისტური შეფერვა.

მეცნიერულ მუშაობაში მონაპოვობა და უნებრივი გამოხატვის დიდი რაოდენობა საკმარისად არ არის შესწავლილი. ის გარემოება, ჩვენ მიერ განხილული სამივე უნა მდებარე მასალის იძლევა ტექსტის დიდი შესწავლის საშუალებას მეცნიერულ ტექსტში, დანაშაულის მუშაობაში იმაზე, რომ რაც უფრო განაშლულია ადამიანი, მით უფრო აქვს

მას განვიმარტებელი ამსტერდამელი ამოგვრება, მით უფრო მეტად ებრაელებს მას სხვადასხვაგვარად გამოხატოს რთული მეცნიერული ამოცანა.

მეცნიერულ მეტყველებაში მოცემული შინაარსი შეიძლება გადმოიცეს რეპროდუქციად ურთიერთმიმართული "ტექსტების" მთელი სისტემით: სრული და გავრცობილი ტექსტიდან — რეფერატისა და ანოტაციის საშუალებით — ნაშრომის უბრალო დასახელებამდე. მსატყვერულის მეტყველარს შეიძლება აუცილებელი იყოს "ტექსტოლოგია" პრინციპულად შეუძლებელია! საკუთრივ ტოლმნიშვნელოვნობა მსატყვერულ ტექსტში არ არის და არც შეიძლება იყოს! მსატყვერულ დიქტანტურაში იგი ურთიერთებს არა იმისათვის, რომ გააძაბოს გამოხატულებები; მას სულ სხვა მიზნები აქვს, რაც ნაშრომში აღნიშნული ტერმინით "კვანძო-ტექსტოლოგია".

ფილოლოგიის იმ სფეროებს შორის, რომლებსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ, მაგრამ რომლებიც აქამდე არ დამუშავებულან სათანადოდ იმისათვის, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო შესაბამისი ცოდნის ჩამოყალიბება სასწავლო კურსების საგნებად, ღვიძელ რჩება ფილოლოგიური პერმენენტობა, ანუ მეცნიერება მეტყველების ამ სიჭყვიანით და მისი მნიშვნელობით გაგების შესახებ.

აღნიშნული პრინციპების იმ ნაწილს, რომელიც ჩვენ შევარჩიეთ ყოველმხრივი შესწავლისათვის, წარმოადგენს საკითხი ენისა და მეტყველების ნაწილებისა და ელემენტების მიხედვით და განსხვავების პრინციპების შესახებ. ამასთან დაკავშირებით უნდა შევნიშნოთ, რომ ტოლმნიშვნელოვნობის პრინციპები არ უმოკლდება რება მეტყველებით. ყველაფერი, რაც მეტყველებაში არსებობს, ადრე თუ გვიან პოულობს თავისთვის ადგილს ენაში. მაგრამ ამ პრინციპის აკრძალვას ჩვენ მივედით დასკვნამდე, რომ მისი ნაკლებად დამუშავებულობის გამო აუცილებელია სწორედ მეტყველების ნაწარმოებებიდან დავიწყოთ.

აქ განსაკუთრებით სერიოზულია საკითხი მეტყველებითი ატრაქციის სხვადასხვა სახეობათა არსებობისა და განსხვავებულობის, სახელდობრ სინონიმური, ზონეტიკური, პარონიმური, და, დასასრულს, ზონესტემური ატრაქციის შესახებ. ჩვენ ღრმად გავაანალიზეთ ყველა ეს ატრაქცია და შევეცადეთ აგრეთვე როგორმე გამოგვეჩვენებინა მეტყველების სხვადასხვა რეგისტრების ამ სრულიად განსხვავებული მოვლენების გარჩევის გარკვეული უნარი.

ცხადია, რომ ატრაქციის ყველა ბეზოთ ჩამოთვლილ სახეობას შორის განსაკუთრებით რთულია სწორედ პარონიმური ატრაქცია, რომელიც ამჟამად ზოგჯერ იმდენად არის ხოლმე გაუხსნელებელი, რომ პარონიმური დექსიკონების შედგენისას არ არის გათვალისწინებული ჭორომისა და მინაარსის ურთიერთმიმართების მთელი სირთულე და მრავალფეროვნება ენასა და მეტყველებაში. ზოგჯერ შეიძლება გაუმარტულბელი მიღწევილობა ხან ჭორომის, ხან კი მინაარსისაკენ, რასაც სათანადო ყურადღება უთმობა ნაშრომში. ამასთან ხდება მეტად მკვეთრი ზღვარის გავლება ერთი მხრივ, პარონიმების ოკაზიონალური მეტყველებით მიმართებებს შორის, როდესაც უპირატესობა, იხრება როგორც ჩანს, ჭორომალური ატრაქციისაკენ, ანუ ჭორომით ერთეულების ატრაქციისაკენ, ხოლო მეორე მხრივ, უზუალურ, ენობრივ ატრაქციას შორის, სადაც, რა თქმა უნდა, მინაარსის მნიშვნელობაა განსაზღვრული. ცხადია, რომ სამ ენაზე კონკრეტული მასალის შესწავლისას მთელი მისი მრავალფეროვნებით მკვლევარი ზეოთ ნათქვამით უნდა ხელმძღვანელობდეს მხოლოდ როგორც ზოგადი ორიენტირებით, ამასთან ყოველთვის უნდა ითვალისწინებდეს აღნიშნულ დაპირისპირებათა ერთიანობისა და ბრძოლის ურთულეს დიალექტიკას.

ინგლისური მასალიდან ქართულ და რუსულ მასალაზე გადასვლისას ჩვენ ვრწმუნდებით, რომ ტოლმნიშვნელოვნობის შესწავლის საკითხები ასევე მნიშვნელოვანია ამ ენებისთვისაც. აქაც ღრმად

ღიჭერატურაში ჩვენ ვერ აღმოვაჩინეთ საკმაოდ სრული გამოკვლევა-  
ბი, რომლებშიც ქართველი და რუსი მეცნიერები დაეხმარებოდნენ  
მაჟიანთა დამწყობ ფილოლოგებს ამგვარი მოვლენების შესწავლაში  
უკვე მათსავე ენებზე. და, რაც ყველაზე მთავარია, აქ ეს პირველ-  
წყობისა, სრულიად კონკრეტული საკითხია, ესაა მეცნიერული კვლე-  
ვის ის შემთხვევა, რომელიც პირდაპირ და უშუალოდ უკავშირდება  
პრაქტიკას და რომლის გადაწყვეტაზე, როგორც უკვე იყო ხეობთ  
აღნიშნული, დამოკიდებულია შესაბამისი კურსების მთელი აგებულია.  
პედაგოგებისათვის მეცნიერული დასკვნა მხოლოდგოვრ მნიშვნელობას  
იძენს, ანუ რეალურად არსებულად იქცევა მხოლოდ მაშინ, როდესაც  
ნათელია, თუ როგორი ადგილი უნდა დაივიროს მან პრაქტიკულ პედა-  
გოგოვრ მოღვაწეობაში.

ამასთან დაკავშირებით რამდენიმე სიტყვით უნდა შევეხეთ ნა-  
შრომის იმ ნაწილს, რომელსაც თავისი წვლილი შეაქვს პრაგმატინგის-  
ტიკის ჯერ მხოლოდ ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი იმ სფეროს გან-  
ვიმარებაში, რომელსაც პრაგმატინგისტიკა ეწოდება. აქ დაპარაკია ღი-  
ჭერატურული პაროდიის შესწავლაზე, რომელიც ეფუძნება ორიგინალური  
ტექსტისა და მასზე გაკეთებული პაროდიის სტილების იგივეობის (ან  
შავისებური ტოტონიშვნელოვნობის) პრეზუმციას; ამასთან კარგი  
პაროდიის განსაკუთრებით მკვეთრად და მკაფიოდ ავლენს ორიგინალის  
სტილის ყველაზე უფრო არსებით მკონსტიტუირებელ შვისებებს. ამით  
გაფრთხილა პასუხი შეკრთვაზე, თუ როგორი მეთოდებით უნდა იქმნე-  
ბოდეს სახელმძღვანელოები, რომლებიც ნაყოფიერად შეიძლება იქმნენ  
გამოყენებული ინგლისური, ქართული და რუსული ენების კურსებში.

- I.Философский энциклопедический словарь. М., 1983.
- 2.Будагов Р.А. Борьба идей и направлений в языкознании нашего времени. Изд.: "Наука", М., 1978.
3. Sisson's World and Expression Locater. (By A.F.Sisson), Parker Publishing Company, Inc. West Nyack, N.Y., 1966: "Suppose, for instance, you want a word that describes a person with a mania for holding public office. Simply look under "public" and you find that this person is an "empeomaniac".
4. Ullmann St. Semantics. An Introduction to the Science of Meaning. Oxford: 1962. Landar H. Language and Culture. Oxford University Press, 1966. Ogden C.K., and Richards I.A. The Meaning of Meaning. London, 1930. Olga Akhmanova, A.N. Harchenko. Meaning Equivalence and Linguistic Expression. М., MGU, 1973.
5. Ogden C.K., and Richards I.A. The Meaning of Meaning. 1930.
6. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М., 1966.
7. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии. М., 1957.
8. Караулов Ю.Н. Частотный словарь семантических множителей русского языка. Изд-во: "Наука", М., 1980.
9. Jakobson Roman. Linguistics and Phoetics. In Stile in Language (ed. by Sebeck T.A.) Cambridge Mass., 1964.
10. Ахманова О.С., Магидова И.М. Прагмалингвистика, прагматическая лингвистика и лингвистическая прагматика. - ВЯ, 1978, № 3; Магидова И.М. Теория и практика прагмалингвистического регистра английской речи. М., 1989.
11. Задорнова В.Я. О сопоставительном исследовании в области стихотворной речи. Филология. М.: Изд-во МГУ, 1974; Стилистика английского языка. М.: Изд-во МГУ, 1986.

- I2. Ullmann, Stephen. Language and Style. Oxford, Basil Blackwell, 1964.  
Будагов Р.А. История слов в истории общества, М., Просвещение, 1971.
- I3. Ахманова С.С. Словарь лингвистических терминов. М., 1966.
- I4. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М., 1966.
- I5. Ахманова О.С. Счерки по общей и русской лексикологии. М., 1982.  
Vallians, G.H. Good English. London, Pan Books, 1965.  
Chafe, W. Meaning and the Structure of Language. London, The University of Chicago press, 1970.
- I6. Ахманова С.С. Словарь лингвистических терминов. М., 1966.
- I7. Warner, Alan - A Short Guide to English Style - The English Language Book Society and Oxford University Press, 1964.  
Jespersen, Otto - Growth and Structure of the English Language. Oxford, 1943. Greenough, J.B., and G.L. Kittredge - Words and Their Ways in English Speech. New York, The Macmillan Company, 1961. Yamaguchi, Hideo - Essays Towards English Semantics. Tokyo, Shinozaki, Shorin, 1961. Ullmann, Stephen - Semantics. An Introduction to the Science of Meaning. Oxford, Basil Blackwell, 1962.
- I8. Марченко А.Н. Семантическая эквивалентность и лингвистическое значение. Изд-во МГУ 1973.
- I9. Хорозова А.Н. Равнозначность слов как текстологическая проблема. М., 1981.
20. ასე იტყვა იგი, ყოველ შემთხვევაში, რაფრაგებში ან მუტად ჰაბარა სტატუტში, რომლებიც რომელიმე გამოკვლევის ეძღვნება კითხის, ზიზიკის და ა.შ. სფეროდან.
21. Долгова О.В. Семиотика неглавной речи. М., 1978.

22. შეგახსენებთ, რომ ფილოლოგია – ესაა საერთო დასაბუთება დისციპლინებისა; რომლებიც ენას, ლიტერატურას და კულტურას შეისწავლიან უპირატესად ლიტერატურული ან სხვა კულტურულ-ისტორიული ტერმინების საშუალებით.

/Ахманова О.С.Словарь лингвистических терминов.М.,1966./

- 23.Ахманова О.С. О психолингвистике. Материалы к курсам языкознания /под общ. ред.В.А.Звегинцева/ М.,Изд-во МГУ,1957.
- 24.Долгова О.В.Семиотика неплавной речи.М.,1978.
25. იმის შესახებ, რომ ფაქტობრივად ფორმადან უნდა დავიწყოთ, რადაც არ დავკარგოთ კავშირი ენობრივ გამოხატულებასთან და არ ვადავიდოთ სხვა დისციპლინის – ლოგიკის სფეროში, დაწვრილებით უკვე იმეცა გვინდა.
- 26.Виноградов В.В.Стилистика.Теория поэтической речи. Поэтика. М., 1963.
- 27.Ахманова О.С.Словарь лингвистических терминов.М.,1966.
- 28.Тер-Мкртичан С.А.Глагол в составе научного определения. М.,1976.
- 29.Шелия М.Д.Вопросы внутриязыкового перевода.АКД.М.,1982.
- 30.Лапшина В.Л.Лингвистические основы реферирования английского научного текста и проблемы модального дескриптора. АКД.М.,1973.
- 31.Ахманова О.С.Словарь лингвистических терминов.М.,1966.
- 32.Olga Akhmanova and Melenchuk. The Principles of Linguistic Confrontation.М.,1977.
- 33.Ахманова О.С.,Гюббенет И.В.Вертикальный контекст как филологическая проблема. ВЯ 1977,№ 3.
34. Oscar Wilde.The Picture of Dorian Grey. М.,1958.

35. მსკარ ჯაილდინი. ღორიან გრეის პორტრეტი, შარგმანი შამარ მალრა-  
ძისა. გამომცემლობა "ლიტერატურა და ხელოვნება", თბილისი, 1968.
36. Окара Уилд. Портрет Дориана Грея. М., 1960.
37. Словарь современного русского литературного языка. Т. III.  
Изд-во Академии Наук СССР, М., Ленинград. 1956.
38. Emile Benveniste. Problèmes de Linguistique générale.  
(Editions Gallimard, Paris). 1966.
39. Эмиль Бенвенист. Общая лингвистика. М., 1974.
40. Olga Akhmanova and D. Melenchuk. The Principles of Linguis-  
tic Confrontation. М., 1977.
41. Emile Benveniste, Problems in General Linguistics. (Uni-  
versity of Miami Press, Florida).
42. Ахманова О. С., Минаева Л. В. Место звучащей речи в науке  
о языке. - ВЯ. М., 1977, № 6.
43. Минаева Л. В. Лексикологическая фонетика английского язык-  
ка. АҚД. М., 1974. Филологическая фонетика. Изд-во МГУ, М., 1986.
44. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М., 1966.
45. Firth F. R. The Tongues of Men and Speech. London, 1964.
46. ქართული ექსპიკონი რუსული შარგმანიშვილი (ბ. ზუბინაშვილი)  
თბილისი, 1961 წ. ქართულ-გერმანული ექსპიკონი (ბ. ადამია)  
თბილისი, 1963 წ. ქართულ-რუსული ექსპიკონი (ბ. ზუბინაშვილი)  
თბილისი, 1984 წ. ქართული ენის განმარტებითი ექსპიკონი (არნ.  
ჩიჭინაშვილი) თბილისი, 1986 წ.
47. Феденев В. В. Паронимическая аттракция в английском языке  
/На материале классической английской литературы/ М., 1982.
48. Bolinger D. G. "Word", vol. 6, B 2, 1950.
49. შერვლაშვილი. ვაგონისგზავნი. გამომცემლობა "საბჭოთა  
საქართველო", თბილისი, 1986.
- Е. Руставели. Витязь в тигровой шкуре. /пер. К. Д. Бальмонта.  
Л., 1937; пер. С. Иорданашвили. Тбилиси, 1966; пер. П. Нуцубидзе.

- Тбилиси, 1966; пер. Н. Заболоцкого. Тбилиси, 1983; пер. Г. Цагарели. М., 1937. /
- Shota Rustaveli. The Knight in the Panther's Skin. Translated by Venera Urushadze. Tbilisi, 1986.
50. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М., 1966.
51. William Shakespeare. The Life and Death of King John. Brighton, England, 1973.
- Шекспир. Собр. соч. Т. 2 / пер. А. В. Дружинина /, С. - Петербург, 1865; *„შეჯიბნი“ ჭრამელები“ ძარგბანი გვგარგილიაშინაშ ბბილინი, 1954*
52. Шекспир. Избранные сочинения. / пер. А. И. Кронеберга /, М. - Л., 1939; пер. М. Л. Лозинского. Л., 1939; Двенадцатая ночь. / пер. Е. Л. Линецкой /, М., 1965; Комедии. / пер. Д. Самойлова /, М., 1979; Двенадцатая ночь. / пер. А. Л. Соколовского /, С. - Петербург, 1888. *„შეჯიბნი“ პიესები“ ძარგბანი სუფაშალიშინაშ ბბილინი, 1948*
53. Ахманова С. С., Магидова И. М. Прагмалингвистика, прагматическая лингвистика и лингвистическая прагматика. - ВЯ, 1978, № 3; Магидова И. М. Теория и практика прагмалингвистического регистра английской речи. М., 1989.
54. Тынянов Ю. Н. Поэтика. История литературы. Кино. М., 1977.
55. Арго. Пародия, как таковая. - "На литературном посту". 1927, № 13.
56. Морозов А. А. Русская литературная пародия. - В кн.: Русская стихотворная пародия 18 - начала 20 века. Л., 1960.
57. Flogel C. F. Geschichte der Komischen Literatur. Bd 1. 1784.
58. Аляжанова Э. М. Просодия "вторичного" текста. АҚД. М., 1985.
- Завальская Г. П. "Вторичные" тексты в литературной традиции современного английского языка. АҚД. М., 1987.
59. Завальская Г. П. "Вторичные" тексты в литературной традиции современного английского языка. АҚД. М., 1987.

მ ი ნ ა ა რ ს ი

|                                                                                                                        |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| შესავალი . .                                                                                                           | 1    |
| შავი I <sup>ა</sup> სინონიმი და სინონიმები . .                                                                         | 13   |
| შავი II <sup>ა</sup> ტოლმნიშვნელოვნობა როგორც ტექსტოლოგიური<br>პრობლემა . .                                            | 26   |
| შავი III <sup>ა</sup> მეტყველების ვრცელი ნაწარმოების ტოლმნიშვნე-<br>ლოვანი ნაწილები შედგენილ ტექსტში .                 | 40   |
| § I <sup>ა</sup> გამონათქვამის ტოლმნიშვნელოვანი ნაწილების შეერ-<br>თების დეტალური საშუალებები . .                      | 40   |
| § 2 <sup>ა</sup> გამონათქვამის ტოლმნიშვნელოვანი ნაწილების შეერ-<br>თების სინტაქსური საშუალებები                        | 57   |
| შავი IV <sup>ა</sup> მეტყველების ვრცელი ნაწარმოების ტოლმნიშვნე-<br>ლოვანი ნაწილები მხატვრულ ლიტერატურაში . .           | 63   |
| შავი V <sup>ა</sup> სემანტიკური ექვივალენტობა და ტავტოლოგია . .                                                        | 74   |
| შავი VI <sup>ა</sup> "სინონიმური აგრეგაცია" როგორც ნაწილი<br>მოძღვრებისა ფილოლოგიური ტოლმნიშვნელოვნობის შე-<br>სახეზ . | 91   |
| შავი VII <sup>ა</sup> გამონათქვამის ურთიერთმიმართული ნაწილების<br>დაახლოება მათი მანუხშიერების საფუძველზე .            | 99   |
| § I. "ფონეტიკური აგრეგაცია"                                                                                            | 99   |
| § 2. "პარონიმული აგრეგაცია" როგორც სიტყვათა<br>და სიტყვათშეთანხმებების ოკაზიონალური<br>მეტყველებითი ურთიერთმიმართება . | 111  |
| შავი VIII. ტოლმნიშვნელოვნობა პრაგმასტიკისტიკაში .                                                                      | 122  |
| დასკვნა .                                                                                                              | 141  |
| ლიტერატურა .                                                                                                           | 147. |

## **MADONNA SHELIA**

### **The Study of Semantic Equivalence of Various Texts as a Problem of Cognitive Linguistics.**

**1. The study of equivalency as the principal section of philological hermeneutics should be made not within the frames of a closed emic system, not as an abstracted semantic comparison of separate units (or their complex equivalents within the limits of semiotic system of the considered language), but on the base of modern functional and communicative methodology, in real texts within various functional styles.**

**2. The study of equivalency leads to serious textual problem. While studying extended textual compositions we are revealing the role and significance of their communicative properties within various functional styles. Extremely urgent is the exposure of equivalency at intellectual contacts, as distinct from the case when the object of study is fiction.**

**3. While putting the emphasis on the textological aspect of equivalency, we can't avoid the study of reciprocal attraction of parts in the speech (sequence) chain or their attraction. We must differ synonymic, phonestemic, phonetic, paronymic forms of attraction. 4. The study of pieces of literary parodies shows vividly not only the significance of their study for the development of general theory of equivalency but it also leads to the formation of pragmatylistics as a new section of modern pragmalinguistics which has already been established in its principal parts: pragmaphonetics, pragmalexicology, pragmagrammar.**

## **МАДОННА ШЕЛИЯ**

### **Когнитивная лингвистика и проблема семантической эквивалентности разнородных речевых произведений**

1. Изучение равнозначности как существенный раздел филологической герменевтики должно проводиться не в рамках замкнутой в себе эмической системы, не как отвлеченное семантическое сопоставление отдельных единиц (или их сложных эквивалентов в пределах семиологической системы данного языка), а на основе современной функционально коммуникативной методики, в реальных произведениях речи в разных функциональных стилях.

2. Изучение равнозначности перерастает в серьезную текстологическую проблему. Исследуя развернутые произведения речи мы раскрываем роль и значение реального функционирования равнозначности, ее коммуникативные свойства в разных функциональных стилях. Особенно необходимым оказывается выявление функционирования равнозначности при интеллективном общении, в отличие того, что происходит, когда предметом исследования становится художественная литература.

3. Поставив во главу угла текстологический аспект равнозначности, нельзя обойтись без изучения взаимного притяжения единиц в речевой цепи или их аттракции. Следует различать синонимическую, фонестемическую, фонетическую, паронимическую разновидности аттракции.

4. Изучение произведений литературной пародии не только наглядно показывает, какое значение их исследование имеет для развития общей теории равнозначности, но и (что самое главное) приводит к созданию прагмастилистики как нового раздела современной прагмалингвистики, уже надежно закрепленной в своих основных частях прагмафонетике, прагмалексикологии, прагмаграмматике.

ენა ადამიანური ურთიერთობის უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა<sup>1</sup> ყველაფერი ძალიან ადვილი და მარტივი იქნებოდა, ადამიანთა ენა მხოლოდ ნიშანთა უბრალო სისტემას<sup>2</sup> ექვემდებარება "კოდს", რომ წარმოადგენდა<sup>3</sup> ბოლო მატყველებს - ამ კოდის ხერხებით განხორციელებულ უბრალო "დაკავშირებას"<sup>4</sup> მაგრამ "ყოველი კოდი - ესაა დაბურული და შეზღუდული სისტემა"<sup>5</sup> ხოლო ცოცხალი ენა - ლია და მოძრავი სისტემა უძლიესი შინაგანი შესაძლებლობებით<sup>6</sup> კოდი ყველაფერი ნიშან-სწარაა გაპირობებული<sup>7</sup> ენაში ყველაფერი დგინდება მისივე ფუნქციონირების პროცესში<sup>8</sup>

ენა არსებობს მატყველებაში და მატყველების საშუალებით<sup>9</sup> ამასთან ენა და მატყველება ერთად წარმოადგენენ დიადექტიკურ ურთიანობას და მათი ურთიერთქმედება, შესაბამისად, დიადექტიკურ ხასიათს ატარებს<sup>10</sup> ენა, როგორც ცნობილია<sup>11</sup> შედგება სიტყვებისა და მატყველებაში მათი დაკავშირების წესებისაგან<sup>12</sup> მაგრამ შეიცავენ კი სიტყვები დამოუკიდებელ ენობრივ მნიშვნელობებს, თუ მხოლოდ იძენენ მათ ამა თუ იმ კონტექსტში? ჩვენ ამოვივადოთ იქიდან<sup>13</sup> რომ არ შეიძლება სიტყვის დაცვანა მისი ლექსიკურ-გრაფიკოლოგიური და ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიანტების ერთმანეთთან<sup>14</sup>

არსებობს მრავალი ნაწილობითი სადაც ნაჩვენებია, თუ როგორ უკავშირდებიან სხვადასხვა სიტყვები ერთმანეთს, როგორ ჯმინან ეს კავშირები საინტერესო ქვესისტემებს, როგორ წარმოიქმნებიან სინონიმები<sup>15</sup> ანტონიმები<sup>16</sup> ლინგვები<sup>17</sup> და ა.შ.<sup>18</sup> მეორე მხრივ, არის ბევრი გამოკვლევა<sup>19</sup> რომლებშიც ყურადღება გამახვილებულია ერთგვარ "ლექსიკურ დაცუებში"<sup>20</sup> ამგვარად, როგორც ჩანს, ერთი მხრივ, ხდება მსგავსი და თავიანთი სემანტიკით თვით იდენტური სიტყვების ერთგვარი დახვევა<sup>21</sup> ხოლო მეორე მხრივ, სხვადასხვა ენაში საერთოდ არ არსებობს ცნებათა მთელი რიგის სიტყვიერი გამოხატულება<sup>22</sup>

მუდმივი ურთიერთკავშირის შედეგად მნიშვნელობის მოცემულ მონაცემებსა და მოცემულ ენობრივ გამოხატულებას შორის, ეს ყოველთვის არის შედეგი განმარტებისა, ფაქტობრივი ექსტრალინგვისტური გამოცდილების კონკრეტული ფაქტებიდან ამსტრაქტიზებისა.

ამასთან საჭიროა განვსაზღვროთ იმ ცალკეულ სიტყვათა მნიშვნელობა, რომლებსაც ინდივიდუალური სახელებების უნარი გააჩნიათ და ამიტომ შეიძლება იზოლირებული ცნებების სახელწოდებებს წარმოადგენდნენ ისეთი ენობრივი მნიშვნელობებისაგან, რომლებიც შეიძლება გამოთქვამდნენ მხოლოდ გრამატიკულ კონტინენტთა სისტემაში და ფუნქციონირებდნენ კატეგორიულად ტერმინებაში. პირველი - ეს ლექსიკური ერთეულები, ანუ ღია სისტემის ნაწილები, მაშინ როდესაც მეორე კომპონენტი შედარებით სტაბილურ დახურულ სისტემას. პირველებს თავისუფლად ირჩევენ მოსაუბრე იმის გამოსახატავად, რაც მას სურს შევსოს. მეორეა წარმოუქმანს კი თითქმისდა აიძულებს მოსაუბრეს გრამატიკული წესების კატეგორიულური ერთობლიობის სისტემური ბუნება.

ამრიგად, ლექსიკური მნიშვნელობა წარმოადგენს "სინამდვილის საგნის (მოვლენის; ურთიერთობის, ხარისხის, პროცესის) ასახვას ცნობიერებაში, რომელიც იქცევა ენობრივ ფაქტად მისი მუდმივი და განუყოფელი კავშირის დამყარების შედეგად განსაზღვრულ ჟღერადობასთან; რომელიც იგი რეალიზდება. სინამდვილის ეს ასახვა შედის სიტყვის (მორფემის და ა.შ.) სტრუქტურაში მისი შინაგანი მხარის (შინაარსის) სახით, რომლის მიმართაც მოცემული ენობრივი ერთეულის ჟღერადობა წარმოგვიდგება როგორც მატერიალური გარსი, რომელიც აუცილებელია არა მარტო მნიშვნელობის გამოსახატავად და სხვისთვის შესაბამისობად, არამედ თავით მისი წარმოქმნის, ჩამოყალიბების, არსებობისა და განვითარებისათვის".<sup>6</sup>

ნათქვამიდან გამომდინარეობს, რომ სიტყვა - ესაა შინაარსისა და გამოსახვის დიალექტიკური ერთეობა. ყველაზე დიდი

საინტერესოა შემდეგი მომენტი: ზრანგულ ტექსტში პირველი სინტაგმა პირველ პოზიციასზე, ავტორიგებულ თარგმანში მან მეოთხე პოზიციასზე გადაინაცვლა, ხოლო რუსულ და ქართულ თარგმანებში — მესამე პოზიციასზე.

როდესაც ვლადიმერ კლესტის შედარებით ანალიზზე, უნდა ვინაობა მეორეზე თარგმნის ტრანსფერენტულობის შესახებ მეცნიერული ტექსტის სტუდიაში, ვრწმუნდებით, რომ სურათი არაჩვეულებრივად გრძელა, რაც მხატვრულ ტექსტში შეიძლება აიხსნას იმით, რომ მთარგმნელს ეს აუცილებლად მიადგინა ესთეტიკური მოსაზრებებით, მაგრამ რა საჭიროა პერსპექტივის შეცვლა მეცნიერულ ტექსტში? რითაა გამოწვეული შეტანილი ცვლილებები?

როდესაც ე.შენვენიტა წინადადება დამწერ "il est survenu" — "თი იგი უყრდნობა მთელი ენის ფუნქციურ პერსპექტივას, როგორც ჩანს, ზრანგული ენის სინტაქსი პრინციპულად განსხვავდება მოსაზრებების სინტაქსისაგან." "il est survenu" თარგმნება როგორც "произошли", "перетерпели" და "наблюдалась" (შეინიშნება). ამიტომ დარღვევებს ფუნქციურ პერსპექტივას აუცილებლად მან სხვებს დეტალური ზრანგულური ცვლილებები. შეგვიძლია თუ არა ჩავთვალოთ, რომ მეცნიერული მეტყველებისათვის აბსოლუტურ პერსპექტივას, ელემენტების ურთიერთგანლაგებას მის შემადგენლობაში საერთოდ არა აქვს არავითარი მნიშვნელობა? პრობლემა ნათელია: რას ნიშნავს "იგივე", რას ნიშნავს "თარგმანი" და რას ნიშნავს დამოუკიდებელი ენობრივი ნაწარმოები? რომდესაც საერთო ექსტრადინგვისტური ჩონჩხი აქვთ. თითოეული ამ წინადადებაშიდან ძალიან ადვილად შეიძლება დავამყანოთ რაიმე განსაზღვრულ ინფორმაციულ მიზნობრივად, ე.ი. თითოეული ამ წინადადებას მიმართ შეიძლება "გამოვწეროთ" გარკვეული